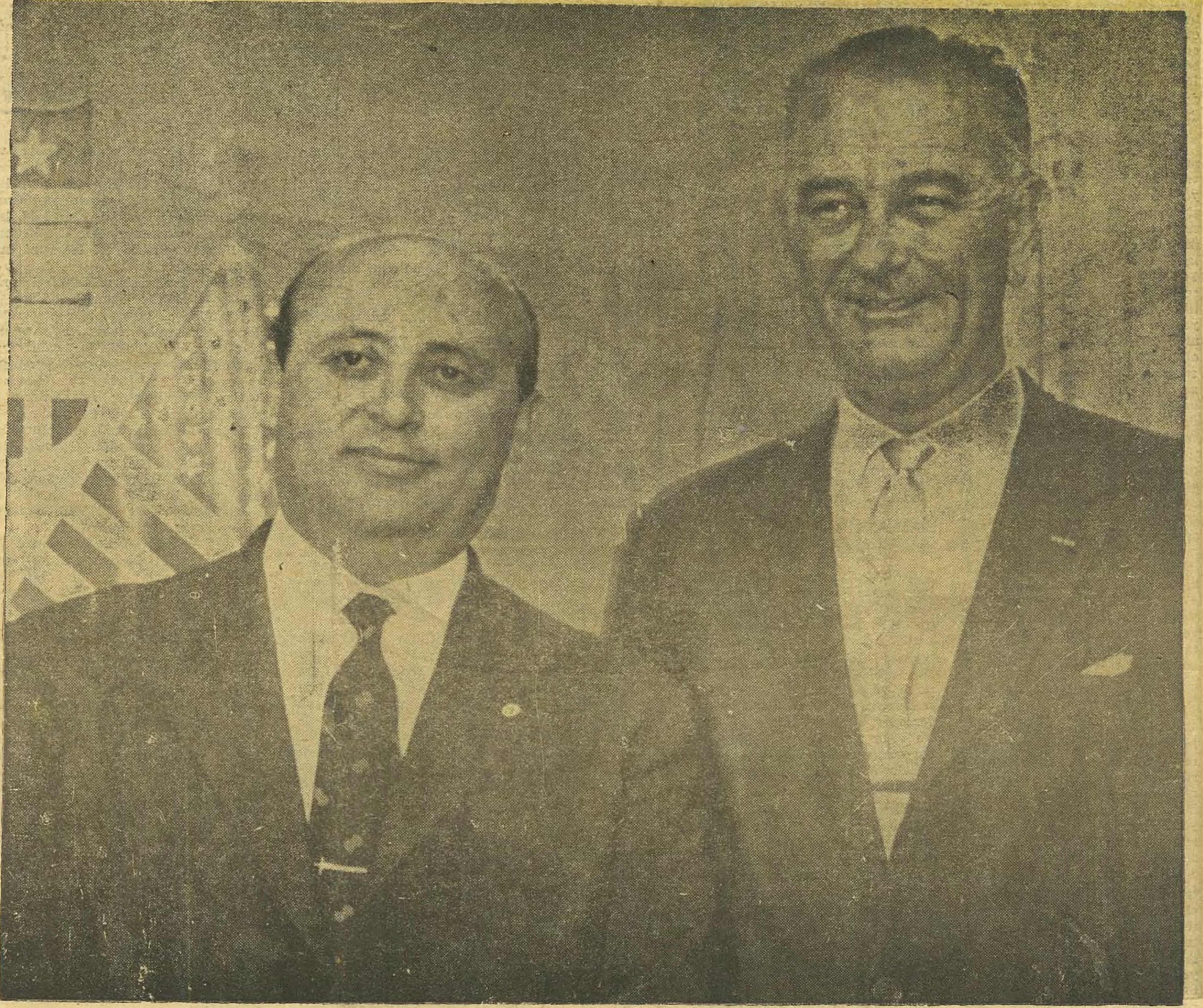
YÖN
HAFTALIK GAZETE

Petrol şirketlerine neden boyun egmek zorunda kaldık?..

Yıl: 6 – Sayı: 208 25 MART 1967 125 Kuruş

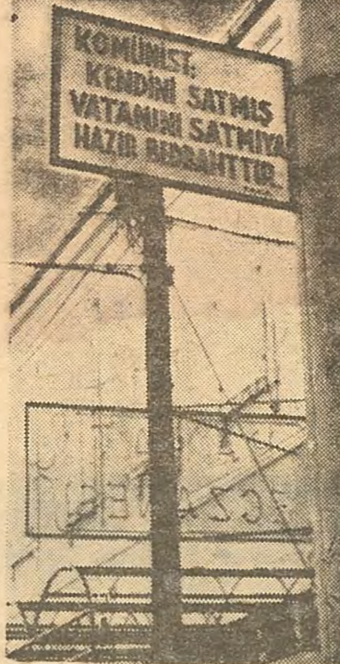
KOMÜNİZMLE MÜCADELE

— Ayvalık'ta çok mu komünist var?

— Bilmem.. Ben daha hiç raslamadım daha..

Bu konuşma bir alman turisti ile, Ayvalıklı rehberi arasında geçmişti. Ayvalık caddelerindeki beton elektrik direklerinde, Komünizmle Mücadele Derneği tarafından asılmış bir sürü levha vardı. Alman turist, bu levhaları önce bir banka veya ticarethanenin reklâmı sanmıştı. Ancak levhalardaki garip durum, bir süre sonra turistin dikkatini çekmişti.

Alman turist, Ayvalıklı rehberinin bu cevabı üzerine, alay ettiğini belli eder tarzda açık açık gülmüştü. Bu alaylı gülüş rehberin çok gücüne gitmişti ama.. Bir şey diyememişti.. Utancından... Bir Ayvalıklı olarak duyduğu utançtan konuşamamıştı..

TATLI KÂR

Türkiyede bugün bir çok komünizmle Mücadele Dernekleri var.. Bu derneklerin durumu ve yöneticilerinin tutumu pek çok kişinin malûmu.. Halen pek sesi ve sedaları çıkmayan ve herhalde para ile enerji biriktirmekte olan bu dernekler yöneticilerinin, Tural Paşa'nın son tamiminden sonra, benzeri kuruluşlarla birlikte tekrar kır atın gemini azıya almalarından korkulur. D.P.'nin V.C. ocaklarının bir devamı olan K.M.D.'nin yöneticileri, esasında, Komünizmle Mücadele adı altında, kendi gölgeleriyle savaşıyorlar. Bu garip savaş için, devlet bütçesinden kendilerine özel fonlar ayırmakta, örtülü -örtüsüz ödenekleri zorlamakta, koçancılık usulüyle bilinçsiz zenginlerden para toplamaktadır. Türkiye'deki komünizim tehlikesini, büyük ölçüde, kendi kişisel çıkarları için bu derneklerin yöneticileri icat etmişlerdir. Sömürü düzeninin yarattığı komünizm hayaleti, bu tip insanlar yüzünden [illegible]. Ve bu dernek yöneticileri, şimdi, kendi icatlariyle ve kendilerini başkalarının paralariyle kendiliklerinden maaşlandırarak savaşmaktadırlar.

PABUCU YARIM VATANDAŞ

Ayvalık'ta günün başlıca konularından biri de bu.. Gerçi bu durumu herkes kendi kişisel görüşlerinin sınırları içerisinde konuşup tartışıyor.. Ama yaygın olan görüş, bu komünizme ve sosyalizme rastgele söven levhaların turistik Ayvalık'ın itibarını zedelediği yolunda..

Üstelik, Ayvalık'ın beton elektrik direklerinde yüksek elektrik gerilimi olduğu için, bu direklere ilân yapıştırmak, reklâm tabelâ ve levhaları asmak yasak.. Ama Ayvalık'ın A.P.'li belediye başkanı, K.M.D. üyelerine, beton direklerinde kendi reklâmlarını yapma iznini vermiş. Söylendiğine göre, bu durumu Belediye Meclisinden de geçirmemiş..

Bu antikomünist ve antituristik reklâmlar karşısında durumu en enterasan olan kişi, Ayvalık'lı pabucu yarım vatandaştır. Ayvalık'lı pabucu yarım vatandaş, bu levhalar için, «Madem ki..» diyor, «Ayvalık'ta komünistler var.. O halde savcılar neden harekete geçmiyor» Yarım pabuçlu vatandaşın kanaatine göre; esasında bu levhalar komünizme sövüp saymasına rağmen, pekalâ komünizm propagandasının yerini alabilir. Çünkü bugünün yaygın propaganda usullerinden biri de, övülmek istenen şeye; makbul olmayan, olumsuz fikirli kişileri saldırtmak, sövdürtmektir. Acaba bu levhalarla komünizm propagandası yapılıyor olamaz mı? Zira komünizmle ilgili söz ve yazıları, menfi şekilde de olsa, her gün halkın gözünün içine sokmak, onu komünizm üzerinde uzun uzun düşündürmeye çalışmak anlamını da taşımaz mı? Sonra insanlar her an gördükleri şeylere karşı, göz alışkanlığına, ağız alışkanlığına, kulak alışkanlığına kavuşabilirler. Ve eskiden düşman oldukları o şeyi, bu alışkanlığın bir sonucu olarak, artık bir düşman gibi görmez olurlar. Bu şekilde vatandaşın kafasına komünizm, menfi yoldan da olsa yerleştirilemez mi?

İşte Ayvalık'taki papucu yarım yurttaş, bu levhalar hakkında böyle fikirler yürtüyor.

ANTİKOMÜNST Mİ, ANTİTURİSTİK Mİ?

Bu levhalar, turizme büyük önem veren bu yerde, özellikle antituristik yönleriyle canını sıkıyor Ayvalıklıların.. Bugün kafasında birazcık akıl olan har Ayvalıklı biliyor ki, komünizmle bu şekilde mücadele edenlere değil yabancı turistler, yabancı memleketlerin kargaları bile güler.. Turistler bu levhaları banka veya ticarethane reklâmları saysalar mesele yok. Zaten böyle sayalarlarsa pek yanılmış olmazlar hani...

Zira Komünizmle Mücadele Derneklerinin birer ticarethane gibi çalıştıkları bir gerçek.. Maaşlı primli başkan ve memurcuklar tarafından yönetilen bu derneklerin, komünizmle mücadele namı altında, direklere astıkarı levhaları, duvarlara yapıştırdıkları afişleri yabancılar da, bizim masum gözlerimizle görebilseler.. Ama gömüyor işte mübarek adamlar.. Ve de utanıp sıkılmadan bizimle alay ediyorlar, bu asil davranışlarımız yüzünden..

Ayvalıklılar da artık bu durumu anlamışlar ki, kendilerine, «Yahu ne bu hal? Beton direkleri antikomünist levhalarla doldurmuşsunuz?..» diyen yabancılara «Ne antikomünisti?.. Antituristik. Antituristik..» şeklinde cevap veriyorlar.

ACABA KOMÜNİST BU MU?

Ayvalıklılara bu işin en çok dokunan yönü, meselenin iyiden iyiye bir alay konusu olması.. Sonra bu levhaları gören yerli yabancı turistler neler düşünmezler, neler demezler? Ya, «Demek burada koünistten geçilmiyor?» deyip, tası tarağı toplayarak Ayvalık'tan kaçarlarsa..

Şimdi bir de üste üstelik, bu antikomünist levhalar yüzünden, herkes birbirinin suratına bir tuhaf bakmaya başladı hani.. «Acaba komünist bu mu» diye...

Dünyanın hiç bir yerinde görülmemiş ve görülmesi de olanaksız bu müthiş buluşu, üstelik güneş tutulması olayı sırasında Ayvalık'a gelen yabancı bilim adamları da gördüler. Allah bilir, bu astronomi bilginlerinin arasında komünistler de vardı... Ama olsunlar.. Önemli olan komünistin sosyalistin bizde olup olmamasıdır. Eğer yabancı ülkeler de komünistler, sosyalistler varsa; onlar da bizim Komünizmle Mücadele Derneklerinin Ayvalık'taki bu ve buna benzer davranışlarından örnek alırlar. Ve onlar da giderler bu usulleri memleketlerinde uygularlar.

Ama bu adamlar bilgin adamlar.. Böyle çağ dışı orijinalliklerden anlarlar mı acaba? Ya «Biz buralara güneşin tutuluşunu, dünya ilmi adına, en iyi bir şekilde incelemeğe, görmeğe gelmiştik. Tevekkeli güneşin tutulması Ayvalık'ta bu kadar iyi göründü.. Sizin memleketiniz gayet karanlıkta kalmış ta ondan..» dedilerse..

Desinler canım.. Ne derlerse desinler.. Bir de bunları mı düşüneceğiz yani? Neye düşünelim? İki kere iki üç eder işte.. İşte o kadar..Va mı bunun başka izah tarzı?

Recep GÜVEN

BASINDAN

Günümüzde sahte Atatürk'çüler çoğalmıştır. 1940 yılında Atatürk'ün «mukaddes bildiği tek şeyin istiklâl» olduğunu yazan Falih Rıfkı Atay, bugün «Amerika'sız aç kalırız» gerekçesiyle mandacılığı savunmaktadır! Hangisine inanacağız, 1940 Falih Rıfkı'sına mı, 1967 Falih Rıfkı'sına mı? Biz, 1940'ta **«Hangi siyasete Atatürk siyaseti demek lâzım geldiğini kimseden öğrenecek değiliz. Bu siyaset, en kara günlerde bile, istiklâl dâvâsısına sâdık kalmaktan, bu dâvânın zaferine inanmaktan ibarettir.»** diye yazan Falih Rıfkı'nın, gerçek Atatürk'çülüğün en doğru tanımlamasını yaptığı inancındayız. Bunun içindir ki, Falih Rıfkı Atay'ın 10 Kasım 1940 tarihli Ulus'ta yayınlanan «Atatürk'e» adlı başyazısını, sahte Atatürk'çülerin bilgisine sunmaktayız:

ULUS

ATATÜRK'E

FALİH RIFKI ATAY

Derlerdi ki Atatürk öldüğü zaman, bütün eserinin parça parça yıkıldığını göreceksiniz. Yahut, Türkiye, ümitsiz bir zor ve nifak devri içine girecektir. Atatürk, boş ve nihayetsiz çölde bir yeşil ırmaklar ve mavi sular serabı gibi sönecektir. Rahat uyu Mustafa Kemal, eserini ve bu halkı anlamıyanların seni sevdiğine inanmamakta ne kadar haklı imişsin. Bu ölüm gününde yalnız sana, bir daha görmiyeceğimiz gözlerine, bir daha işitmiyeceğimiz sesine, bir daha öpemiyeceğimiz eline, senin yalnız fânîliğine ağlıyoruz. Millî dâva, şevk, kudret ve iyman içindedir. Yaşadığın ve öldüğün bu toprağa. bir değil, birkaç vatan aşkı ile bağlıyız. İkinci ölüm yılında bir daha ahtediyoruz: şeref [illegible] hüriyet sancağını düşürmiyeceğiz. Bir tek [illegible]rk, istiklâlin devamı demektir.

Sen bile ölürmüşsün, ne yapalım? Tabiatte her şey ömrün gibi bitmeğe, bakışın gibi sönmeğe, nefesin gibi tükenmeğe mahkûm değil midir? Kendini bu halka ne tanrı, ne peygamber, ne de velî gibi tanıtmak iddiasında idin. Türklerden bir türk idin. Bu milleti insanlığına o kadar alıştırdın, ısındırdın, katı ve çetin hakikate, yalçın ve hissiz maddeye açık gözle, kirpik oynatmaksızın bakmağı bize o kadar eyi öğrettin ki ölümüne inandık. Büyük, engin, bunaltıcı ve boğucu bir ıstırap duyduk. Fakat yıkılmadık.

Ölümün, sâde bu millet için değil, senin için de ağır bir imtihandı: yeni Türk çağını açan inkılâplarının temeli, korku veya itaat sevgi veya kadirşinaslık gibi, menfi veya müspet, oynak ve değişken bir takım his zâfları mı idi, yoksa anlıyan, inanan, istiyen, kader bağlıyan şuur ve iyman kuvvetleri mi idi? Kendine bir kitâbe mi, yoksa milletine bir tarih mi hazırlamıştın- Şimdi bu sualı sormak bile hâtırana ve milletine karşı bir saygısızlık teşkil eder.

Seni kabre bırakanlar, göz yaşlarını kurutmağa vakit bulmaksızın, nöbet ve hizmet vazifelerine döndüler; hiç bir şey ne düzeninden, ve hızından, ne ahenginden kaybetti. **Büyük arkadaşının etrafına toplandık. Her zamandan daha uyanık ve titiz, millî kurtuluş hamlesine devam ediyoruz.**

Tehlikeli günler geldi, çattı. Atatürk eğer ölürse neler olacağını haber veren kâhinler, şimdi de diyorlar ki eğer Atatürk sağ olsaydı... Bu kem ruhlar, ikinci ölüm yılında, bizim ağzımızdan duysunlar ki seni, bu milletin düşmanları bilmez, biz biliriz. Belki de bugün hayatta olduğundan daha ziyade varsın;yaşarken bir idin, şimdi hepimizsin.

Mukaddes bildiğin tek şey, istiklâl idi. O tehlikeye girdiği zaman, vasıta ve kuvvet hesaplarını değil, imkânsızlığı dahi düşünmemekten bizi menetmişsindir. «Nutk»unun başındaki 19 Mayıs Türkiyesi tasvirini bugün tekrar hatırlıyacağız:

«Osmanlı devletinin mütefikleri kendisi ile harbi kaybetmiştir; Osmanlı ordusu her tarafta zedelemiştir; şartları ağır bir mütareke imzalanmıştır; millet fakir ve yorgundur; hükümet âciz, haysiyetsiz, ve cebindir; ordunun elinden silâh ve cephanesi alınmıştır ve alınmaktadır; memleketin her tarafına işgal kuvetleri çıkarılmıştır; vatansızların kastı kadar vatanperverlerin hali yamandır.»

Sen halkı istiklâl sancağının altına, böyle bir günde çağırdın. Haznen, silâhın, vasıtan, maddi manevî kuvvetin, sâdece bu milletin şeref ve hürriyet aşkından, fedakârlık ve kahramanlık ahlâkından ibaretti. «Vicdanında sakladığın sır» bu idi. Millî hayatın şartı, hür yaşamaktır; hür ölmektir.

Sen ki ölümünden sonrasını sâdece bu millete emanet etmişsindir; milleti kendin kadar, kendisine inandırarak, ne halef, ne nizam, ne emir, ne de nehiy vasiyet etmiyerek, bizden ayrılıp gitmişsindir. Kim bilir niçin «Nutk»unun sonunda 19 Mayıs 1919 dan daha korkunç bir levha içinde, Türk milletini, bir vazife ânı için uyanık tutmak hissi sana hâkim olmuştur. Bu levhayı da unutmıyacağız: **«...Mevcudiyetinin ve istikbalinin tek temeli, istiklâl ve cumhuriyettir; bir gün istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa etmek zaruretine düşersen, vazife'ye atılmak için, içinde bulunduğun vaziyetin imkân ve şartlarını düşünmiyeceksin. İstiklâline ve cumhuriyete kastedecek düşmanlar, bütün tarihte misli görülmemiş bir zaferin mümessili olabilirler. Cebir veya hiyle ile, vatanın kaleleri zaptolunmuş, bütün tersanelerine girilmiş, ordular dağılmış, memleketin her tarafı işgal edilmiş bulunabilir. Böyle olsa dahi, vazifen, istiklâl ve cumhuriyeti kurtarmaktır!»**

Hangi siyasete Atatürk siyaseti demek lâzımgeleceğini kimseden öğrenecek değiliz. **Bu siyaset, en kara günlerde bile, istiklâl dâvasına sâdık kalmaktan, bu dâvanın zaferine inanmaktan ibarettir.** Biz Mustafa Kemal'i olduğu gibi, hayatı da, şerefi, asaleti ve hizmeti için seviyoruz.

(10 Kasım 1940)

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemâl Reşit EYUBOĞLU. Mümtaz SOYSAL, Doğan AVCIOĞLU, İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan AVCIOĞLU

ADRES: Her türlü yazışma için adres : P. K. 512 — İstanbul
Ankara Bürosu: Emekli Sandığı İşhanı Kat: 4-401/Kızılay (Temsilci : İlhami Soysal). Telefon : 17 69 89
İstanbul Bürosu: Mollafenârî Sok. 30/32 Çağaloğlu/İstanbul Telefon: 22 95 70

ABONE Bir yıllık (52 sayı) 60 TL. 6 aylık (26 sayı) 30 TL. 3 aylık (13 sayı) 15 TL.
Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara posta pulu bedeli kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.5 liradır.

İLÂN: Beher sütunda santimi 25 TL.dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ile yayın ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Vatan Matbaacılık A.O.

WASHİNGTON GELECEĞİ NASIL TASARLIYOR?

Dünya çapındaki uzun vâdeli Amerikan politikası, esas itibariyle, Başkan Johnson'un iki özel müşaviri tarafından çizilmektedir. Askerî alanda bu işi «tırmanma» politikasının mucidi General Maxwell Taylor yapmaktadır. Dünya çapında politikanın öteki yönlerini ise, «İktisadî Kalkınma Aşamaları» ve «Dünya Arenasında Amerika» kitaplarının yazarı iktisat tarihi profesö Walt Rostow yapmaktadır. Uzun yıllar Dışişleri Bakanlığında Siyasî Plânlama Komitesi Başkanlığını yapan Rostow, şimdi Johnson'un Özel Müşaviri unvanıyla Beyaz Saray'a yerleşmiştir.

Rostow, önce ekonomik sistem ve sınıf gerçeklerini gizlemeye çalışan iktisadî kalkınma aşamaları teorisiyle ün kazanmıştı. İktisat tarihi profesörü, bu teorisini, sonraları bir Soğuk Harp aracı hâline getirmiştir. Rostow'a göre, kalkınmanın başladığı «take-off» yılları, kendi kendini besleyen kalkınma aşamasına ulaşıncaya kadar, sosyal açıdan en tehlikeli dönemdir. Take-off aşaması, millî kurtuluş hareketlerine —ki Rostow için emperyalizmle savaşan bütün milliyetçi hareketler komünisttir— en elverişli zemini getirmektedir.

Bu gözlemden hareket eden emperyalizmin ünlü teorisyeni, «önce istikrar, sonra özgürlük» diyerek, take-off aşamasında demokrasinin rafa kaldırılabileceği sonucuna varmaktadır. «Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Tasarısı» nın, bu bakımdan, Rostow'un tezlerine uygun düştüğü muhakkaktır. Hele Demirel'in geçen hafta geliştirdiği «devletin güvenliğini ilerde tehdit edebilecek akımlara karşı şimdiden önleyici tedbir alma» tezi, Rostow'un görüşlerini hatırlatmaktadır. Demirel'in iktidarı alması üzerine, Rostow'un önemsiz bir semineri vesile ederek Türkiye'ye geldiğini ve Prof. Aydın Yalçın'ın huzurunda Demirel ile uzun uzun konuştuğunu bilenler için bu görüş benzerliği anlamlıdır..

Johnson'un bu çok nüfuzlu müşaviri, geçenlerde Leeds Üniversitesinde verdiği bir konferansta, son derece ilgi çekici yeni teoriler geliştirmiştir. Rostow, artık «Soğuk Harp sorunlarına çare bulma, uzlaşma ve işbirliği» döneminin başlamak üzere olduğunu ilân etmektedir. Vietnam, dünya çapında son büyük çatışmadır. Vietnam savaşı kazanılınca, millî kurtuluş hareketleri sorunu çözülmüş olacaktır. Johnson'un özel müşaviri, «Büyük İntikal Dönemi: Harp Sonrası Birinci ve İkinci Nesillerin Görevleri» adlı konferansında, Vietnam savaşını ele alarak millî kurtuluş hareketlerini şöyle değerlendirmektedir: Kuzey Vietnam'ın Güneyi ele geçirme çabası, Mao'nun halk savaşı metodunun önemli bir uygulamasıdır. Hanoi için, Meo metodunun işe yarayıp yaramıyacağının tâyini söz konusudur.

Kuzey Vietnam Savunma Bakanı Giap, bu gerçeğin tamamen farkında olduğunu açıklamıştır. Giap, şöyle demiştir: **«Güney Vietnam, çağımızın millî kurtuluş hareketi modelidir ABD emperyalistlerinin Güney Vietnam'da denedikleri özel savaş metodu başarısızlığa uğratılabilirse, bu demektir ki, ABD. dünyanın her tarafında yenilebilir.»**.

Rostow, General Giap'ın bu sözlerini ileri sürerek, Vietnam savaşının mutlaka kazanılması gerektiğini söylemektedir. Burada bir başarısızlık, **«Asya bölgesel işbirliğinin ve doğan güvenin temellerini yıkabilir, bütün öteki kıt'alarda ters sonuçlar» doğurabilir.** Ama emperyalizmin teorisyeni, Vietnam savaşının kazanılacağından emindir ve gelecek için son derece iyimserdir. Ona göre, Vietnam savaşının sona ermesiyle modern tarihte bir dönem kapanacak, yeni bir dönem başlayacaktır. Rostow şöyle demektedir: **«Millî kurtuluş savaşları görüşünün modası geçmiştir.»** ABD. ve müttefikleri, Vietnam'da arazi üzerinde bu görüşü yenme yolundadır. Ayrıca, **«gittikçe yaygınlaşan ılımlı ve pragmatik tutumlar ve tarih tarafından, bu tez, aşılmak üzeredir».** Kısaca, Rostow, millî kurtuluş hareketlerini tarihe karışmaya mahkûm, ümitsiz bir çaba saymaktadır.

Yalnız millî kurtuluş hareketleri mi? Rostow, Sovyetler Birliğinde de, romantik ihtilâlcilik döneminin kapandığını ve pragmatizmin hâkim olduğunu söylemektedir. **«Mao, 1789'a kadar giden romantik ihtilâlciler dizisinin sonuncusudur.»** Çin'de, dahi, romantikler ile pragmatizmden yana olanlar arasında bir savaş başlamıştır. Savaşın sonucunda, «başlıca çabası, milletin hayatını modernleştirmek olan ve bölgede milletlerarası hudutların zorla değiştirilemiyeceğini kabul eden bir Kıt'a Çin'i doğabilir». Bu tip, «ılımlı komünist» bir Çin ile normal ilişkiler kurulabilecektir. Sovyetler Birliği ile ise, Üçüncü Dünyanın açlık ve kalkınma sorunlarını çözmek için işbirliği yapılacaktır. Büyük devletlerin anlaşmazlığı yüzünden felce uğrayan Birleşmiş Milletler, böylece, 1945'te öngörülen görevlerini yerine getirebilecektir.

Emperyalizmin teorisyenine göre, bu «yeni nizam» da hâkim prensip, «milletlerarası statükonun, dış kuvvetler kullanılmasıyla değiştirilemiyeceği» dir. Ne var ki Washington, Dominik olayının açıkça gösterdiği üzere, Amerika çıkarlarına aykırı düşen her devrimci hareketin, dışarıdan yönetildiği iddiasındadır. Bu sebeple «yeni nizam» da, Metternich sisteminde olduğu gibi, yalnız milletlerarası statüko değil, ülkelerin içinde de statüko korunacaktır. Johnson Doktrini ile —en azından Güney Amerikada— bu sistem yürürlüğe girmiştir.

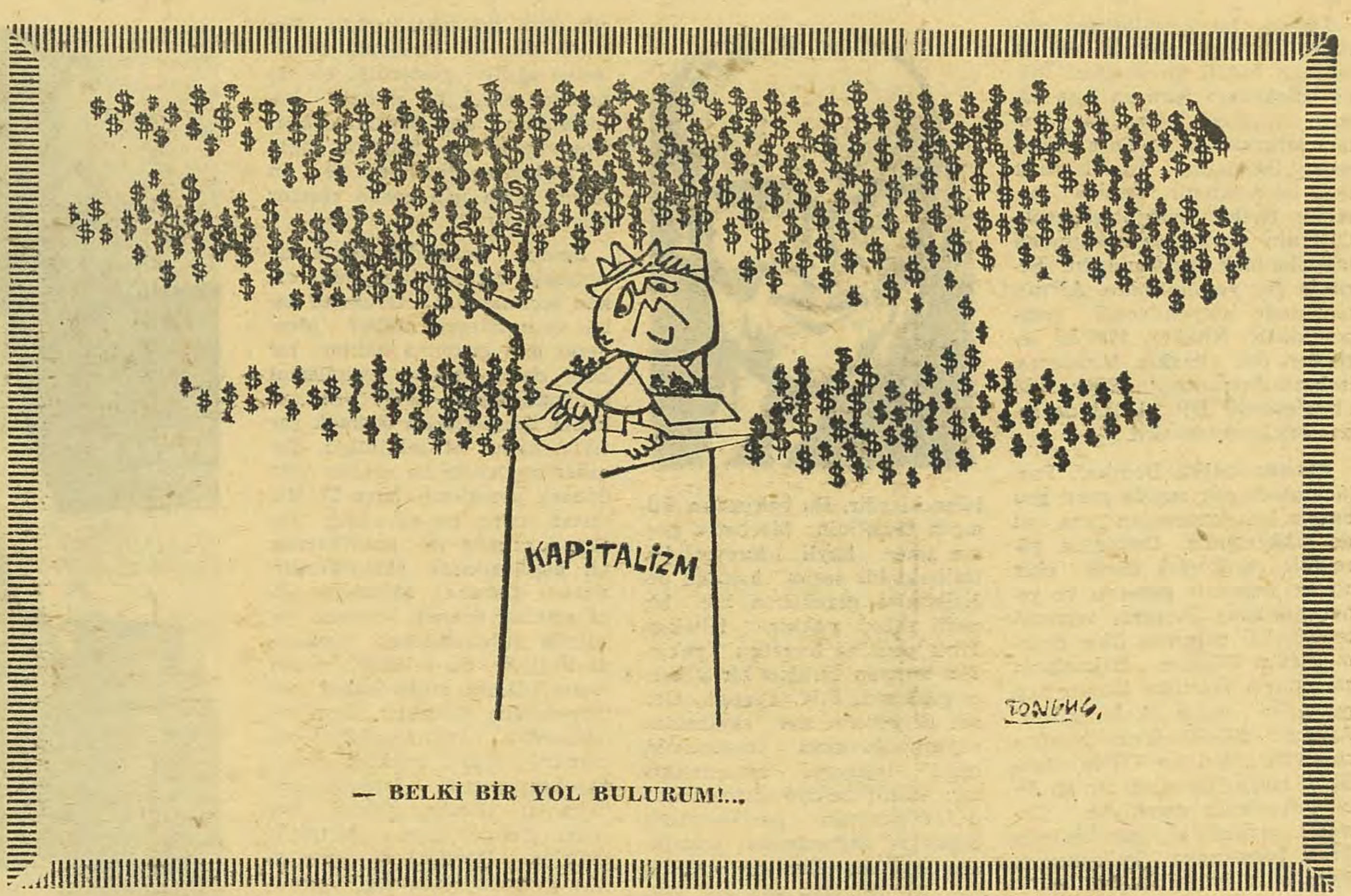
İşte Johnson'un özel müşaviri böyle güzel bir dünya hayal etmektedir: Komünist ülkeler uslu duracaklar ve her türlü genişleme ümidini terkeyleyeceklerdir. Üçüncü Dünya ülkeleri, emperyalist hegemonyayı değişmez sayacaklar, kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadeleyi akıllarından geçirmiyeceklerdir. Bu çerçeve içinde, Sovyetlerin de yardımı ile, Üçüncü Dünya açlığı yenmeye ve kalkınmaya çalışacaktır.

Tablo, doğrusu, çok iyimserdir. Ne var ki, son yıllardaki gelişmeler, Johnson'un özel müşavirini modern bir Metternich rüyası görmeye itmiştir. Washington, Ikinci Dünya Savaşını izleyen yirmi yıllık bir dönemden sonra, geleceğe güvenle bakmaya koyulmuştur: Daha beş altı yıl önce, bir Castro, bir Lumumba, Washington'un paniğe kapılmasına yetmekteydi. Castro'ların ve Lumumba'ların bütün Güney Amerika'yı ve Afrika'yı tutuşturacağı sanılmaktaydı. Bu korkular, gerçekleşmemiştir. Güney Amerika'da, bütün devrimci hareketler söndürülmüş gibidir. Afrika'da devrimci atılış yavaşlamıştır. Çin'in kucağına düşeceği sanılan Endonezya, bir darbede ele geçirilmiştir. Nehru'nun tarafsız Hindistan'ı dize getirilmiştir. Vietnam savaşı bitirilince, Asya'da da «emperyalist huzur» gerçekleştirilmiş olacaktır. Üçüncü Dünya'nın, 1967 yılında Washington'dan görülen manzarası budur.

Çin - Sovyet anlaşmazlığının uzlaşmaz gözüken bir aşamaya ulaşması, Batı ile işbirliğine yönelen Sovyetler Birliği'nin Üçüncü Dünyada Amerikan emperyalizmine karşı gevşek tutumu, askerî gücünü büyük ölçüde geliştiren Washington'un iyimserliğini arttırmıştır. Ayrıca Washington, bir ilim haline getirdiği «devrimci hareketleri etkisiz kılma teknikleri» nin başarılı olduğuna ve kapitalist metodlarla bir ölçüde kalkınma yapılabileceğine inanmıştır. Bu sebeplerle, Washington, komünizmden artık eskisi gibi korkmamakta ve Üçüncü Dünyada statükoyu sürdürebileceğine güvenmektedir. Yalnız Üçüncü Dünya halkları statükoya rıza gösterecekler midir? Emperyalizme ve işbirlikçilerine boyun eğecekler midir? Herhalde eğmiyeceklerdir. Yeni millî kurtuluş hareketleri denemeleri, Rostow'un iyimserliğine rağmen, herhalde eksik olmıyacaktır. Şimdilik iç işleriyle fazla meşgul görünen Çin, ilerde uslu çocuk rolünü benimseyecek midir? Sovyetler Birliği, Amerikan emperyalizminin millî kurtuluş hareketlerini ezme çabaları karşısında seyirci kalacak mıdır? Bugünkü hâliyle, Amerika'nın Üçüncü Dünya üzerindeki hegemonyasını sürdürmeye yönelen bir işbirliğini Moskova kabul edecek midir? Yoksa, Sovyet ve Amerikan işbirliği, her iki devletin nüfuz bölgelerini yeniden tesbit etmelerine mi yol açacaktır? Bu durumda Türkiye'nin durumu ne olacaktır? Dulles'in Sovyetler'in Güney hududunda Amerikan ileri karakolu hâline getirmek istediği ülkelerin, bir Sovyet - Amerikan anlaşması sonucunda tarafsızlaştırılmasına gidilebilir mi? Mevcut durum sürdürüldüğü takdirde, meselâ Güney Amerika'daki milliyetçi güçlere asla müsamaha göstermiyeceği iyice bilinen ABD. Türkiye'de de aynı katı davranış içinde bulunacaktır? Washington'un gözünde Türkiye'nin önemi kesinlikle nedir?

Emperyalist teorisyenin çizdiği çok iyimser tablonun, ilk bakışta akla getirdiği bu soruları ve benzerlerini, Türk milliyetçileri olarak, derinlemesine araştırmak zorundayız. Milliyetçi bir stratejinin dünya gerçeklerine oturtulması ve başarı ile uygulanması, günlük mücadelenin heyecanı içinde kolayca unutulan bu soruların doğru cevaplarının bulunmasına geniş ölçüde bağlıdır. Bunun içindir ki, Johnson'un özel müşavirinin dünya çapındaki Metternich Plânı üzerinde ciddiyetle düşünmeliyiz.

Doğan Avcıoğlu

— BELKİ BİR YOL BULURUM!...

Demirel, erken seçim plânlıyor..

Teşhisı, bu konulardaki tecrübesi ve uzak görüşlülüğü ile tanınan İnönü koymuştur. İnönü, «Sekizler» işini en kısa sürede bitirmeyi, biraz da yaraları sararak bir an önce erken seçim ihtimaline hazırlanmak için istemektedir. Demirel ise, seçim tarihini yakınlaştırarak, CHP'nin yaralı durumundan faydalanmak arzusundadır. Seçimin geç yapılmasının, AP'nin aleyhinde işleyebileceği endişesindedir. Nitekim 1957'de seçimleri öne almakla, Menderes, isabetli davranmıştı. Eğer 1958 i bekleseydi, DP belki de seçimleri kaybedecekti.

Bundan başka Demirel, Parlâmentoda çok sayıda parti grubunun bulunmasından fena halde şikâyetçidir. Demirel'e göre, bir sürü ufak parti, olur olmaz meselede gensoru ve genel görüşme önergesi vermekte, Meclisi çalışmaz hâle getirmektedir. Böylece Bakanların çalışmaya, Meclisin kanun yapmaya az vakti kalmaktadır. Ayrıca Bölükbaşı'nın insafsız saldırılarından ve TİP'in tehlikeli eleştirilerinden bir an önce kurtulmak gereklidir. Demirel, uydurma gerekçelerle TİP'i kapatmaya kalkışmanın fiyaskoyla bitebileceğini ve esasen gerginliği arttırmaktan başka sonuç vermeyeceğini anlamışa benzemektedir. Bu sebeple ümitlerini erken seçimlere bağlamıştır. Seçimler sonucu, ufak partiler grup kuramadıkları takdride, bunların konuşma imkânları, geniş ölçüde sınırlanacaktır. Nitekim Demirel'in himmetleriyle, milletvekili sayısı 10'un altına düşen Türkeş'in partisinin Meclis'te sesi duyulmaz olmuştur. Demirel, öteki ufak partileri de Türkeş'in partisine benzetmek istemektedir Yalnız bunun için, herşeyden önce, Seçim Kanununun arzulanan biçimde değiştirilmesi gerekmektedir. Bu işi AP'nin seçim uzmanı Sadettin Bilgiç yüklenmiştir. Geçen haftanın sonunda, Bilgiç, 90 milletvekili ve senatörün imzaladığını söylediği Seçim Kanunu teklifini basına açıklamıştır. Geçen yılın bu aylarındaki Seçim Kanunu fiyaskosundan ders alan AP'nin seçim uzmanı, bu sefer ihtiyatlıdır. CHP'yi safına çekmeye çalışmaktadır. Bunun için ufak partilerin şansını azaltan, fakat CHP'ye avantaj sağlayan «d'hont» sistemini teklif etmektedir. Sistem, 1965 seçimlerinde uygulansaydı CHP 134 yerine 163 milletvekili çıkartabilecekti. YTP ve CKMP hiç milletvekili getiremiyecekti. MP 7 ve TİP 2 milletvekili çıkartacağından Mecliste grup kuramıyacaklardı. AP'nin seçim uzmanı, ince bir kulis faaliyeti ile, bu avantajları göstererek CHP'yi millî bakiye usûlünden vazgeçirmeye çalışmaktadır. Tabiî ki, «getirdiğim sistem faşizme de, komünizme de yolu kapamaktadır» demeyi unutmamaktadır. CHP'nin bu oyuna gelerek, kendi getirdiği millî bakiye sisteminden vazgeçmesi beklenemez. Ne var ki, CHP grubunda kalabalık sayıda bir asî milletvekili topluluğu vardır. Asilerin lideri Feyzioğlu, 1965 seçimlerinden önce İnönü'nün millî bakiye usulü teklifine, bunun TİP'i geliştireceği gerekçesiyle, şiddetle karşı çıkmıştı. 1965 seçimlerinden sonra da Parti Meclisinde, «İşte dediğim çıktı. TİP 15 milletvekili getirdi. Millî bakiyeden vazgeçelim» diye tafra satmıştı. Feyzioğlu partiden atılsa dahi, içeride kalan fikirdaşları, büyük bir ihtimal ile, Bilgiç'in teklifini destekliyecekler ve CHP'nin mukavemetini önemli ölçüde zayıflatabileceklerdir. Bu bakımdan Bilgiç'in teklifinin Meclisten geçme şansı hayli kuvvetlidir. Halbuki bir seçim kanunu değişikliğini gerektiren hiç bir ciddî sebep yoktur. Nitekim Türk politika hayatını yakından tanıyan tarafsız bir yabancı gözlemci, F.W. Fernau, Orinet dergisinin son sayınsında yayınladığı uzun incelemede, millî bakiyeyi savunmaktadır: «Millî bakiye sistemi, belli bir partinin parlâmentoda çoğunluk sağlamasını engellemiş değildir Bununla beraber, AP iktidara gelince 1961 Seçim Kanununu yeniden empoze etmeye çalışmıştır. Bütün öteki partilerin inatçı direnmesiyle, AP şimdiye kadar bu teşebbüsü başarıya ulaştıramamıştır. **Seçim Kanunu değişiklikleri daima tartışma konusudur. Fakat Türkiye'nin durumunda, yeni değişiklikleri haklı gösterebilecek zorunlu nedenler yoktur.** Millî bakiye birçok kişinin korktuğu üzere, bir parçalanmaya yol açmamıştır, etkileri sınırlı kalmıştır. **1965 seçim sonuçlarına dayanarak hüküm verilirse, millî makiye sistemi, istikrarlı bir hükûmet çoğunluğunun teşkiline engel değildir. Üstelik Parlâmentoda muhalefetin etkisiz bırakılmasına karşı belli bir teminat getirmektedir.»**

Millî bakiye konusunda tarafsız gözlemci gözüyle gerçek budur. Ne var ki, küçük partileri, özellikle TİP'i, tasfiye için Seçim Kanunu değişikliği getirdiğini açık açık söyleyen AP'nin buna aldırış etmesi beklenemez. AP iktidarının ilk fırsatta Seçim Kanunu değişikliğini gerçekleştirmeye çalışacağı muhakkaktır. Muhalefet partileri, bu konuda şimdiden tedbirlerini almalıdır.

Millî bakiyenin kaldırılması yanında, Bilgiç'in teklifi, ön seçimlere son vererek önemli bir değişiklik daha getirmektedir Teklife göre, her isteyen partili, milletvekili adayı olabilecektir. Bunların isimleri, hiç bir tercih sırası olmadan, birleşik oy pusulasına altalta yazılacaktır. Yalnız seçmenin bu isimlerin yanına bir tercih işareti koymak hakkı vardır. Tercihsiz kullanılan oy pusulaları partiye mal edilecek, yani bunlardan partinin bütün adayları eşit biçimde yararlanacaktır. Yalnız partinin aldığı oy sayısına göre, en çok tercih işareti toplamış adaylar, milletvekili seçilecektir. Ön seçimlerde dönen para oyunlarını ve kombinezonları önleme amacı güden Bilgiç teklifi, bir tercih işareti toplama ve tehlikeli hasımları kırdırma yarışına yol açarak belki de daha büyük sakıncalar getirebilecektir. Nisbî temsil sisteminin mantığı, asgarî bir parti disiplini olduğu halde, Bilgiç sistemi, bu disiplinden çok uzak kişilerin tam bir sürpriz içinde milletvekili seçilmesini sağlayabilecektir. Partililer fikirler etrafında kümeleşme eğilimi gösterdiği bir dönemde, teklif, bu sıhhatli kümelenmeyi engelleyebilecektir. Onun içindir ki, Bilgiç'in teklifi, toptan reddedilmeli ve ön seçimi ıslah için başka çâreler aranmalıdır.

Sadettin Bilgiç
Seçim uzmanı

Demirel, arzuladığı seçim kanununu çıkartabilse dahi, erken seçimleri, AP Grubuna kabul ettirebilecek midir? Menderes gibi grubuna hâkim bir lider dahı, 1957 seçimlerini grubuna ancak devre sonuna kadar ödeneklerini ödemek şartıyla kabul ettirebilmişti. Yeniden seçilenler bu sâyede çifte ödenek almışlardı. Ama 27 Mayıstan sonra, bu paraların hasabı sorulmuş ve politikacılar bir hayli sıkıntı çekmişlerdir. Esasen Demirel, Menderes gibi açıktan ödenek verme vaadinde bulunabilecek durumda değildir. Bu sebeple, erken seçim plânını gruba kabul ettirmek güç olacaktır. Demirel, kabineden arzulamadığı bakanları dahi uzaklaştırmayı başaramamıştır. İstenmeyen bakanlar. «Braber geldik, beraber gideriz» diye diretmektedirler. Demirel de istifa edip, yeniden hükûmet kurma işini denemeye bir türlü cesaret edememektedir. Seçimi erkene almak, buna nazaran çok daha zor bir iştir. Bununla beraber sonbahardaki mahallî seçimlerde sağlanacak ezici bir başarı, Demirel'e plânını uygulama hususunda ümit verebilecektir. Mahallî seçimler, şehir ve kasabaları «ihya etme» plânlarına sahip iktidarlar için, Türkiye'de daima çok avantajlı bir durum sağlamaktadır Üstelik AP'nin başlıca rakibı CHP, «Sekizler» mücadelesinin açtığı yaraları sonbahara kadar sarabilecek değildir. Bu sebeple, AP'nin sonbahar seçimlerinde önemli başarı sağlaması beklenmelidir. Bazı TİP yöneticileri, partinin gerçek gücünü olduğundan çok az göstereceği endeşesiyle, mahallî seçimlere katılmaktan vazgeçmeyı dahı düşünmektedirler. Ne var ki AP'ye meydanı boş bırakmak için bu, yeterli bir neden değildir. Yeni gelişmekte olan bir partinin, radyonun verdiği imkânlardan ve seçim imtihanının teşkilâta sağladığı tecrübeden vazgeçmesi düşünülemez. Üstelik mahallî meclisler üyelikleri, partililer için politika okulları sayılmalıdır. TİP mutlaka seçimlere katılmalı ve kazanmasına imkân olmayan yerlerde Belediye başkanlıkları için taraftarlarına AP adayı karşısındaki en şanslı adaya oy vermelerini söyleyerek ilk güç birliği örneğini göstermelidir.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü
Erken seçim kokusu duyuyor..

Fakat ne yapılırsa yapılsın, mahallî seçimlerde AP, herhalde önemli bir başarı sağlıyacaktır. Bu başarıya dayanarak Demirel, genel seçimleri 1968 yılına almak için grubunu ikna etmeye çalışacaktır. Muhalefetin her ihtimale karşı, şimdiden bütün gücüyle genel seçimlere hazırlanması, herhalde akıllıca bir davranış olacaktır.

SEKİZLER NE YAPACAK?

Parti Meclisinde, «Sekizler» e McCarthy yaygaracılığı ile unutturmaya çalıştıkları soru bir kez daha sorulmuştur: «Ecevit ve ekibinin, Parti programına ve Kurultay kararlarına aykırı bir tek davranışını lütfen söyleyiniz».

Soru, yine cevapsız kalmıştır. Feyzioğlu, Yurdakul Fincancıoğlu Doğu Almanya, Kim YÖN gibi esas konuyu saptırıcı komik iddialarla yetinmiştir. Ama normal olarak ıhraçları ile sonuçlanabilecek Kurultay toplama kararının «Sekizler» i biraz ürküttüğü anlaşılmaktadır. Parti Meclisi toplantısında, bu korku, az çok hissedilmiştir. Belki de biraz bu endisenin etkisiyle, karşı tarafa gözdağı vermek için, Ferit Melen, «Sizi yüzde 3'e indireceğiz» diye konuşmaya başlamıştır.

Böylece, yeni parti kurma söylentileri ortaya çıkmıştır Cumartesi günü Washington Lokantasında Ferit Melen'in Şevket Adalan, Sait Naci gibi bir kısım eski dostlarıyla yemek yerken Adalan'a «Sen de bizim partiye gel» demesi, söylentilerin sâdece blöften ibaret kalmadığını ortaya koymuştur Adalan, Melen'in teklifini «Otuz yıllık partim...» diyerek, tereddütle karşılamıştır. Ne var ki doğruluğunu kesinlikle bildiğimiz bu sözlerin bir gazetede çıkması üzerine, Ferit Melen, yalanlama yolunu seçmiştir. Hele «Sekizler» den Orhan Öztrak, Yeni İstanbul'un yazdığına göre, partiye sadakat ifade etmiştir: «Biz CHP'liyiz ve bütün mücadelemiz CHP içinde olacaktır. Hiçbir zaman partiden ayrılmayı düşünmedik, düşünmeyiz de. Mücadelemizde muvaffak olacağız. Bizi hiç bir surette koparıp atamıyacaklar».

Bu yalanlamalara rağmen, muazzam malî imkânlara ve çok kudretli desteklere sahip bulunduklarını hayal eden «Sekizler», bir ihtimal olarak, «Kemalist Cumhuriyetçi Parti» kurmayı ciddî ciddî düşünmektedirler. Hattâ «Sekizler» in «Tüzükçübaşı» sı «CHP Atatürk yoluna tekrar girdiği zaman yuvaya dönüş»ü öngören bir madde taşıyan yeni parti tüzüğünü şimdiden kaleme almıştır. Yalnız yeni parti, Kurultay'dan önce mi kurulmalı, yoksa Kurultay tarafından «Sekizler» in mahkûm edilmesi beklenmeli midir? Truva atlarının bu konuda kesin karara vardıkları söylenemez. Yalnız Kurultay'da zayıf bir taraftar kütlesine sahip olacakları anlaşılmaktadır. Kasım Gülek dahi, «Sekizler» e cephe almıştır «Bunlara daha ne kadar müsamaha edeceksiniz?» demektedir! Bu durum, «Sekizler» i Kurultay'dan önce bir karar almaya itebilir. Ama «Sekizler» i kesin karar almakta tereddüde sevkeden başka bir faktör, İnönü'nün sıhhatidir. İnönü'nün ciddî sayılabilecek bir rahatsızlık geçirdiğine şüphe yoktur. Doktorlar, İnönü'nün Kurultay'a katılmasını sakıncalı bulmaktadırlar, mutlaka katılacaksa, Kurultay toplama tarihinin biraz daha geriye bırakilmasının uygun olacağını ileri sürmektedirler. Bu durum, İnönü'nün sıhhatine göre hesap yapan «Sekizler» in kararını etkileyecektir Öte yandan, «Sekizler», CHP içinde azınlıkta fakat AP ile birlikte memleket içinde iktidarda olmanın verdiği güvenle Sonbahardaki mahallî seçimlerin ki genellikle iktidar lehine so-

nuçlanır - Ortanın Solu ekibinin hezimetiyle sonuçlanmasını beklemektedirler. Seçim hezimetinin kendilerini güçlendireceği inancındadırlar. Bu düşünceyle de, parti kurma işini bir süre erteleyebilirler. Muhakkak olan, CHP içindeki işbirlikçilerin, başta İnönü, Ortanın Solu ekibine kesin savaş açtıklarıdır. «Sizi yüzde 3'e indireceğiz» diyenlerin, parti, umurlarında değildir. Bu sebeple, fiyatı ne olursa olsun, Truva atlarını, bir an önce kollarından tutup dışarı atmak, CHP'yi mutlaka kuvvetlendirecektir.

Prof. Turhan Feyzioğlu
Eli kulağında..

siyasi notlar

Amerika'ya tazminat ödeyeceğiz

Haber Ajansı, Adana'dan bildiriyor

«Bir müddet önce Adanadaki Amerikan aleyhtarı nümayişler sırasında vukua gelen zarar-ziyanı, Hükûmetimizin Amerikan Hükûmetine tazmin edeceği öğrenilmiştir. Ankara'da patlayıp Adana'ya sıçrayan Amerikan aleyhtarı nümayişler sırasında nümayişçiler, İncirlik Amerikan Hava Üssünün bir kolu olarak şehir içinde faaliyet gösteren Kızılhaç binasını, Amerikan Konsolosluğunu, Amerikalıların kesif olduğu semtlerde Amerikalıların oturduğu evleri ve otomobillerini tahrip etmişlerdi. Kısa bir süre önce Hükûmetimize müracaat eden ABD Hükûmeti, zarar — ziyan talebinde bulunmuştur. Zarar - ziyan talebinin miktarı hakkında bir açıklama yapmayan Amerikan Büyükelçiliği, tesbit ettiği hasar miktarının onayını Amerika'dan aldıktan sonra, bunun önümüzdeki günlerde ödenmesini Hükûmetimizden resmen istiyecektir.»

Tazminat talebini bir yetkili, Ajansa göre, şöyle yorumlamıştır: «İşte mâsum bir maske altında yapılan ve bir takım çevrelerce destek gören nümayişlerin neticesi. Elbette bu neticeden istifade edecek karanlık niyetli çevreler olacaktır.»

Olayda komünist parmağı bulunduğu üzerinde ısrarla duran tahkikat ise henüz devam etmektedir.

Amerikan yardımında yeni bir usûl!

Yeni Amerikan Yardım Kanunu, yardımı azaltmakta ve bunu özel yatırımlarla telâfi etmeyi öngörmektedir. Yardım, Amerikan halkının her yıl oyuncak ve spor malzemesi için harcadığı paranın (6,4 milyar dolar) dahi çok altındadır. Bunu bildiği için, Başkan Johnson, AID'nin özel yatırımları çekme çarelerini araştıracağını açıklamıştır. AID'nin «Özel Kaynaklar Ofisi», Johnson'un deyimiyle, **«azgelişmiş ülkelerde özel sektörün genişlemesine ve özel yatırımların bu ülkelere akıtılmasına»** önem verecektir. Johnson'a göre, bu, «hızlı kalkınmaya götüren en elverişli uzun vâdeli yol»dur.

Yeni kanuna göre, bir «Kendi kendine yardım istişarî komitesi» kurulacaktır. Komitede, Amerikan tekellerinin temsilcileri olacaklarından şüphe edilmeyen «Özel Amerikalı kişiler» yer alacaktır. Bu özel kişiler, yardım programlarına karışma hakkına sahip olacaklardır. Yardım gören ülkelerin, «azamî çabayı gösterip göstermediği» ni bu özel kişiler, yerinde inceliyecekler dir. Tecrübelerle bilindiği üzere, azamî çaba ölçüsü, Amerikan şirketlerinin azamî ölçüde memnun edilmesidir. Bunun içindir ki, liberal Amerikan dergisi The New Republic, «Bu tarz harcanan 3.1 milyar, hattâ 5 milyar dolar, dışarıda hayli Amerikan aleyhtarlığı satın alabilir» demektedir.

Amerikan üsleri

Kurmaylardan CHP Merkez Yönetim Kurulu üyesi Mustafa Ok, Cumhurbaşkanı Sunay'ın Amerika gezisi arifesinde, üsler ve ikili anlaşmalar konusunu bir kez daha hatırlatmayı lüzumlu buldu. Ok'un sözleri şöyledir:

«Türkiye'deki Amerikan üslerinde ne havalanır, ne konar bilemeyiz. Üslere neyin konduğunu, telsizlerin ne konuştuğunu, radarların neyi taradığını bilemeyiz. Üslere belki Türk yetkilileri girerler, ama bunlar, o üslerdeki kütüphaneden, koğuşlardan ve spor salonundan başkasını göremezler. Yeraltı hangarlarında neler vardır, bilemeyiz. Buralarda nükleer silâh varsa, onlar Kuzey komşumuza hedef olabilir.

Mustafa Ok
«Tehlikeyi görelim!»

AP, şahsiyetli bir dış politika takip edecek güçte değildir. Edemediğini de görmekteyiz. İkili anlaşmalar, en kısa zamanda gözden geçirilmeli, ancak bu gözden geçirme teferruatına kadar inmelidir.»

TRUMAN DOKTRİNİNİN YIRMİNCİ YILI

Prof. Ahmet Şükrü Esmer

Türkiye'nin 20 yıl önce, Rusya'dan kurtarılması bahis konusu olmamıştır. Fakat Türkiye'nin bugün, Amerika'dan kurtulması bahis konusudur.

Eğer Johnson hatırlatmamış olsaydı, Truman doktrininin yıldönümü son yıllarda olduğu gibi, bu yıl da Türkiye'de unutulmuş geçecekti. Aradan geçen yirmi yıl zarfında köprülerin altından hayli su akmış, önce Türk - Amerikan ilişkileri samimileşmiş sonra da soğumuştur. Hükümetin tutumu ne olursa olsun, bu ilişkilerin bugünkü biçiminin Türkiye için yararlı değil zararlı olduğuna halkımız inanmaya başlamıştır.

Truman doktrini ile Amerikanın 1947 yılında Türkiye'ye yardım sağladığı doğrudur. Fakat Amerikalıların dünyayı inandırmaya çalıştıkları gibi, Türkiye o sırada Rusya tarafından yutulmak üzere değildi. Türkiye, Stalingrad zaferini kazanarak, Alman tehlikesinden kurtulduğu zamandan beri Rusya'nın gittikçe ağırlaşan baskısı altında idi. Bu baskı 1945 yılının martında daha da ağırlaşmış, Moskova, 1925 dostluk anlaşmasını yenilemiyeceğini bildirmişti.

Arkasından Molotof, 1945 haziranında, Türkiye'den toprak isteklerinde bulundu ve Boğazlarda üs istedi. Türkiye Stalin'in bu teşebbüsü ile Amerika'yı ilgilendirmeye çalışmış ise de, Amerika yan çizdi. Türkiye için Rusya ile arasını bozmak istemediğini anlattı. Büyükelçimiz Hüseyin Ragıp Baydur'un teşebbüslerine karşı Dışişleri Bakan Vekili Joseph Grew baştan savma cevaplar verdi. İngiltere de yardım edecek halde değildi.

Yalnız kalan Türkiye, Stalin'in isteklerine mukavemet etti ve gerekirse, yalnız başına savaşacağını anlattı. Bu sırada Potsdam'da konferans toplanmıştı. Konferansta, Stalin Montreux Boğazlar rejiminin değiştirilmesini istedi ve bu istek, Türkiyenin gıyabında, Amerika ve Rusya tarafından kabul edildi. Türkiye ile her üç devletin — Amerika, İngiltere, Rusya — ayrı ayrı görüşmelere girişmesi kararlaştı ki, böyle, Türkiye ile başbaşa kalma Rusya'ya elverişli idi.

Potsdam kararına uyarak Amerika, Türkiye'ye verdiği notada, Rusyanın görüşüne uygun bir Boğazlar rejimi teklif ediyor. Boğazların kayıtsız şartsız Rus donanmasına açık tutulmasını, Karadenizli olmayan devletlerin savaş gemilerine kapanmasını ileri sürüyordu ki, öteden beri Rusya da bunda ısrar ediyordu.

Şu var ki. İkinci Dünya Savaşı başlıyalı Rusya, bununla da yetinmiyerek, Boğazlarda üs istiyordu ve bunu 1940 kasımında Molotof, Hitler ile giriştiği pazarlıkta da koparmaya çalışmıştı. Bu defa Potsdam kararına dayanan Rusya, Türkiye'ye yolladığı nota ile, üs isteğini ileri sürmüştür.

Türkiye bu isteği reddetti. Bu arada İran'dan çekilmek istemediğinden Yunanistan'daki komünist hareketini desteklediğinden işgal ettiği ülkeleri komünistleştirdiğinden, Rusya ile işbirliğinin devam edemiyeceğini Amerika anladı ve Boğazlar üzerindeki isteklerini de desteklemedi.

Fakat Amerika bunu anlayıncaya kadar 1946 yılının sonbaharı gelmişti ve nihayet 1947 martında da Truman doktrini geldi. Truman doktrini geldiği zaman Rus tehlikesi de geçmişti. Rusya'nın Türkiye'ye karşı kuvvet kullanmayı hiç bir zaman tasarlamadığını şimdi biliyoruz. Şu halde Türkiye içeriden bir komünist tehlikesi altında olmadığı gibi, dışarıdan saldırı karşısında kalmadığına göre kurtarılmış olması bahis konusu değildir.

Truman doktrininden sonra Türkiye Marshall yardımından yararlandı. NATO'ya girdi, Amerika ile 1959 ikili ittifakını imzaladı. Kaderini Amerika'ya bağladı. Fakat Johnson ne yaptı? 1964 yazında, zamanın Başbakanına yazdığı mektupta, Rusya'nın saldırısına uğrarsa, yardım etmiyeceğini bildirdi.« Türkiye'nin antlaşmalarla elde ettiği hakkı Kıbrıs'ta kullanmasını engelledi. Yunanistan'ın Kıbrıs'a 10 binden fazla asker yollamasını kolaylaştırdı ve Enosisi gerçekleştirmesine yardım etti.

Türkiye Amerika'dan aldığı silâhları, Amerika'nın rızası dışında kullanamaz. Askerleri NATO'nun, daha doğrusu Amerika'nın emrindedir. Amerika elliden fazla ikili anlaşma ile Türkiye'de kapitüler imtiyazlar almış, üsler kurmuştur. Türkiye'nin 20 yıl önce Rusya'dan kurtarılması bahis konusu olmamıştır. Fakat bugün Türkiye'nin Amerika'dan kurtulması bahis konusudur.

(Ulus'tan)

Sigorta Şirketlerinin Telâşı!

Devlet teşekküllerinin sigorta şirketlerine her yıl boş yere yüzmilyonlarca lira para ödedikleri, Yüksek Murakabe Heyeti raporlarıyla ortaya çıkmıştır. TBMM'deki iktisadî devlet teşekkülleriyle ilgili Karma Komisyon ve nihayet Genel Kurul, Yüksek Murakkabe Heyetinin görüşlerine katılmış ve bu konuda tedbir alınmasını istemiştir. Bundan sonradır ki İktisadî Devlet Teşekkülleri Reorganizasyon Komitesi, devlet teşebbüslerinin sigorta işlerini düzenleyen bir tasarı hazırlayıp Başbakanlığa sunmuştur. Tasarının Meclise intikal ettiği anlaşılmaktadır.

Tasarı, devlet teşebbüslerinin sigortalarını, bu işle görevli bir iktisadî devlet teşebbüsünün yapmasını ön görmektedir. Özel şirketleri de memnun etmek amacıyla, tasarı, devlet sigorta şirketinin jeransı altında, devlet sigortalarının, koasürörler arasında paylaştırılmasını öngörmüştür. Aslında, devletin kendi sigortasını kendisinin yapmasından tabii bir şey düşünülemez. Ama tasarı, özel şirketlere de devlet kesesinden pay ayırmıştır. Bu durumda, şirketlerden bir itiraz gelmemesi beklenirdi, değil mi? Fakat hayır. Devlet yağması yoluyla para kazanmaya alışmış sigorta şirketleri, «mâtem» ilân etmekte ve Demirel Hükümetini TİP'in görüşlerini uygulamakla suçlamaktadır! Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliğinin, Millet Meclisi Komisyonu üyelerine ilettikleri bildiride, devleti yağma hakkı, şu uydurma gerçeklerle savunulmaktadır: «Eğer kurulacak İktisadî Devlet Teşekkülü, bir sigorta şirketi gibi hareket edecek ve bir kısım rizikoyu uhdesinde tuttuktan sonra bakiyesini reasüre - yani diğer sigorta şirketlerine devir-edecekse, bu takdirde böyle bir inhisar yaratmakla ve diğer **özel sektör sigorta şirketlerini Devlet hizmetine koşmaktan alakoymakla** özel sektör sigorta şirketlerinin bünyelerini, yakın bir gelecekte, asırlık Ortak Pazar Şirketleriyle rekabet yarışında da ayakta duramıyacak kadar zayıflatmış olacaktır...

Ayrıca cemiyetlerin fertlerden meydana geldiğini ve Devlet ve şahıs olarak farklı muamele yapmanın neticelerinden ilk önce şahısların ve sonra da devletin müteessir olacağını; Devletin sigortacılığı tek elden idareye - komünist memleketler hariç - diğer hiç bir memlekette kalkışmadığını belirtmek de faydalı olacaktır....

Nihayet bu kanun tasarısı mevcut hâliyle kanunlaşacak olursa, **en büyük sigortalı olan Devletin** sigorta primlerinin terakümünden doğan kuvvetle bu şirket, tasarının geçici 1. maddesi gereğince, kendisine bağlanacak birkaç sigorta şirketiyle beraber, bir (holding) teşkil ederek, **esasen bünyelerinden Devlet işlerinin çıkmasıyla zayıflayacak** olan özel sektör sigorta şirketleri çok kısa zaman içinde teker teker kapanacak ve dolayısiyle memleketimizde **TİP'in arzuladığı kamulaştırma** teşebbüsü kendiliğinden hasıl olacaktır...»

İşte yağma, ciddiyetten bu ölçüde uzak iddialarla savunulmaktadır. Eğer iktidarın başı da, benzer görüşlerle, özel teşebbüscülüğü savunup devletçiliği kötülemeseydi,bu iddiaların üzerinde bile durmaya değmezdi.. Bu beyler derler ki, **«Devlet kendi sigortasını kendi yaparsa, biz batarız»**. Demek ki,tatlı müşteri yalnız Devlettir! Halbuki her fırsatta özel teşebbüsün müthiş hamleler yaptığı ileri sürülmektedir. Özel sigortalar bu beylere yetmiyor mu? Bu beyler, «özel sigorta alanında da devlet teşebbüsü bizi vurur» buyuruyorlar. Hani ya devlet kötü işletmeciydi, Özel teşebbüsle rekabet edemezdi?

Bu beylere göre, devletin sigortasını kendi sigorta kurumuna yaptırması TİP' çiliktir, komünistliktir! Halbuki kapitalist Avrupa ülkelerinde dahi gidiş, bütün sigorta şirketlerinin millîleştirilmesi yolundadır. Bu alanda Fransa ve İngilterede önemli adımlar atılmıştır. Bizim mütevazi tasarının ise, millileştirme ile uzaktan yakından ilgisi yoktur. Yalnızca devlet sigortalarını bir ölçüde düzenlemeye çalışmakta ve bunu yaparken de, özel şirketlere, devlet sırtından pay ayırmaya dikkat etmektedir! Yüksek Murakabe Heyeti ve TBMM Karma Komisyonu daha önce devlet sigortalarının düzenlenmesini ısrarla istemişlerdir. Bunun ne TİP'çilik ile, ne komünistlik ile en ufak bir ilgisi bulunmaktadır. Sâdece bir soygun kapısını bir ölçüde kapamak söz konusudur. TBMM ve özellikle tasarıyı inceleyen komisyonlar, özel sigortacıların oyununa gelmemeli, tasarının bir an önce kanunlaşması için çalışmalıdır.

Yine Barış Gönüllüleri

Türkiyedeki Barış gönüllülerinin başı, Washington'da çıkan New Republic'ten naklen yayınladığımız Barış Gönüllüleri ile ilgili haberi de yalanlamak ihtiyacını duydu. Mc Clure, yalanlamasını New Republic'e gönderse, herhalde çok daha isabetli davranmış olacaktır.

McClure'e göre, CIA'nın Barış Gönüllüleri ile ilişkiler kurmasına imkân yoktur. Zira Başkan Kennedy, böyle bir şeye şiddetle karşı çıkmıştır. Ne var ki, New Republic, Başkan Kennedy'nin, Johnson'un ve Barış Gönüllüleri Teşkilâtı yöneticilerinin şiddetle aleyhinde bulunmalarına rağmen, CİA'nın Barış Gönüllüleri arasına sızdığını ileri sürmekte ve CIA hesabına çalışan kişilerin isimlerini vermektedir. Mc. Clure ise, isimler üzerinde bir şey demeyip «Kennedy buna karşıydı» tarzında konu ile ilgisiz bir iddiayla meseleyi örtbas etmeyi denemektedir. McClure,, önce, kendisinin hiç haberi olmadan dahi. CIA'nın gönüllüler teşkilâtına kendi adamlarını yerleştirebileceği veya bazı gönüllüleri ajan olarak kullanabileceği gerçeğini kabul etmelidir. Bunun Güney Amerika'daki örnekleri açıklanmıştır. CIA'nın ayni tertiplere Türkiyede de başvurmaması için hiçbir ciddî sebep yoktur. Bu yüzden Mc Clure'ün iddiaları boşlukta kalmaktadır. McClure, şöyle devam etmektedir: **«Bu faaliyet için şimdiye kadar 500 milyon dolar harcadık. Hangi haber bu kadar para eder. Bu güne kadar Gana ve Endonezya gibi ülkelerde bile böyle bir ithamla karşılaşmadık.»** Anlaşılan McClure'ün artık Barış Gönüllülerini istemeyen Gine Başkanı Seku Ture'nin ağır sözlerinden haberi yoktur. Ve CIA'nın nasıl çalıştığı konusunda da bilgisizdir.

Her halükârda, Amerika ile iyi geçinmeye pek önem veren resmî çevreler dahi, Türkiye'de Barış Gönüllülerinin hayal kırıklığı yarattığını kabul etmektedirler. Bu sebepledir ki, bir yetkilinin, **«memleketimizde bulunan yabancılar içinde en zararsız olanları»** diye nitelediği Barış Gönüllülerinin sayısı 600'den 1967 içinde 300 civarına indirilecek ve faaliyet alanları da daraltılacaktır.

1966 yılında 14 Barış Gönüllüsü kötü davranışları yüzünden ABD'ye geri gönderilmiştir Bu kötü davranışlar, «öğrencileri ile aşk hayatı yaşamak, fazla içki içip rezalet ve kavga çıkarmak, Atatürk aleyhine konuşmak, üstlerine saygısızlık göstermek» gibi suçlardır. Barış Gönüllülerinin Başkanı McClure, bu konuda şöyle demektedir: «966 yılı içinde 595 Barış Gönüllüsü bulundu. Bunların görevlerine son verilenler şöyle sınıflanmaktadır: 3 kişi sınıf içinde ve dışında Barış Gönüllüleri politikasını davranışlarıyla ihlâl ettiğinden, 4 kişi teknik yetersizlikten, 3 kişi kötü hareket tarzından, 1 kişi barda kavga çıkartmaktan, 3 kişi de izinlerini geçirmekten» Amerika'ya geri gönderilmişlerdir.

İşveren gözüyle

Grevler ve Toplu Sözleşmeler

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, devletin sosyal politikasını özel teşebbüse devretmesi gibi sakat bir anlayışın sonucunda, kamu teşebbüslerinin katılmasiyle güçlenmektedir. İşveren Konfederasyonu, son Faaliyet Raporunda, kamu sektörüne sahip çıkma iddiasını şu sözlerle savunmaktadır: «Bu dönem içinde, işverenlerin daha çok biribirine bağlanması gerektiği gerçeği tekrar ortaya çıkmış, **çeşitli grev ve tehditler altında, işveren tesanüdünün zarureti hissedilmiştir. Bilhassa bu tesanüdün, kamu ve özel sektör ayırımı yapılmaksızın işçi teşkilâtına paralel olarak ve tek bir teşkilâtın çatısı altında sağlanması, bunun kalkınma plânı ve karma ekonomi sisteminin tabii bir sonucu olduğu anlaşılmıştır.»**

Temelinden sakat bu görüş üzerinde çok durduğumuz için, şimdilik bir şey söyleyecek değiliz. Yalnız İşveren Konfederasyonunun Türkiye Petrolleri A.O.'na ücretli müşavirlik yaptığını belirtelim. Bu uygulama da, karma ekonominin herhalde başka bir gereğidir!

Üzerinde durmak istediğimiz konu, İşveren Konfederasyonunun grev ve toplu sözleşmeler ile ilgili görüşlerini, herhangi bir yoruma dahi ihtiyaç duymadan, okuyucularımıza duyurmaktır.

İşverenlere göre, toplu sözleşmelerin ikinci dönemi, «tahminlerin hilâfına, ilk dönemden daha çetin ve mücadeleli geçmiştir... İlk devrenin acemiliğinin kaybolması ve işçi sendikalarının bu dönem içinde malî yönden güçlenmeleriyle grev - lokavt fonları tesis etmeleri, diğer yönden yapılmış hatâların tashih edilmesi için mücadeleyi göze almış olmaları, ikinci dönem müzakerelerinin daha çetin geçmesine sebep olmuştur.»

Büyük grevlerle, Konfederasyona üye olmayan işverenlerin karşılaştığını belirten işveren teşekkülü, şöyle devam etmektedir: **«Bu grevler göstermektedir ki, işveren kanadı her bakımdan tam bir tesanüde muhtaçtır. Bunun gerçekleştirilmesi için geçirilecek her gün, bu camia için kayıp olacak ve ileride telâfisi imkânı da muhtemelen bulunmıyacaktır.**

Diğer yönden görülmektedir ki, yapılan veya yapılacak olan grevlerin bir kısmı kanun dışı grev niteliğindedir. Esasen **hukukî bir anarşi** içinde başlayan grev tatbikatı, rayına oturmadan devam etmiş ve **en can alıcı iş yerlerinde ve müesseselerde, en ufak mesuliyet hissi gözönüne alınmaksızın,** kanun dışı grev hareketine tevessül etmekten kaçınılmamıştır. Bir nizama bağlı olmadan gelişen bu hareketler, çeşitli sebeplerle desteklenmiş veya rasyonel bir hal çaresi bulmak yerine, geçici tedbirlerle mesele geçiştirilmeye çalışılmıştır. Bilhassa **kamu sektörünün** bu nevi grevlerinde, meselenin esasına parmak basmaktan daima kaçınılmıştır».

İşveren Konfederasyonu, grev ve lokavtların çıkma nedenlerini de şöyle sıralamaktadır:

1 — Belirli bir ücret politikasının uygulanmaması: «Hiç bir esasa bağlı olmadan getirilen ve (fahiş) olarak nitelendirilebilecek zam teklifleri, sistemi zedeleyici faktör olmaktadır. Netice olarak ölçüsüz zam teklifleri, ihtilâfı greve kadar götürmektedir. Mesele, memleketin ekonomik bünyesinin tahammül edebileceği ve sosyal bünyesinin gerekli kılacağı, uygulanması mümkün olan bir ücret politikasının tesbit ve tâyinindedir».

Raporda, «önce sosyal adalete uygun bir asgarî ücret seviyesine ulaşılması, ancak ondan sonra ücretlerin prodüktivite artışına bağlanması» şeklindeki Türk-İş görüşü de şöyle cevaplandırılmaktadır: **«Asgarî ücretlerin tatminkâr olmasını istemek, sosyal bakımdan doğru olmakla beraber, henüz emekleme devresinde olan ekonomimiz ve onun geleceği bakımından düşünülmek ve genel ekonomik sorum gözönünde tutulmak suretiyle olmalıdır».**

SENDİKACILIĞA POLİTİKA SOKULUYOR!

2 — Mesuliyetsiz tekliflerle gelinmesi: «Bu gibi tekliflerde bulunmanın birinci sebebi, **sendikacıların şahsî yatırım yapmak arzularıdır.** Özel kaprislerin neticesi olan bu davranış, ismini duyurmak veya rakiplerine üstünlük sağlamak gibi sübjektif esaslara dayanmaktadır. Bunun en mühim sebeplerinden biri, **ayni işkolunda işçi sendikalarının çokluğudur.** Sendikalararası rekabete yol açan bu tutum,, her iki tarafın da arzu etmediği neticelerin ortaya çıkmasını gerektirmiştir. Bu rekabet, sendikaları kanun dışı davranışlara sevkettiği gibi, mücadelenin iş yerlerinde cereyan etmesini de doğurmuş, sendikalararası çekişme, işyerlerinde huzuru bozmuştur».

«Tekliflerde ölçüsüz olmanın diğer bir sebebi de, **politik davranışlar ve ideolojik düşüncelerdir.** Grevin bir vasıta değil, bir gaye olduğu görüşünün her zaman karşısındayız ve gerek Anayasamızın, gerekse 275 sayılı kanunun tarif ve hudutları içindeki hareketlerin normal sayılacağına inanmaktayız. Hele sendika münasebetlerini, **politik açıdan** yürütmenin veya politik tesirlerle birleştirmenin bu düzene yarar değil, zarar vereceğinin bilinmesi gereklidir. Tam bir özgürlük ve her iki tarafın anlayışı ve toleransı içinde, işçi - işveren münasebetlerinin halledilemiyecek problemi bulunmamaktadır. Mesele, hiç bir düşüncenin tesirinde kalmıyarak, tarafların iyi niyet ölçüleri içinde ele alınmalı ve gereken yapılarak çalışma barışının devamı temin edilmelidir Netice olarak, **sendikacılık politikanın dışında tutulmalı, politika da sendikacılığa müdahale etmemelidir».**

3 — Prensipler üzerinde görüş birliği sağlanmamış olması: «Toplu sözleşme düzeninin iyi işlemesi, işçi ve işveren teşekküllerinin muayyen noktalarda görüş birliğine varmalarına bağlıdır. Bunu temin edecek çalışmalara girişmedikçe ve bir (tip sözleşme) üzerinde anlaşmadıkça, çekişmelerin devamı önlenemeyecektir. Gene aynı şekilde konfederasyonların da ana konularda mutabakata varmaları, düzenin iyi işlemesi için zarurî görülmektedir. Türk-İş ile Konfederasyonumuz arasındaki müsbet münasebetler, böyle bir anlaşmayla daha olumlu safhaya intikal edecek, dolayısiyle çalışma hayatının tanziminde çok önemli rolü olan iki teşekkülün müşterek noktaları tesbit edilmiş olacaktır».

İDARÎ MAKAMLARDA SERMAYE DÜŞMANLIĞI!

İşveren teşekkülü, grevlerde kanun dışı hareketlerin olduğunu, bunları görmezlikten gelerek, idarî makamların işçilerden yana çıktığını ileri sürmektedir:

1 — Grevlerde karşılaşılan kanun dışı hareketler şöyle sıralanmaktadır:

«a — Mülkiyet hakkına tecavüz edilerek işyerinde çadır kurulmakta, müsaadesiz pankartlar veya flâmalar asılmaktadır. Mülkî âmirlerin defedebileceği bir tecavüz olmasına rağmen, bu gibi olaylara göz yumulmakta ve gerekli müdahalede bulunulmamaktadır.

b — Vazifeleri kanunda gösterilmiş olan grev gözcüleri, yetkilerini tecavüz etmekte, işyerine âdeta giriş ve çıkışı menetmektedirler. Çalışmak için işyerine girecek personele mâni olunmakta, kanun ve Anayasa tarafından teminat altına alınmış bulunan çalışma hürriyeti fiilî tahdide uğramaktadır.

c — Yine grev gözcüleri, yetkileri dışına çıkarak, hattâ grevci diğer işçilerle beraber olarak, işyerine mamûl veya yarı mamûl malın girişine, imalâtın çıkışına mâni olmakta, hile ve hattâ cebir kullanarak, kanunsuz davranışlarını devam ettirmektedirler.

d — Bunlardan daha kötüsü, mahkeme kararlarının dahi infazına mâni olunmaktadır. Kanunen açık olan hususlar için dahi, mahkeme kararı alınma yoluna gitmek mecburiyetinde kalınmakta, **alınan kararlar ise normal yollardan infaz edilememektedir.**

e — Ayrıca, giriş ve çıkışlarda işverenin vasıtası ve hattâ bizzat işverenin kendisi aramaya tâbi tutulmakta, şahsî hürriyetler çiğnenmektedir.

f — Bunların dışında, fiilî zorluklardan başka, gayri hukukî uygulamalara da tevessül olunmaktadır. Bu yol, sürpriz grevlerinden başlamakta, kanun tarafından sarahatle yasaklanmış, işi yavaşlatma grevine ve hattâ Belediye ve İl Özel İdare Kararları aleyhine bile grevlere gidilmesine yol açmaktadır.

g — Bütün bu hareketler karşısında, zabıta ve toplum polisi, mâni zabıta fonksiyonunu icra etmemekte, âdeta hâdiselere seyirci kalmaktadır.

Hâdiseleri tek yönden gören bir tutumun neticesi olan bu davranışlar, maalesef işi daha çok çığırından çıkarmakta, grevler bir kördöğüşü haline getirilmektedir.

2 — İdarî makamların tutumu: Toplu sözleşme ve grev rejiminin uygulanmaya başladığından bu tarafa, idarî makamların tutumu **elem verici** olmuştur. Bilhassa, hâdise çıkmasın zihniyeti içinde, çıkan hâdiseleri görmezlikten gelmek, işçi-işveren münasebetlerinin bu hâdiseler dolayısiyle daha çok bozulmasına sebep olmuştur.

Kanunun tatbik edilmesinden başka bir talebi bulunmayan işveren türlü kanunsuz işlemlere, zabıta ve idarecilerin gözleri önünde muhatap olmuştur».

İşveren Konfederasyonu, işçi teşekkülleri gibi Amerikan yardımlarından faydalanmamaktadır. Konfederasyonun bu yolda AID'ye yaptığı müracaat reddedilmiştir. AID, «patronlar, sendikal faaliyetlerinin giderlerini kendileri karşılasınlar» demektedir. Bu yüzden, İşveren Konfederasyonu, kamu teşebbüsleri aidat ödemeleri yolu ile kasasını doldurmaya daha fazla önem vermiştir. Bununla beraber, AID eğitim alanında, işçi ve işvereni bir araya getiren faaliyetlerle İşveren Konfederasyonuna yardımcı olmaktadır. İşveren teşekkülü, bunu övünerek anlatmaktadır: «Konfederasyonumuzun Ankaraya nakli ile, AID yetkilileri ile yakın temas kurulmuştur.

Yapılan görüşmeler, özellikle AID'nin eğitim alanında temin edebileceği imkânlara inhisar etmiştir.

Bu çerçeveden olmak üzere, AID Uzlaştırma Uzmanı Dr. Hanson tarafından, Çalışma Bakanlığı ile Türk-İş Konfederasyonunu da içine alan geniş bir eğitim ve inceleme programı düzenlenmiştir.

Programın amacı, uzlaştırma, arabuluculuk ve tahkim konularında biligili ve tecrübeli eleman yetiştirmek üzere, bu müesseselerin Amerika Birleşik Devletlerinde işleyiş tarzını 13 hafta müddetle yerinde etüd etmektir»

İşte patronların kendi ifadeleriyle, grevler ve toplu sözleşmeler hakkında görüşleri. Bu konuda, işçi sendikalarının da herhalde söyleyecekleri olacaktır.

20 milyonluk yolsuzluk!

İstanbul gibi bütük şehirlerin Belediye Meclislerinde akıl almaz yolsuzluklar sessiz sedasız gerçekleştirilmektedir. Bunun son bir örneği, 20 milyon liralık arsa yolsuzluğudur. Belediye Meclisinin AP'li üyeleri, bir kooperatife 30 bin liraya verilen ve kooperatif işinin gerçekleşmemesi üzerine, kanunen Belediyeye geri verilmesi gereken 20 milyon lira değerindeki bir arsayı bir Ermeni vatandaşa devretmişlerdir. 20 milyon liralık arsaya konan Ermeni vatandaş da, birkaç bin lira harcıyarak semte bir karakol binası inşa etmiştir. Dönen dolabı bilmeyen Vali Vefa Poyraz, karkolu törenle açmış ve bunu inşa eden «hayırsever zat»ı «örnek vatandaş» ilân etmiştir! Aslında ortada, Belediye Meclisinin bile bile işlediği 20 milyon liralık bir yolsuzluk vardır. Mesele Meclise ilk geldiğinde, bazı CHP-li üyeler tarafından yolsuzluk açıklanmıştır. Bazı AP'li üyeler de CHP'lilere katılınca, arsanın Ermeni vatandaşa devri reddedilmiştir. Ama bu işle yakından ilgili AP'li üyeler, meseleyi «tashihi karar» talebiyle, kendi guruplarından geçirdikten sonra tekrar Meclise getirmişlerdir. Mecliste sert tartışmalar olmuştur. Muhalifler Belediye Hukuk İşleri Müdürlüğünün mütalâasını istemişlerdir. Hukuk İşleri Müdürü, «Belediye Meclisinin böyle bir karar alamıyacağını, aldığı takdirde bunun yalnış bir tasarruf olacağını, ileride, ihdas edilen bir zararın, bu karara iştirak etmiş olan Meclis üyelerine tazmin ettirilebileceğini söylemiştir. Ama parmaklar kalkmış, çoğunluktaki AP'li üyelerin oyları ile karar «tashih edilmiş» ve arsa Ermeni «örnek vatandaş» a devredilmiştir. Aferistler, hiç bir sorumluluk korkusuna kapılmadan, bile bile bu yolsuzluğu işlemişlerdir.

Dünya'daki bir başyazısında meseleyi ele alan Falih Rıfkı Atay «Hemen işe el konulmasını ve yıldırım teftişi yapılmasını istiyoruz» demektedir.

Bakalım, Demirel ve Sükan, tevil götürecek bir yanı bulunmayan bu olay karşısında ne yapacaklardır, merakla bekliyoruz.

General Franco ve CIA

CIA'nın marifetleri, General Franco'yu kızdırmıştır. Ama Franco'nun öfkesi CIA'nın faş-

istlik yapmasından değil, komünistlik yapmasındandır. Zira CIA İspanya'da Franco rejimine karşı çıkan teşekküllere millî yardım sağladığını. özel olarak fakat sert bir dille belitmişlerdir. Franco'nun bakanları, kendi çıkarlarını korumak için ne olur ne olmaz diye Amerika'nın iki ata birden oynadığını ileri sürmektedirler.

New York Times'in bildirdiğine göre, suçlamalar üç noktada toplanmaktadır.

— CIA bir yıl önce, ABD millî talebe derneği aracılığı ile, Barselano'da İspanyol talebelerin giriştikleri rejim aleyhtarı hareketi teşvik etmiştir.

— Milletler arası hukukcular Derneğinin hazırladığı, İspanya daki durumu eleştiren bir incelemenin tertipçisi CIA'dır

— Yayınladığı bildirilerde İspanya'ya veryansın eden Amnesty İnternational teşekkülü de, CIA tarafından finanse edilmiştir.

Amerikalılar. sâdece Amnesty İnternational hakkındaki iddiaları reddetmişlerdir.

Görülüyor ki, CIA, amaç solu yok etmek olmakla beraber hem sağ hem sol oynayabilecek ince bir oyuncudur!

AID UZMANI VE TÜRK İDARESİ!

Mr. Podol, 1961-63 yıllarında AİD Kamu Yönetimi Danışmanı olarak vazife gören ve bu sürenin önemli bir kısmını Devlet Personel Dairesinde geçiren bir Amerikalıdır. Bu uzman AİD için, Türk İdaresi konusunda tavsiyelerini ihtiva eden bir rapor hazırlamıştı. Raporda hâkim fikir, **«Amerikan değerlerini benimsemiş Türk yöneticileri yetiştirmek»** idi. Amerikanlaşmayı ideal sayan hayli saf ve dar görüşlü bir kişi olduğu anlaşılan Mr. Podol, bunu raporda açık açık söylüyordu:

«On yıldan fazla bir zamandır Türkiye'de faaliyette bulunan Amerikan Yardım Programı, şimdi meyvalarını vermeye başlamıştır. Önemli mevkilerde Amerikan eğitimi görmüş bir Türk'ün bulunmadığı bir Bakanlık ya da bir İktisadî Devlet teşebbüsü hemen hemen kalmamıştır. Hâlen bulundukları kuruluşlarda ilerici kuvvet niteliğini taşımakta olan bu kimselerin kısa zamanda genel müdürlük ya da müsteşarlık mevkilerine geçmeleri beklenir. AİD, bütün cabalarını bu gruba vöneltmelidir.»

AİD uzmanının raporunda yer alan bu sâfiyane itirafı, bir yıl kadar önce YÖN'de yayınlamıştık. Plânın açığa çıkması, anlaşılan, Dr. Richard Podol'u kızdırmıştır. Podol, raporunun bütünüyle Âmme İdaresi Bülteninde yayınlanmasını istemiştir. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünce yayınlanan bülten, bu isteği, sıkıntısını belirten bir giriş ekleyerek yerine getirmiştir. Girişte şöyle denilmektedir: «Yazar, son günlerde kulağımıza gelen haberlere göre, şimdi görevli bulunduğu Nepal'de raporunun Türk basınında yorumlara konu olduğunu öğrenmiş ve Ankara'daki dostlarına bütün metnin yayınlanmasını arzu ettiğini bildirmiştir. Raporun bültende yayınlanması yazarın fikirlerini her bakımdan tasvip ettiğimiz anlamına hiçbir zaman gelmez. Hattâ Türkiye'nin dış ülkelerle olan **teknik yardım ilişkilerinde bu raporun tüm olarak yansıttığından oldukça farklı, daha bilinçli ve daha az (içli dışlı) bir tutumdan yana olduğumuzu bu vesileyle belirtmek isteriz.»**

Biz de Mr. Podol'un arzusunu yerine getirerek, bu biraz fazla «içli dışlı» rapordan bazı yeni incileri sütunlarımıza aktarıyoruz:

«Son yıllarda dış ülkelerde, özellikle Birleşik Amerika'da eğitim görmüş grupların, tâbir caizse seçkinler zümresi içinde bir seçkin zümre yarattıkları görülmekte ve bu sonuncu grup içinde baştanberi portresini çizmeye çalıştığımız tipik yöneticiden tamamen farklı, umut verici kimseler bulunmaktadır.»

«Yeni fikirlerin gerek sivil, gerek askerî alanda, dış tesirlerin etkisi altında geliştiği görülmektedir. Bu ise, ya bir bursla yurt dışına gönderilmek suretiyle, ya da yabancılarla yakın iş münasebetleri içinde gerçekleştirilmektedir.»

«Son bir noktaya daha değinelim. Bütün bu konularda asker'î örgütü görmezlikten gelemeyiz. Bu sadece onun politik bir kuvvet oluşundan değil, aynı zamanda ekonomik yönden de etkili oluşundan ötürüdür. Yöneticilerin büyük bir kısmı tesir altında kalacağı bir yaşta, tavırlarına şekil verileceği bir çağda askerlik hizmetine alınmaktadır. Birçok sivil uzman ve yöneticiler, askerî okullarda eğitim görmüş emekli subaylardır.»

«Bugün Türk yöneticisi, Batı dünyasının bir parçasıdır. Ancak ötedenberi dinden sanata kadar karıştığı bütün kültürleri benimseyen tarihsel bir geleneği vardır. Bugün de Batının çalışma metodlarına karşı tutumu aynıdır. Bir Türk stili yaratma yolunda gerçek bir çabası yoktur ve daha çok bir Amerikalı ya da bir Avrupalı gibi hareket etmek istemektedir. Bu sebepledir ki, Türklerin değerlerinde ve düşüncesinde değişikliğin gerçek anahtarı daima Batının etkisi olmuştur. Bugün Türkiye'de gelişmeyi kolaylaştıran en büyük etken budur. Türk yöneticiler sınıf içinde gerçek reformcular, istisnasız ya dışarıda eğitim görmüş, ya da içeride yabancılar tarafından yönetilen okullardan mezun olmuş, yahut son onbeş yıldır Amerikalılarla yakın temaslarda bulunmuş kimselerdir. Türklere bir şekil vermek mümkündür.»

«Önce Türk yöneticisi kendisini Batılı sayar. Üzerinde Avrupa ve Amerikan kültürünün etkisi büyüktür.. İşte bu sebeptendir ki, yerli danışmanlara çoğu zaman dudak bükerken, yabancı uzmanların ileri sürdükleri fikirlere itibar etmektedir. Bu nokta son derece önemlidir. Zira bu yol, ilerde daha fazla açıklayacağımız gibi fikirlerimizin aktarıldığı en iyi kanaldır.»

«Bir Türkün diğer bir Türke gidip yardım ve tavsiye araması nâdirattandır. Bunu bir zaaf saymaktadır. Kendisinden bilgi isteyenden derhal şüphe eder. Bununla birlikte, bu dış engelleri aşabilen bir kimse — ki bu hususta yabancı danışmanların Türklerden daha talihli olduğu görülmektedir...»

Türk memurları hakkındaki görüşlerini yukarıdaki sözleriyle ortaya koyan Mr. Podol, idareye tam hâkim olmak için tavsiyelerde bulunmaktadır. Podol «parça parça ve sistemsiz çalışıyoruz» demekte ve idarenin tümünü kapsayan metodlar ileri sürmektedir. Bu bakımdan, «Devlet Personel Dairesi ile çok yakın temas kurmayı» zorunlu saymaktadır. Mr. Podol, Devlet Personel Dairesinde yıllarca oturmuştur. Acaba orada, raporunda belirttiği üzere, Türk idaresini «Amerikanlaştırma» çabalarının dışında ne yapmıştır? **Doğrusu merak ediyoruz.**

Vietnama yardım eden ülkeler listesi

Hükûmetin Vietnam'a askerî gözlemci gönderme kararı, ilerici çevrelerde haklı olarak tepkilere yol açtı. Türkiye'de bu tepkiler sürüp giderken, Amerika ve kamu oyunu, Vietnam Savaşının bir çok ülke tarafından desteklendiğine inandırmaya önem veren Amerikan Dışişleri Bakanlığı «Vietnam'a yardım eden ülkeler» in listesini açıkladı. Bu listede Türkiye, şimdilik, Vietnam'a «ilâç yollayan ve çimento göndermeyi teklif eden» ülke olarak yer almaktadır. Gözlemcilerin gidişinden sonra, korkarız ki Türkiye, Yeni Zelanda ve Milliyetçi Çin safında gösterilecektir. Bu sebeple, Amerikan Dışişleri Bakanlığının yardım listesini, yetkilileri uyarmak için yayınlıyoruz:

1 — Arjantin: 5 bin ton buğday unu.

2 — Avustralya: 4500 kişilik muharip birlik. Asker sayısı daha da arttırılmak üzeredir. Sağlık ekiplerinden okul kitaplarına kadar uzanan ekonomik yardım.

3 — Avusturya: Avusturya Kızılhac örgütü eliyle ilâç, battaniye, çadır.

4 — Belçkia: İlâç, ambulâns ve Belçika'da okumak üzere dokuz Vietnamlıya burs.

5 — Brezilya: Kahve ve tıbbî malzeme.

6 — İngiltere: İnşaat malzemesi. tıbbî yardım ve eğitim biçiminde ekonomik yardım.

7 — Kanada: Gıda ve tıbbî malzeme yardımı. Hue Üniversitesinde bir fen oditoryumu inşası.

8 — Danimarka: Tıbbî yardım.

9 — Dominik Cumhuriyeti: Çimento teklifi.

10 — Fransa: Uzman ve öğretmen yardımı. Düşük faizli kalkınma kredileri.

11 — Yunanistan: Tıbbî malzeme yardımı.

12 — Guatemala: Tıbbî malzeme yardımı.

13 — Honduras: İlâç ve mülteciler için kuru gıda maddeleri.

14 — İrlanda: Gıda yardımı.

15 — İran: Petrol ürünleri ve bir sağlık ekibi.

16 — İsrail: Sel baskınından zarar görenlere ilâç yardımı.

17 — İtalya: Bir operatör ekibi ve fen bursları.

18 — Japonya: Tıbbî malzeme, transistörlü radyo ve elektrik enerjisi üreten bir baraj inşasına katılma biçiminde ekonomik yardım.

19 — Laos: Sel felâketine uğrayanlara yardım.

20 — Liberya: Tıbbî malzeme yardımı.

21 — Lüksemburg: Plâzma ve kan verme teçhizatı.

22 — Malezya: Gerillâya karşı Vietnam polis ve askerinin eğitilmesi ve nakliye malzemesi.

23 — Yeni Zelanda: 360 civarına ulaşan muharip güçler. Eğitim ve tıp alanında ekonomik yardım.

24 — Hollanda: Tıbbî ve sosyal yardım.

25 — Norveç: Sel felâketzedelerine yardım.

26 — Pakistan: Sel felâketzedelerine yardım.

27 — Filipinler: İki bin kişilik askerî mühendislik birliği. Askerî ve sivil sağlık ekipleri de dahil sivil eylem personeli.

2o — Güney Kore: 45 bin kişilik muharip birlik ve tıbbî yardım.

29 — Tıbbî yardım.

30 — İsviçre: Tıbbî yardım. Saygon üniversitesine mikroskop.

31 — Milliyetçi Çin: 18 kişilik bir askerî psikolojik savaş ekibi. Tarım, tıp, eğitim ve elektrik alanlarında ekonomik yardım.

32 — Tayalnd: 12 bin kişilik muharip birlik. Pirinç, inşaat malzemesi ve tıbbî yardım.

33 — Tunus: Burslar.

34 — TÜRKİYE: İlâç ve çimento teklifi.

35 — Uruguay: Tıbbî malzeme ve felâketzedelere yardım.

36 — Venezuella: Mültecilere pirinç yardımı ve tıbbî malzeme.

37 — Batı Almanya: Askerî olmayan alanda öğretim, tıbbî malzeme felâketzedelere yardım. Sanayi kalkınma için krediler .

Amerikan Dışişleri Bakanlığı, «37 ülke bize Vietnam'da yardım ediyor» gibi psikolojik bir etki sağlamak için böyle bir liste düzenlemiş ve yayınlamıştır. Listeden kolayca anlaşılacağı üzere, bir çok ülkenin yardımı sembolik tir ve tamamen insanî niteliktedir. ABD'nin bu yardıma ihtiyacı olmadığı açıktır. Ama propaganda amacıyla, taşıma pahalılığı yüzünden lâfta kalmış bir çimento teklifini bile sömürmektedir. ABD'nin asıl muhtaç olduğu Vietnam'da dövüşecek personeldir. Amerikan baskısıyla Güney Kore, Tayland, Filipinler, Avustralya, Yeni Zelanda, Malezya ve Milliyetçi Çin bu yola gitmişlerdir. ABD, Türkiye'yi de bu çok yakın dostları arasında görme isteğindedir. Askerî gözlemciler gönderme bahanesiy le bu isteğin karşılanması yoluna gidildiğinden haklı olarak endişe edilmektedir. Savunma Bakanının açıklaması, şüpheleri arttırıcı nitelikte olmuştur. Bakan, «gerillâ savaşlarını öğrenmek» ten söz etmektedir. Amerikanın yanında ise, gerilla savaşı değil «gerilla savaşlarının nasıl ezileceği» öğrenilmektedir. ABD bunu bir ilim hâline getirmiştir. Washington'da «gerilla ezme» ilminin hocaları, yüzlerce kitabı ve enstitüleri vardır. «Dost ülkeler»in yalnız askerlerine değil, polislerine ve jandarmalarına da ABD'de gerilla ezme ilmi öğretilmektedir. Bunun için Vietnam'a gitmeye dahi lüzum yoktur. Vietnam'a subay yollanışını, ABD'nin «Savaşa Türkiye'nin yardımı» olarak değerlendireceğinden zerrece şüphe yoktur. Böylece «askerî gözlemci» işi, dünya kamu oyu tarafından Türkiy'nin Filipinler, Güney Kore, Tayland ve benzerleri gibi Amerika'nın dümen suyunda görülmesine yol açacaktır. Çağlayangil'in dâvet ve ziyaretler ile elde etmeye çalıştığı sonuç, bu yüzden bir çırpıda sıfıra inecektir. Hükûmet, bu Amerikan oyununa «hayır» demeli ve Vietnama gözlemci göndermekten vazgeçmelidir. TİP'ten sonra, CHP Merkez Yönetim Kurulu Raporu haklı olarak bu meseleye parmak basmıştır. Raporda şöyle denilmektedir: «Vietnamdaki harp, dünyanın bağrında kanayan bir yaradır. Daima Atatürk'ün (Yurtta barış, Cihanda barış) ilkesinden ilham alan CHP, bu yaranın bir an önce kapanmasını, savaşın durmasını ister. Özellikle sivil harbin, kadınlarla çocukların çektikleri acıların bir an önce dinmesini bekler.

Vietnam savaş alanlarına, komando çarpışmalarını yerinde görsün diye Türk Ordusundan gözlemciler gönderileceğini Bütçe görüşmeleri esnasında Millî Savunma Bakanı söylemişti.

Ancak, bunun bütün dünyada tartışma konusu olan ve bir yabancı ülkenin iç meselesi niteliğini de taşıyan bir savaşta Türkiye'nin hiç gerekmediği halde, bir vaziyet alışı gibi telâkkilere yol açmasından kaygı duyarız. Hükûmetin konuyu bu açıdan bir kere daha incelemesini, önemle temenni deriz.»

Prof. Ahmet Şükrü Esmer de, kararın tehlikelerine dikkati çekmektdir: «Unutmamalıdır ki, Amerika, savaşta yalnız kalmış görünmemek için devletler üzerine baskı yapmaktadır. Dean Rusk NATO'yu bile bu savaşla ilgilendirmeye çalıştı...

Şimdi Türkiye'nin gözlemci olarak bile asker yollamaya kalkması, Vietnam savaşında taraf tuttuğumuz mânasına gelebilir. Herhalde Amerika böyle bir mâna çıktığını iddia edecektir. Hükûmetin bu kararı, Kuzey Vietnam'da iyi karşılanmamış ve kararın gözden geçirilmesi dileği belirtilmiştir CHP Parti Meclisinde okunan raporda da hükûmet uyarılmıştır. Mesele çok önemlidir. Yanlış davranışımız tarafsız devletlerle ilişkilerimizi düzenlemek yolundaki çabalarımızı da engelleyebilir. Amerika ile dost olsak bile, herhalde Amerikan sömürgeciliğini destekleyemeyiz, destekler gibi görünemeyiz, destekler gibi gösterilmemize fırsat veremeyiz.»

PETROL ŞİRKETLERİNE NEDEN BOYUN EGMEK ZORUNDA KALDIK?

Demirel'in iktidara gelmesiyle birlikte, millî petrol dâvâsı, rafa kaldırılmıştır. Yüzde 27 indirimle petrol ithalinin mümkün olduğu İhsan Topaloğlu tarafından fiilen ispatlandığı halde, Mobil ve Shell'in yaptığı yüzde 18 indirimle yetinilmiştir. Caltex'in indirimi ise yüzde 10 civarında kalmıştır. TPAO Genel Müdürü, yayınladığı broşürde, ucuz petrol ithalinin sakıncalı olduğunu yazmaktadır!

Fuel-oil ihracından sağladıkları 20 milyon doları, yabancı şirketler, yurt dışında bırakmışlardır. Bu paranın yurda getirilmesi teşebbüsü durdurulmuştur. Petrol kaynaklarımızı tüketmek lûtfunda bulundukları için, tüketim payı adıyla şirketlere yüzde 27 oranında vergi indirimi sağlama gibi akıl almaz hükümler taşıyan Petrol Kanununun değiştirilmesi meselesi uyutulmuştur. Petrol boru hattı hisselerinin bir kısmının, TPAO'yu zayıflatacak biçimde, özel sektöre devri işi başlatılmıştır. Caltex ile Ataş Rafinerisinin sahipleri olan öteki yabancı şirketlere, rafinerilerini tevsi müsaadesi verilmiştir. Yabancı şirketlerle devlet şirketlerinin daha iyi mücadele edebilmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan ve TPAO ile Petrol Ofisinin birleştirilmesini öngören tasarı engellenmiştir.

Böyece Demirel iktidarı zamanında yabancı petrol şirketleri tam bir dokunulmazlık elde etmişlerdir. Neden? Bu soruyu doğru cevaplandırabilmek için, dev petrol şirketleri ile Johnson arasındaki ilişkileri iyi bilmek gerekir. Johnson, dev petrol şirketlerine dayanarak politikada yükselmiş ve politik hayatı boyunca, Washington'da dev petrol şirketlerinin çıkarlarının takipçisi olmuştur.

Amerikada da, yıllardır herkes tarafından bilinen bir petrol soygunu vardır. «Petrol Kralları», Türkiyeye de empoze ettikleri tüketim payı imtiyazından yararlanarak ve petrol ithal kotalarına el koymalarını sağlayacak bir mekanizma kurarak yılda 2 milyar doların üstünde «açıktan» haksız kazanç elde etmektedirler. Kennedy, bir petrol reformuna girişerek bu soyguna tam son vermek istediği bir sırada, Petrol Krallarının merkezi Teksas'ta öldürülmüştür. Johnson'un iktidara gelmesiyle, petrol reformu da ölmüştür. Johnson iktidarı, bir anlama, Petrol Krallarının iktidarı demektir. Bu sebeple, Demirel petrole el süremez. Sürdüğü zaman, karşısında dostu Johnson'u bulacaktır.

Türk Milliyetçileri, Johnson'un Petrol Kralları ile olan 30 yıllık sıkı ilişkisinin hayret verici hikâyesini iyi bilmek zorundadırlar. Johnson hakkında «Tesadüfen Başkan - The Accidental President» adlı kitabın yazarı olan The Nation dergisinin Washington muhabiri Robert G. Sherrill, Ramparts dergisinde, Johson'un yalanlanmıyan petrol ilişkilerini açıklamaktadır. Türk Miliyetçilerine, yazıyı dikkatle okumalarını salık veriraz.

YÖN

Petrol oyunları üzerine beş ders

BİRİNCİ DERS: GİZLİ BİR MEKTUP

Kennedy'nin öldürülmesinden hemen sonra, Teksaslı eski bir gazeteci olan Stuart Long, kendisine ait Long Haberler Servisi aracılığı ile, Kennedy cinayetinin bir faydasının da petrol ithal reformunun tarihe karışması olduğunu yazıyordu. Long, 1948'de senatörlük için Stevenson'a karşı Johnson'un adaylığını ileri süren gruba dahildi. Gazeteci, yazısında, bağımsız ufak petrol şirketlerine saygı besleyen bazı Teksaslı kanun yapıcıların, Senatör Charles Herring'in «beleşten kâr» adını taktığı soygunu önlemek için, Kennedy'yi harekete geçirmeye kararlı olduklarını anlatmaktaydı.

Senatör Herring, 36 sayfalık ateşli bir rapor kaleme almıştı. Rapora ek olarak, Kennedy'ye gizli bir mektup yazmıştı. Senatör, mektubunda petrol ithal programının, geçmişteki en ünlü skandalları bastıracak yeni bir skandala gebe olduğunu belirtiyor ve şunları yazıyordu: «Politik bir skandal yaratmaya pek elverişli bulunan petrol ithal programının bazı aksaklıkları artık görmezlikten gelinemez. Belli başlı aksaklıklar şunlardır: Petrol ithal kotalarından kimlerin yararlanabilecekleri çürük esaslara oturtulmuştur. Bu esaslara getirilen değişiklikler ve istisnalar, işleri karıştırmaktadır. Genellikle petrol ithal tahsisleri, keyfî ve gününe göre değişen biçimde yapılmaktadır. Federal makamlar, hangi ölçülere dayandıkları sorulmadan günde 1 milyon dolar civarında ithalat müsaadesi vermektedirler. İthalat yönetmeliğine aykırı biçimde, kotaların satışa çıkarıldığı ileri sürülmüş ve bu iddia yalanlanmamıştır. Gerçekten ithal permileri, belli başlı ithalatçılarla, kayıtlara geçmiş açık münasebete giren, fakat ithalatçılıkla uğraşmayan bir takım şirketlere menfaat sağlama yolunda kullanılmaktadır.»

Kısacası, bazı şirketler, devlet eliyle zengin edilmektedir.

Senatör Herring ve arkadaşları, 22 Kasım'da Kennedy Austin'e gelince, raporu ve gizli mektubu Başkana kesinlikle ulaştıracaklardı. Ne var ki, Kennedy'ye Austin'e gelmek kısmet olmadı!

Millet Kennedy'nin matemini tutarken, Johnson, Dallas şehrinde başkanlık yemini ediyordu. Teksaslı petrol kodamanları, hep birlikte derin bir nefes almışlardı. Yeni başkan, eski ve güvenilir bir dosttu. Geçmişte Petrol Krallarına büyük hizmetleri dokunmuştu. Johnson iktidarı, petrolcüler için, rahat ve kârlı bir geleceğin müjdesini getiriyordu.

İKİNCİ DERS: PETROLCÜLER RÜŞVET DAĞITIYOR!

Daha 1949 yılında, senatör seçilir seçilmez, Johnson, New Deal'ci Senatör Leland Olds'un üçüncü kez Federal Enerji Komisyonuna seçilmesini engellemek için çirkin bir saldırıyı yönetmişti. Senatör Olds'un günahı, tabii gaz üretiminin kuyu başında düzenlenmesi gerektiğine inanmasıydı. Bir zamanlar iktisatçı olan Senatör Paul Douglas'a göre, kuyu başı esası, tüketicilere işletme süresi boyunca 3 ilâ 12 milyar dolar kazanç sağlayacaktı.

1954 yılında Johnson ve Temsilciler Meclisindeki Teksaslı akıl hocası Sam Rayburn, kuyu başı esasını yasaklayan bir kanunu Kongreden geçirmeyi başardılar. İşin içyüzünü bilenler, kanunun müzakeresi sırasında büyük paralar döndüğünü fısıldamaktaydılar. Nihayet Senatör Francis Case, kendisine 2500 dolar rüşvet teklif edildiğini açıkladı. İşin kokusu ortalığa öylesine yayılmıştı ki, daha önce onaylamasına rağmen, Başkan Eisenhower, kanunu veto etmek zorunda kaldı.

Johnson, deniz kıyısındaki petrol yataklarının mülkiyetinin eyaletlere verilmesi için girişilen mücadeleyi de yönetti. Amerikan yerli petrol üretimi, gittikçe artan ölçüde, özellikle Louisiana'da bulunan bu deniz kıyısı yataklarından gelmektedir. Ancak büyük şirketler, gerekli yatırımı yapabilecek durumdadırlar. Bunun Louisiana gibi Libya ve Venezuella'da da ne kadar önemli olduğunu ileride göreceğiz.

Fakat Lyndon Johnson'un petrolcülerle ilişkilerinin özüne varabilmek için, devlet eliyle petrolcülere milyarlarca doların peşkeş çekilmesine yol açan iki konuyu iyi bilmek gerekir. Bunlar, tükenme payı ve petrol ithalindeki kota sistemidir.

ÜÇÜNCÜ DERS: BU YAZININ İYİ ANLAŞILABİLMESİ İÇİN TÜKENME PAYI V.S. ÜZERİNE BAZI BİLGİLER

Uygulanması hayli karışık olan tükenme payı, prensip itibariyle çok basittir. Eğer bir petrol üreticisi isteniz, sattığınız malı, ihtiyatlarınız azalacağı için tabiatiyle tüketip bitiriyorsunuz demektir. Çünkü yer altındaki petrolün miktarı bellidir, petrol satıldıkça azalacaktır. Hükümet, kaynaklarınızın tükenmesini karşılamak için gelir vergisinden büyük bir indirim yapılmasına izin vermiştir. Tatbikatta, tükenme payı, gayrisafi gelirin yüzde 27,5'u kadardır. Petrolü Teksas'tan da İran'dan çıkartmış olmanızın hiç bir önemi yoktur. (Petrol tröstleri Türkiyede de ünlü Petrol Kanunu gereğince, bu tükenme payından yararlanmaktadır).

Yıllar geçtikçe, bazı ilericiler, tükenme payının kaldırılması bir yana, petrollerimizi kendi özel menfaatleri için kullanan petrol şirketlerinden ayrıca vergi alınmasını bile teklif etmişlerdir. Ama bunlara pek kulak asan olmamıştır. (Gerçekten kazanan petrolcü, tükenen ise millî servettir).

Petrol ithal durumu ise bundan da basittir. Bu konuya, Lyndon Johnson'un en yakın dostlarından birinin de eski Maliye Bakanı Robert Anderson olduğunu söyleyerek başlayabiliriz. Kennedy'nin öldürülmesi üzerine Washington'a dönen Johnson'un ilk işi telefonla Anderson'u hemen o gece Washington'a çağırmak olmuştur. O günden bu yana Anderson, en yakın müşavirdi Johnson'un başka bir yakın dostu (müteveffa Petrol Kralı Sid Richar son idi.

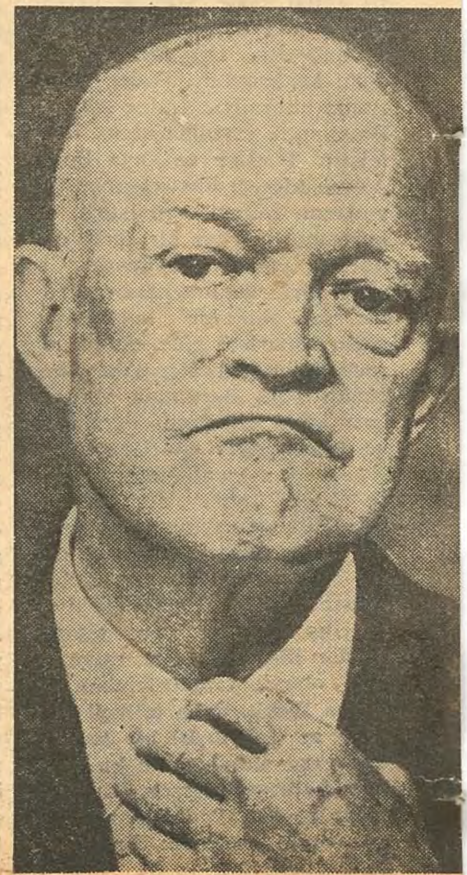
Çeyrek yüzyıl kadar önce, Ri hardson tren ile Washington'a gid yordu. Yanında Bill Kittrell — b zat, Sam Rayborn'un çalışma ark dası olup Teksaslı tanınmış bir adamıdır — ile Amerika Cumhurba kanının oğlu Elliot Roosevelt vard Söylenenlere göre, Richardson, Kit rell'i briç partisine bir dördüncü bu mak için salona göndermişti. Kittrel yanında Dwight Eisenhower adınd genç bir albayla dönmüştü.

Washington'a gelince, Başkanı oğlu Elliot, üç yol arkadaşını kahva tı için Beyaz Saraya dâvet etti ve Ba kan Roosevelt, orada tanıdığı Eiser hower'i pek beğendi. Hatta Bey Saray'daki bu kahvaltının ilerde Ro seveltin Ike'ı kurmay başkanlığın seçmesine yol açtığı bile söylenir. Şu rası muhakkaktır ki, bu tren yolcı luğu Eisenhower ile Petrol Kralı Ri hardson arasında kuvvetli bir dostlı ğun gelişmesine yol açmıştır. Sava tan sonra Eisenhower'i başkan ad yı olarak her iki siyasi parti de pa laşma yarışına girince, Teksaslı pe rolcü derhal Paris'e uçmuştur. Gen rale, eğer politikaya girmeye niyet ise, servetine güvenebileceği husı sunda teminat vermiştir.

Neticede Eisenhower politikay girmiştir. Bu arada Robert Andersor Teksas Atyarışı Komisyonunda gö revliydi. Orada pek çok dost edir mişti. At yarışı mevsimi kapanınca atçı milyoner Waggoner ailesi, A derson'u milyonlarca dönümlük pe rol sahasını yönetmesi için kiralamış tı. Bu işte ve daha sonraki Teksa Petrol ve Gaz Birliği Başkanlığı sıra sında Anderson, petrol sanayiini -tüketim payı da dahil- vergi oyun larını Kongre kulislerinde yönete en parlak temsilcilerden biri hâlin gelmişti. Birçok büyük dost kazar mıştı. Onlardan biri de Richardso idi.

Eski albay Eisenhower, AB Başkanı olunca, eski dost Sid Ri hardson arkadaşı Robert Anderson' Donanma Bakanlığı için tavsiye ett Ne Anderson'un ve ne de yakın ça lışma arkadaşlarının donanma il ilişkileri yoktu. Fakat hepsi de Te saslı iş adamlarıydı ve Teksas, e büyük petrol tüketicisi ve kıymet petrol sahalarının kiralayıcısı idi.

Donanma ve sonra da Savunm sekreterliğinde bulunan Andersor 1955'te tekrar özel teşebbüse dönd

Eski Başkan Eisenhower

Başkan Johnson

ise de, Ike 1956 seçimlerinde Richardson'a, Anderson'un Başkan Yardımcılığı için Nixon'dan daha iyi bir yardımcı olacağını söylüyordu. Profesyonel politikacıların baskısı ile Nixon'un adaylığı kabul edildi. Ama bu arada Anderson lehine bazı ilginç petrol hissesi transferi yapıldı ve bu işten Anderson gene de kârlı çıktı.

Bu petrol hissesi transferinin hikâyesi, Sid Richardson petrol imparatorluğunun meneceri J. Edwin Hill'in kaleme aldığı bir muhtırada açıkça anlatılmıştır. Richardson'un, Teksas ve Louisiana'da sahip olduğu petrol hisseleri önce F.J. Adams isminde bir petrolcüye devredilmiş ve Adams da bilâhare bu hisseleri «yüz dolar ve diğer kıymetli mallar» karşılığında Anderson'a devretmiştir. Anderson petrol hissesini Dalada Şirketine yarısı peşin ve diğer yarısı kârdan ödenmek üzere 900.000 dolara satmıştır.

Bu sıralarda artık Eisenhower, yalnız Richardson'a değil Teksas'taki 1952 ve 1956 seçim kampanyalarının masraflarından dolayı Lyndon Johnson'a da borçlu durumdaydı. 1956 seçimlerinden sonra Richardson ve Johnson ortaklaşa, Ike üzerinde Anderson'un Maliye Bakanı yapması için baskıda bulundular. Hediye hisselerini Dalada'ya satmasından on gün sonra, 21 Haziranda, Anderson, Senato Maliye Komisyonuna, kabinede bir bakanlık almasına engel olabilecek herhangi bir malî ilişkisi bulunmadığını söyleyebilecek duruma gelmiş bulunuyordu.

Birkaç hafta sonra da Anderson, petrol ithal durumunu inceleyecek bakanlıklararası bir komiteye dahil edildi. O sıralarda petrol ithal işleri, gerçekten karışık durumdaydı ve Senatör Ikard ve Long'un ticaret kanunu için hazırladıkları bir tadil teklifi ile bu işin en iyi şekilde halledileceği düşünülüyordu. Bu tadil teklifine göre, ithal edilecek petrol miktarını İçişleri Bakanlığı tesbit edecek ve ithal kotaları açık arttırmaya konacaktı. Elde edilecek kâr, haliyle Amerikan Hazinesine gidecekti ve bu kârlı ithal kotalarından küçük büyük bütün petrol kumpanyalarının faydalanmalarında eşit şans sağlanacaktı.

Ikard-Long teklifi oylanmadan önce, Johnson, Anderson ve Teksas petrol üretimini düzenlemekle görevli zamanın Teksas demiryolu komisyonu başkanı Ernest Thompson, ortaklaşa geniş bir baskı faaliyetine giriştiler ve meseleyi çözmenin en emin ve vatansever yolunun bu işi Başkana bırakmak olduğu yolunda sağlam teminat elde ettiler. Başkan (ve müşavirleri), ithalatın hangi noktada millî güvenliği tehdit ettiğini tesbit edecek ve o noktada Ike, gerekli tedbirleri alacaktı. Johnson ve arkadaşları, ithal kotalarının açık arttırmaya çıkarılması yolunda teklif yapan Kongre üyelerini ikna etme hususunda doğrusu büyük başarı elde ettiler. Anderson, en son dakikada, Ikard'ı golf partisine çağırdı ve onun işbirliğini sağladı (Ikard, Kongre üyeliğinden ayrılınca, şişman kedilerin en şişmanı olan Amerikan Petrol Enstitüsünün başkanlığına getirildi). Petrol Gündeliği gazetesinin 21 Haziran 1963 tarihli sayısında Jim Collins, Ikard-Long tadil teklifinin nasıl suya düşürüldüğünü yazarken, Oklahoma Senatörü Robert Kerr'in de «ikna» edildiğini yazmaktadır.

Ertesi yılın başında Ike, petrol ithalini mecburi bir kontrola tâbi tutma kararını aldı. Hâlâ yürürlükte olan bu ithal kotası formülüne göre, kumpanyalar, ithal permisi alabilmek için bazı şartları yerine getirmek zorundaydılar. Evvela ve belki de en önemli olarak, bu kumpanyaların kendi rafinerileri olması şart koşulmaktadır. Böylece 150 petrol şirketinin dışında kalanlar tahsise girmedikleri gibi, tahsisler de şirketlerin yerli üretim ve rafine kapasitelerine göre yapılmakta, yani en büyük birkaç şirket muazzam tahsis paylarını kopartmaktadırlar. Ancak dev şirketlerin işletebildikleri deniz petrol rezervlerinin değerleri, bu suretle daha da kıymetlenmektedir. Eisenhower'in getirdiği sınırlamalara göre, yirmi dev sirket, petrol ithalatının yüzde 80'ini yapma imkânına kavuşmaktadır.

Bu durumdan Johnson'un ya da Anderson'un doğrudan menfaat sağladıkları söylenemezse de, örneğin Kerr-McGee Petrol Şirketinin sahibi Senatör Kerr'in büyük çıkarlar sağladığı pek açıktır. Menfaat çatışmaları konusunda Senatör Kerr'in tutumu gayet rahattır. Kerr, «Senatoda görüşülen bir meselede, konu ile ilgili şahsi menfaatleri bulunduğu gerekçesiyle senatörler o toplantıya katılmasa, Senatoda çoğunluk biraz zor sağlanır» demekteđir!

Başkan Kennedy'nin katlinden bir ay önce, 28 Ekim 1963'te, Teksas Valisi Connaly, Bağımsız Petrolcüler Birliğinde yaptığı bir konuşmada, «mecburi sınırlama ve kontrol döneminden beri - yani Johnson-Anderson-Kerr programının uygulandığı 1 Mart 1959'dan beri -, Amerikan piyasasındaki ithal malı petrolün yerli üretime oranının yüzde 16'dan yüzde 29'a yükseldiğini» söylüyordu. Zaten aslında da program, yabancı petrol ithalini «sınırlamayı ve kontrolü» hedef almış değildi.

Eski Başkan Kennedy

1963 yılında yukarıda adı geçen Senatör Charles Herring, hazırladığı bir raporda, Teksasın petrol üretiminin 1956-1963 yılları arasında yüzde 35'ten yüzde 27'ye düştüğünü -yani 460 bin varil bir eksilme olduğunu - belirtiyordu. Artık yeni sondajlar yapılmıyor, gitgide yabancı petrole doğru hızlı bir kayma oluyordu.

Peki, bu petrol ithal kotası ne derece önemliydi ve nasıl işliyordu? Bu konuda en önemli gerçek, ithal malı petrolün, yerli üretime nazaran varil başına 1,25 ilâ 1,50 dolar daha ucuz oluşudur. Ne var ki tüketici, petrol ya da benzin alırken maliyet ne olursa olsun, gene ayni fiyatı öder, ucuzluk alıcıya intikal etmez. İşte petrol ithalinin günde 2,5 milyon varile yükselmesinin asıl nedeni budur. Bu, yılda 900 milyon varil yapar. **Yerli ve ithal malı petrol arasındaki farktan doğan yıllık kâr, 1 ilâ 1,5 milyar dolar arasındadır.**

İşin en ilginç ve önemli yanı da bağımsız petrol kumpanyaları, bu açıktan kâra, birçok tüketici grubu gibi, hediye (avanta) gözü ile bakmaktadır. Örneğin Standardoil'in 1953'te Kanada'da küçük bir yatırımı, fakat büyük bir rafinerisi vardı. Oysa 1963'te Standard of Indiana, Libya'da, Basra Körfezinde, Kıbrıs'ta petrol üretiyor ve Puerto Rico'dan imtiyaz almaya çalışıyordu. Herring raporuna göre, 1964'te bu kumpanyanın dördüncü sırada ham petrol ithalatçısı haline getiren bu büyüme, ithal programından elde ettiği kârlarla mümkün olmuştur.

Kanada'dan - ya da kara yolu ile başka bir ülkeden - ithal edilen petrol, kota programından muaf tutulmuştur. Yalnız üretilen ve tasfiye olunan petrol miktarı, kotadan büyük pay almaya imkân verdiğinden, Standard of Indiana, Kanada'daki hisseleri ve büyük rafinerileri ile bu kadar büyük bir sıçrama yapabilmişti. **Ayni şekilde 1959 ile 1963 arasında Shell, Mobil ve Texaco da Kanada'dan yaptıkları ithalatı oniki kat arttırmayı başarmışlardır.**

Bu kara yolu ile ithal edilen petrolün kota programından muaf tutuluşu o derece komik uygulamalara yol açmıştır ki, dış ülkelerden gelen ham petrolün önce Meksika'ya sokularak, oradan kara yolu ile Teksasa getirilmesi olagan hâle gelmiştir.

Şimdi bu ithal kotaları oyununu tükenme payı ile birleştirirseniz, Petrol Krallarının hızla servet yapmalarının nedeni ortaya çıkar. Maliye Müsteşarı Robert V. Roosa, 1961 yılında Başkan Kennedy'ye «Tükenme payı verilmese, 1959 vergilerinin 525 milyon dolar daha fazla olacağını ve altı dev şirketten ikisinin 1959'da, üçünün de 1958'de bu yüzden Hazineye bir kuruş vergi vermediğini» söylemiştir.

Dev şirketlerin kazançları hızla artarken küçük şirketler iflas etmekte, kuyular kapanmakta, binlerce işçi işsiz kalmaktadır. Bu oyunları bilen John F. Kennedy, daha senatör iken dönen dolapları anlıyor ve bundan hiç hoşlanmıyordu.

DÖRDÜNCÜ DERS: KENNEDY PETROLDE REFORM YAPMAK İSTİYOR

Başkan seçilmesinden biraz önce, Teksasta yaptığı bir konuşmada Kennedy, «Bu eski toplulukta, petrol kuyularında giyilen çizmeleri satarak geçinen bir vatandaş, 1955 ile 1960 arasında ayda 60 çift çizme satıyordu. Geçen ay ise sâdece iki çift satabilmiştir. Teksasta bir petrol kuyusu hâlen sekiz gün çalışıyor, sekiz yıl önce 20 gün çalışırdı» diyordu.

Bu konuşma, küçük bağımsız şirketler için ne derece sevindirici ise, Petrol Kralları için o derece can sıkıcı kara bir haberdi. Seçilirse, Kennedy'nin bazı reformlara girişeceği belliydi. Nitekim 1962 Temmuzunda Maliye Bakanlığının bir yetkilisi, «Petrol ve gaz sanayiindeki tükenme payı üzerine malî bilgiler topladığını ve vergi reformunda bu konunun da ele alınacağını» belirtti. 1963 Mayısında Adalet Bakanı Robert Kennedy, «Petrol sanayiinde tekelciliğe doğru artan bir eğilim olduğunu ve bu sanayi kolunun diğer kollara nazaran iki kat bir gelişme gösterdiğini, küçük firmaların ezildiğini» açıkladı.

Kennedy, kendinden önce Eisenhower'in yaptığı gibi, bakanlar seviyesinde bir petrol araştırma komitesi kurdu. Fakat komitede bu sefer Robert Anderson yoktu. Yeni komite, petrol ithal programındaki **tehlikeli alâkalar**'a dikkati çekmekte ve tavsiye edilen değişikliklerin yeni ithal kotalarının başlangıç tarihi olan 1 Ocak 1964'te yürürlüğe konmasını istemekteydi. Komite, özellikle yukarıda sözü edilen Ikard-Long tadil teklifinin kabulünü savunmaktaydı. Böylece ihale ile elde olunacak kazanç, Hazineye aktarılmış olacaktı.

Malî konulara vukufu ile tanınmış nüfuzlu Kongre üyelesi Wright Patman, 16 Mart 1962 tarihinde Başkan Kennedy'ye yazdığı bir mektupta petrol ithal programının nasıl kötüye kullanıldığını anlatmakta ve ithal lisanslarının parayla satıldığını açıkça söylemekteydi. Patman, Teksas'ta rafinerileri bulunmadığı halde ithalât permileri alan şirketlerin isimlerini açıklamaktaydı.

BEŞİNCİ DERS: JOHNSON'UN KOLTUĞUNDA PARLAK BİR GELECEK

Kennedy'nin öldürülmesi üzerine dev petrol şirketlerinin derin bir nefes almaları hiç de sebepsiz değildi. Kennedy cinayetinden beş gün sonra Senatör Herring, Beyaz Saray'da Walter Jenkins'e «Güçlü kuvvetler, zaten geçikmiş bulunan petrol ithal kotaları sistemindeki gerekli değişiklikleri uyutmak için hiç şüphesiz bugünkü geçiş döneminden faydalanmayı isterler» diye yazıyordu. Gerçekten de bu «güçlü kuvvetler», istediklerini elde ettiler. Kennedy'nin tasarladığı Petrol Reformu rafa kaldırıldı.

Kendisini temize çıkartmak ve Teksaslı olduğu halde, bu işlerle ilgisi bulunmadığına kamu oyunu inandırmak amacıyla Johnson ithal programı ile sadece İçişleri Bakanı Udall'ın uğraşması için emir verdi. Bu yetki transferini petrol sanayiinin başlıca kulisçisi Amerikan Petrol Enstitüsü «çok makul» karşıladı. Petrol sanayiinin resmi organı Petrol ve Gaz Günlüğü, «bu işin en ehil ellere bırakıldığını» yazıyordu. Ve çok geçmeden Johnson'un yakını olan Teksas Valisi Connaly, Washington'a giderek Udall ile uzun uzun konuştu.

Johnson'un ilk «petrolcü» tayini Joe T. Dickerson'u İçişleri Bakanlığı Petrol ve Gaz Genel Müdürlüğüne getirmek oldu. Senato itiraz etti ise de sonunu getiremedi. **Petrol sa-**

Castro Moskova'ya çatıyor!

Küba. Amerikanın müthiş baskısı altında, güçlükler içinde yaşamaya çalışan ufak bir ülkedir. Buna rağmen, Castro, geçen yıl Çin'e şiddetle çatmıştır. bu yıl da Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa ülkelerini eleştirmektedir. Castro'ya göre, Güney Amerika'daki gerici hükûmetlerle ekonomik ilişkiler kuran Sovyetler Birliği, millî kurtuluş hareketlerinin ezilmesine dolaylı oarak yardımcı olmaktadır. Castro'nun sözleri, özetle şöyledir: «İhtilâlci dünyada, herşey pembe renkte değildir. Çelişik tutumlar dolayısiyle, şikâyetler çoğalmaktadır. Bir yandan bazı ülkeler Batı Almanya ile ilişki kurdu diye kınanmakta, öte yandan Venezuella'daki Leoni Hükûmeti ve benzer tipte oligarşilerle ilişkiler kurmak için yarış edilmektedir...

Geçenlerde yüksek seviyede bir Sovyet Heyeti, Bogota'ya Başkan Carlos Lleras Camargo Hükûmetleriyle malî, ticarî ve kültürel bir anlaşma imzalamaya gelmiştir. Camargo, dağlarda komünist gerillalarla savaş yapmakta ve şehirlerde liderlerini tevkif etmektedir.

Bir tutum çizilmeli, Avrupa'da da, Güney Amerikada da ayni tutum izlenmelidir. Şimdiki tutumla, Sovyet Bloku ülkeleri, Güney Amerika'daki gerilla hareketlerinin tasfiyesine dolaylı yoldan hizmet etmektedir...

Gerillaların savaş verdikleri oligarşilere yardım eden her kes, ihtilâlin bastırılmasına yardımcı olmaktadır. Zira baskı savaşları yalnız silâhla yapılmaz, ayni zamanda milyonlarca dolarla yapılır.

Küba ihtilâli, tam bağımsız bir tutumu sürdürecektir. İhtilâl kendi yolunda, kendi hattını izleyecektir. Hiçbir zaman hiç kimsenin uydusu olmayacaktır. İç ve dış konularda kendi ideolojik tutumunu muhafaza için, kimseden müsaade istemiyecektir.»

nayiinin «polis»liğini yapacak olan Dickerson, Shell şirketinin eski başkan yardımcısı idi ve eski işverenini incitecek herhangi bir harekette bulunmamak kaydı ile bu kumpanyadan yılda 20 bin dolar emekli maaşı alıyordu. Dickerson ayrıca Shell, Sokony, Standard of Indiana, Texaco şirketlerinin ücretli kulisçisi idi. Senatör William Proxmire, Dickerson'un tayini ile «tilkinin tavuk kümesine bekçi yapıldığını» söylemekte tamamen haklıydı.

Tilkiler, gerçekten iş başındaydılar. İçişleri Bakanı Udall, Millî Petrol Konseyinin muvakatini almadan petrol işlerinde hiç bir tayin yapmıyordu.

Kennedy'nin kısıtlamak istediği petrol ithal programı, Johnson yönetimi altında iyice laçkalaştı. Daha ilk yılında Phillips Petrol Kumpanyasına, Puerto Rico'da bir rafineri kurma izni verildi. Böylece Amerikan piyasasına günde 25 bin varil ek petrol sokmuş oluyordu. Halbuki ilk petrol ithal programında, Porto Rico'da ancak ihracat ya da mahalli ihtiyaç için rafineri üretiminin arttırılabileceği belirtilmekteydi. Program değiştirilerek Phillips'e günde 25 bin doların üstünde bir kâr sağlandı.

Johnson, Phillips kararı ile ilgisi olmadığını açıklamıştır. Ama Bakan Udall, Johnson'un en yakın müşaviri Abe Fortas'in, Porto Rico'ya müşavirlik etmesinden ve Phillips işini savunmasından her halde etkilenmiştir. Abe Fortas, şimdi Yüksek Mahkemede yargıçtır.

Petrol konusunda bunun gibi bir takım dolaplar çevirdiği muhakkaktır. Johnson döneminde tekelci gelişmelere karşı antitröst kanunları işlememektedir. Hükümetin kolayca teslim oluşu, bir gözlemciye kötü şeyler düşündürecektir. 1960 yılında Kennedy'ye verdiklerine nazaran, 1964'te Johnson'un seçim kampanyası sırasında Amerikan Petrol Enstitüsünün yardımlarını dört kat arttırması dikkat çekicidir. Ortalıkta, 1960 yılında Johnson'un seçilmesi için çalışan Phillips petrol şirketinin başkanı Stanley Adams gibi kişiler dolaşmaktadır. Adams, lüks ve pahalı «Başkan Klubü»nün üyesidir.

Büyük petrol şirketleri, Johnson'un yardımıyla daima zenginleşmişlerdir. Bu dev şirketler, şimdi Johnson başkanlığa geldiğine göre, tam bir huzur içinde olabilirler. Artık tükenme payını kaldırmak, petrol ithal permilerini açık arttırmaya koymak gibi saçmalıklar, söz konusu değildir. Sid Richardson ölmüştür, ama onun ruhu, Beyaz Saraydaki Teksaslı ile elbirliği ederek, Amerikan petrol politikasını bugün de çizmekte ve dev petrol şirketlerine büyük kârlar sağlamaktadır.

(Baştarafı arka sayfada)

den spekülasyon seviyesinde kalıyor. Hükûmetin ve Dışişleri Bakanlığının mümkün olduğu kadar çabuk bir çözüm yolu bulma arzusunda olduğuna kesinlikle inanılabilir. Dışişleri Bakanlığınca ileri sürülen Türk şartları, yakından bakılacak olursa, epeyce elastiki görünüyor. Tek taraflı Enosis'in reddi. Türk cemaatinin haklarının korunması, Lozan Barışı (1923) ile Türkiye ve Yunanistan arasında kurulan dengenin bozulmaması. Görüşmeler sırasında bu şartların bazılarından fedakârlık yapılması gerekecek gibi görünmektedir. Ama Demirel Hükûmeti, istese de bu konuda yüksek bir ücret ödeyemez. Çünkü Kıbrıs meselesi, iç politikayı ateşleyebilecek önemli bir çatışma unsurudur. Bu da kolayca göze alınamamaktadır.

Ankaranın tek başına otoriter kararlar verme devri geçmiştir. Türkiyenın eski devirlerini bilenler, bu görüşten pek hoşlanmıyacaklardır. Atatürkü bir yana koysak bile, 1950'den önceki devirlerde ve onun ardından Adnan Menderes döneminde, Türkiye, dış politikanın sevk ve idaresinde mümkün mertebe bağımsız olabilmiştir. Kararlar dar çevrelerde ve kapalı kapılar ardında verilmekteydi. Kamu oyu da dış politikaya pek az ilgi göstermekte ve pek nâdir dış politika çatışmaları ilgi uyandırmaktaydı.

1960'daki askerî ihtilâlden sonraki İkinci Cumhuriyet döneminde, politik bir yön bulma işi karışık bir süreç hâline geldi. İktidardaki Adalet Partisi, parlamentoda mutlak çoğunluğu elde etmesine rağmen, Hükûmet, bu meselede başka politik faktörleri de gözden uzak tutamıyor. Hepsinden önce de İnönü'nün Halk Partisinin muhalefeti geliyor. Menderes'in şahsi zararlarına mal olan davranışı, bu muhalefeti öyle kolayca bir yana itelemenin mümkün olmadığını düşündürüyor. Muhalefet lideri olarak taşıdığı önmeden başka, İsmet İnönü, büyük prestiji olan bir devlet adamıdır. Dış politikada onun görüşü ağırlık taşıyor.

KUVVETLER DENGESİ

Cumhurbaşkanının büyük kararlardaki müdaheleleri, partiler üstü çok yüksek bir önem taşır. Kamu oyu artık dış politika üzerinde belli bir seviyede etkili denebilecek bir rol oynamaya başlamıştır. Gazetelere, üniversitelere ya da siyasî derneklerin faaliyetine bakılırsa, Türkiye, dış politikadaki konformizmden uyanmaya başlamıştır. En son olarak Orduyu da zikretmek gerekir. Bu plüralist politika yapısının kuralları — tâbir caizse — yazılı değildir. Bu kurallar duygularda mevcuttur. Bu durum, İkinci Cumhuriyet döneminde kurulan ve Türk dış politikasını idarede hangi faktörlerin rol oynayacağını tayin eden şartlara Çağlayangil'in derhal intibakında da görülmektedir.

Ankaranın bugünkü dış politikasının, kalın çizgiler hâlinde, partiler dışı olduğu kabul edilebilir. Tabiidir ki, sağlam ve açık bir ağız birliği mevcut değildir. Hele Soğuk Harbin tekelci dünya görüşünün Türkiyede bile gücünü yitirmesinden sonra, bunun faydalı olduğu bile şüphelidir. Politika kanatlarında, dış politika görüşlerinde kesin bir ayrılığın varlığı belli oluyor. Buna rağmen, bunlar, daha ziyade büyük politikanın ikinci derece belirtileridir. Şimdiye kadar dış politikayı yüksek ölçüde bir mutabakat temeline oturtmak mümkün olmuştu. Avrupada birkaç yıldan beri güdülen yeni politik gidiş ile Türkiye de karşı karşıya gelecektir. Güney-Doğu'da barış ve denge arama politikası, yakın sonuçları ile Avrupa gelişmelerinin genel tablosuna eklenecektir.

Amerikan üslerinde hayat!

Le Monde, Fransadaki Ameriken üslerinde yaşayan ailelerin hayatı hakkında ilgi çekici bir yazı serisi yayınlamaktadır. Fransada da ailelerin yiyeceği, giyeceği tamamen dışarıdan gelmektedir. P.X.'te bulunan nâdir iki Avrupa malı, Fransız salatası ve Hollanda peyniridir.

Üslerdeki aileler, dış çevreden tamamen tecrit edilmiş bir hayat yaşamaktadırlar. Fransadaki Amerikan üssü ile Türkiyedeki Amerikan üssündeki hayat tamamen aynidir. Yazar Anne de la Taille, bu benzerliği şöyle anlatmaktadır :

«Laon'daki üste, bir Amerikalı çavuşun karısına, daha başka hangi üslerde yaşadığını sordum. Fransız olduğunu, bölgede doğduğunu ve altı yıl önce evlendiğini söyledi. Hemen hiç dışarıya çıkmadan geçirilen üs hayatı, onu tamamen Amerikanlaştırmıştı. Fransızcayı Amerikan aksanıyla konuşmaktaydı. Daha önce iki yıl Türkiyede bir askerî üste kalmıştı. Ona sordum :

— Türkiyeyi nasıl buldunuz?

— Buradan farkı yok.

— Ama Türkiye çok güzel bir memleket değil mi?

Bunun üzerine Türkiyede hiç bir şey görmediğini itiraf etti. Askerlere ve ailelerine üsten çıkmaları yasaklanmıştı. İstanbula gitmemiş, Boğaziçini görmemişti. Hiç bir Türk köyü tanımamıştı.

— Ama neden? diye sordum.

— Hijiyen! cevabını verdi.

Mikroplardan korunmak endişesiyle, üslerdeki Amerikan aileleri dışarıya adım atmıyorlar ve Amerikadan gelen yiyeceklerle tamamen kapalı bir hayat yaşıyorlardı...»

TİP pasif direnme kampanyası açarken, üslerdeki bu görünmeyen Amerikalıları unutmuş olsa gerektir. Görünen Amerikalıları, pasif direnme ve boykot yoluyla kaçırtmak mümkün olabilecektir. Fakat üslere kapanmış, görünmeyen Amerikalılara karşı ne metod uygulamak gerek?

REKLÂMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!
BASIN
İLÂN KURUMU
YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÂMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.
Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

İngiliz gizli belgelerinde Türkiye: XII.

Ege Adaları üzerinde oynanan oyunlar

Derleyen : *Erol Ulubelen*

YUNANİSTANI AVRUPA YALNIZ BIRAKAMAZ!

(8 Ekim 1913, Cilt: X, S. 26, Vesika No. 33, Mr. Crackanthorpe'dan Sir E. Grey'e -Belgrat'tan yazılmıştır-):

... 123 bin kişilik Sırp birliği harbe hazırdır. Türklerle Bulgarlar arasında Yunanistana karşı bir anlaşma yapıldığını sanıyorlar. Sırpların Yunan ordusuna hiç güveni yok. Şayet müttefikler yardım etmezlerse Yunan Ordusunun Türklerin elinde mahvolacağından korkuyorlar. Romanya da aynı korku içindedir. Sırplara, bu korku içinde yardıma hazırdırlar Sırplar, Türk tehlikesinden korunmak için Arnavutluğa karşı tedbir alıyorlar.

(29 Ekim 1913, S. 50, Vesika No. 59, Sir A. Nicholson'dan Sir G. Harding'e) :

... Eminim ki Türkiye Sakız ve Midilli'yi de zorla ya da diplomatik yolla almaya çalışacaktır. Memleketlerine çok yakın olan bu adaların Yunanlılar tarafından işgali, Türkleri çok üzdü. İmroz ve Bozcaada hariç, bütün adaların Yunanlılara bırakılmasını sağlayalım. Venizelos bize, bu adalara çok önem ve değer verdiğini bildirdi. Öte yandan İtalyanlar, ellerindeki adaları Türklere geri vermeyi düşünüyorlarsa da, ben bunun Rodos'un işgaline karşı bir oyun olduğunu sanıyorum.

(30 Ekim 1913, S. 52, Vesika No. 61, Mr. O'Briene'den Sir E. Grey'e):

... Rusların Orta Doğu politikasında değişiklikler var. Ruslar, İstanbulun mutlaka Türklerde kalmasını istiyorlar. Bu olmadığı takdirde Ruslara geçmesini istiyorlar. İstanbul için tehlikeli olabilecek herhangi bir devlet -ister Avusturya, ister Bulgaristan, ister Yunanistan olsun-, çok kıskanç gözlerle seyrediliyor...

(5 Aralık 1913, S. 71, Vesika No. 87, Sir M. de Bunsen, Viyana'dan Sir E. Grey'e yazıyor):

... Fransa Büyükelçisi M. Dumain, Balkan buhranı sırasında hükûmetini şiddetle tenkit etti. Önce Türkiye ile sonra Bulgaristanla dost olmalarının kendilerini gerçekleri görmez duruma soktuğunu, Romanyanın hislerini inciltiklerini bildirdi. M. Dumain hararetli bir Yunan taraftarı.

Hüseyin Hilmi Paşa, Makedonya halkının, yakında, Türkiyeden ayrıldıkları için çok pişmanlık duyacağını söyledi.

(10 Aralık 1913, S. 74, Vesika No. 90, Sir F. Elliot, Atina'dan Sir E. Grey'e yazıyor):

... Bu sabah M. Venizelos'u ziyaret ettim. Epir'e silâh yollamasını tenkit ettim. Bunların sâdece beşyüz silâh olduğunu ve Albay Spiromillios'a verildiğini, eski Yunan ordu silâhları olduğunu söyledi. Türk eserlerine bir şey yapılmıyacağı konusunda söz verdi. İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Bozdari, Korfu adasında bile silâh olduğunu ve ayrıca zengin bir Rumun M. Venizelos'a Epir için topçu bataryası verdiğini, bunun minnetle karşılandığını bana gizlice söyledi ve M. Venizelos'un doğru söylemediğini bildirdi.

Ben de Yunanistanın kendini büyük bir tehlikeye attığına inanıyorum. Bu düşüncemi M. Venizelos'a söylediğim zaman, bana Avrupanın kendilerini yalnız bırakamıyacağını söyledi ve «Yunanistan sâdece beşyüz yıl Türk kudretine karşı koymakla kalmadı, ayrıca Arnavutluktaki müslümanların despotluğuna da maruz kaldı. Artık bağımsızlığımızı kazandık ve Avrupa, bizi bir daha müslüman idaresine terkedemez» dedi. Şimdi hem adalar meselesini, hem de Arnavutluk sınırları dâvâsını yoluna koymanız için size yalvarıyor.

Cemal Paşa

(27 Aralık 1913, S. 86, Vesika No. 102, Sir E. Grey'den Sir M. de Bunsen'e):

... Yunanlıların adaları almasına karar verildi. Arnavutluk için de anlaşmaya varıldı. Adaların gitmesi Türklerin gururunu incitecek. Prens Lichnowsky, «Bütün mesele, uygun bir formül bulmaktır» dedi.

(27 Eylül 1913, S. 135, Vesika No. 150, Sir E. Grey'den Sir F. Elliot'a):

... Yunan Kralı bugün Dışişleri Bakanlığına geldi, benimle heyecanlı bir şekilde konuştu. Türklerin Ege adalarında bir mukabil harekete girişmesinden korkuyorlar. Devletlerin, Ege adaları konusunda Yunanistanı desteklemesini istiyorlar. Devletlerin aktif bir müdahelede bulunacaklarını sanmıyorum. Avrupa, silâhlı bir müdaheleden mümkün olduğu kadar kaçınıyor.

TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ İTALYAN EMELLERİ

(16 Ekim 1913, S. 136, Vesika No. 151, Sir E. Grey'in belgeye ekleri):

Ek : 1 — Eğer İtalya, Asya Türkiyesindeki demiryollarından kâr almak istiyorsa, bu, mutlaka Türkiyedeki İngiliz demiryolları aleyhine olmamalıdır.

Ek : 2 — İtalya ile yaptığımız Akdeniz anlaşması, İtalyanın Trablus durumunu bozmamaya dayanıyordu. Biz onların bu anlaşma ile tatmin olmalarını istedik. Fakat onların Trablus'un yanı sıra adalardan ve Küçük Asyadan yeni bazı yerler istemesi uygunsuzdur. Bu konuda İtalyanlara cesaret vermeyelim. İzmir - Aydın demiryolu dışında, Anadoludaki bütün isteklerine karşı koyalım.

(29 Ekim 1913, S. 139, Vesika No. 153, Sir E. Grey'den Mr. Dering'e):

... İtalyan Hükûmeti bize iki soru soruyor :

1 — Altı devlete göre, adalar meselesi halloldu mu?

2 — Şayet Türkiye adaları Yunanistandan geri alırsa, İngiltere ne yapacak?

Bunlara cevabımız, bir iki ada haricinde kalan bütün adaların Yunanistanla birleşeceğidir. Bu, tek çözüm yoludur. Yunanistan, Arnavutluğa bazı toprakları terketmek zorunda kaldığından, Yunanistana yapılacak en iyi iş, bu olacaktır. İkinci soruya karşı, şimdiden birşey söylenemez.

(22 Kasım 1913, S. 145, Vesika No. 161, Mr. Dering, Roma'dan Sir E. Grey'e «Çok gizli» kaydı ile yazıyor):

... Türk Büyükelçisi, adaları geri alma emelinde olduklarını söyledi. İtalyan Dışişleri Bakanı, adaların Türklere geri verileceğini söylemiş, İtalyan Başbakanı da şayet diğer devletler müsaade ederlerse adaların Türklere iade edileceğini ileri sürmüş ve «Bu iade işine. İngiltere, Fransa ve Rusya mani oluyor» demiş.

Büyükelçi İngilterenin dostluğuna güvendiklerini, fakat Fransaya inanmadıklarını söyledi. Ben de, «Şüphesiz Yunanlılar adaları almak isteyeceklerdir. Fakat bu, adaları Yunanlıların alması demek değildir» dedim. Büyükelçi ayrıca, İtalyanların da Türkiyeye borç vermek istediğini söyledi. Ben de bu borcun adaları korumak için mi istendiğini sordum. Türk Elçisi kesin olarak hayır dedi.

(25 Kasım 1913, S. 150, Vesika No. 164, Sir E. Grey'den Sir F. Elliot'a):

... Yunan Elçisi, Ege adaları konusunu sordu. Bu meselenin şu sıralarda konuşulmadığını söyledim. Yunanlıların adaları fiilen işgal etmiş olduğunu görüyoruz. Yunanistan adalara sahiptir, böyle bir sorunun şimdi sorulması akılsızlık olur, dedim.

(25 Kasım 1913, S. 150, Vesika No. 165, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Büyük devletler, adalar hakkında Türklerin lehine bir karar vermezlerse, Türkler Yunanistana yürüyeceklerdir. Balkanlar ateş içinde kalacak. Bulgar meslekdaşım Tocheff, devletlerin Türkiye lehine karar vereceklerini ümit ettiğini söyledi. Ona göre, bu arada kopan bir savaşın zararı en çok büyük devletlere dokunacaktır.

Alman ve Avusturyalı meslektaşlarım, açıkça Türkleri tutuyorlar. Fransız ve Rusların bu konudaki fikirlerini öğrenmek isterim. Türklere karşı açıkça düşman bir cephe aldığımızı belli etmiyelim. Türkler, son iki yıl içinde çok yer kaybettiler, daha fazlasına tahammül edemezler.

(6 Aralık 1913, S. 152, Vesika No. 167, Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e):

... İtalyanların Türkiyede ekonomik menfaatleri var. İzmir - Aydın demiryolundaki bizim menfaatlerimizi kendilerine izah ettim. Şayet İtalyanlar daha bazı menfaatler elde ederlerse adaları Türklere verebilirler.

(16 Aralık 1913, S. 155, Vesika No 171 Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'e):

... Türk Büyükelçisi devletlerin İmroz ve Bozcaada dışındaki bütün adaları Yunanistana bıraktıklarını işitmiş Memleketlerine çok yakın olan Sakız ve Midilli adalarının da kendilerine bırakılmasını rica ediyor.

(17 Aralık 1913, S. 157, Vesika No 173 Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e):

... Türk Hükûmeti, Majestelerinin Hükûmetinin İmroz ve Bozcaada dışındaki bütün adaların Yunanistana verilmesi için teklifte bulunduğunu öğrenmiş. Sadrazam bana, «Böyle bir duruma razı olmaktansa, Yunanlılarla harp ederiz» dedi

Türkler, Yunanlılarla denizde bir savaş kabul edemiyeceklerine göre, karadan Yunanistana girip Selânik ve Makedonyanın bir kısmını işgal edebilirler. Böyle bir durumda Bulgarlar da Türklere yardım edebilirler. Ve hatta Arnavutluk bile bu işe karışabilir. Türklerin söyledikleri söz ile yaptıkları iş arasında uzun bir yol vardır. Majestelerinin Hükûmeti, Türkleri bu karardan vazgeçirmek için her şeyi yapmalıdır.

TALAT PAŞA İNGİLİZLERE GÜVENIYOR

(17 Aralık 1913, S. 158, Vesika No. 174, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e) :

... Durum çok nâzik... **Bütün devletler, biz de dahil olmak üzere, Türklerden daha çok şey kapmak istiyoruz. Hepimiz Türkiye'nin toprak bütünlüğünden bahsediyoruz. Fakat pratikte hiç birimiz sözümüzü tutmuyoruz.** Bu hükûmetin çökmesi ise, bizim menfaatlerimize çok aykırıdır. Fakat bu hükûmete para vermek de kötüdür. belki Yunanistan'a karşı kullanırlar: Bugün hazırlıkları görmek için Trakya'ya hareket ediyorum. Yeni gelen askerî ateşeye de Türk Ordusunun durumunu yakından incelemesi için emir verdim

İngiltere'nin menfaatları yanında benim şahsî durumumun hiç bir önemi olmamasına rağmen, Sadrazamın ve Talât'ın benim şahsıma, iyi niyetime ve İngiltere'nin samimiyet ve dostluğuna güvenmeleri karşısında Majestelerinin Hükûmetinin Türkler aleyhine devamlı kararlar alması, beni kısmen rahatsız ediyor.

(19 Aralık 1913, S. 159. Vesika No 175 Sir L. Mallet'den Sir E Grey'e) :

... Majestelerinin Hükûmetinin tutumu basında çok kötü karşılandı ve Türkleri manevî bakımdan çok sarstı. İngiltere'nin dostluğunun tamamen aksine bu politikasını fark etmek, Türkler için çok acıdır.

DOGULULAR PARASIZ DA YAŞAYABİLİRLER!

(23 Aralık 1913, S. 164, Vesika No 180 Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'ye) :

... Güney Arnavutluk olayından sonra, Yunanistan'ın adaları alacağı konusunda anlaştık. Size söyleyebileceğim en açık söz, devletlerin Türkleri Yunanistan lehine oyalamakta olduklarıdır. Türkiye'deki Alman kumandası ile ilgili telgrafım, gereken açıklığı getiriyor. Türkler, Ermeniler için yapacağımız tekliflerin kendilerini himaye amacı taşıdığını sanmalıdırlar. Alman kumandasını reddedişimiz ve Ermenistana yaptığımız tâyinler, Asya Türkiye'sinin dağılmasını önlemektedir Çünkü Almanlar, Türkleri Rusya'ya karşı korumıyacaklardır. Türkiye dağıldığı zaman Almanlar da kendi hisselerini alacaklardır. (19 Aralık'ta Temps gaztesinde Türklerin Üçlü İttifak'a olan borçları konusunda güzel bir makale çıktı). Burada yayınlanan belgelere göre, yeni borçlar bulunamazsa Türkiye çökecektir. Fakat bu Doğu milletleri hiç belli olmaz. parasız da yaşayabilirler.

(27 Aralık 1913, S. 166, Vesika No 182. Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e) :

... Türk kaynaklarından işittiğime göre diğer adalar Yunanistan'a giderse, İtalyanlar ellerindeki adaları boşaltmıyacaklar. Halbuki, İtalyanlar hâlen ellerinde tuttukları adalardan Yunanistan'a düşenleri terkedeceklerini vaad etmişlerdi. Bu havadisin an'amı, İtalyanların Türkiye'de yeni bir oyun çevirmekte olduklarıdır.

(28 Aralık 1913, S. 167, Vesika No. 184, Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e) :

...Türk Büyükelçisi, adalar Yunanistana giderse kuvvete başvuracaklarını söyledi. Bulgaristan'da Türkiye'nin yanında yer alacağını ve Sırbistanın da işe karışacağını, Arnavutluğun Epir'i işgal edeceğini, bu durumda büyük devletlerin de kendi aralarında sulhü koruyamıyacaklarını söyledi. Ben kendisine, Türkiye'nin işleri büyük devletlerin kararına bıraktığını söyledim. Büyükelçi, Türkiyenin hayatî menfaatleri bahis konusu olunca durumun değiştiği cevabını verdi.

ALBAY CEMAL BEY VE İNGİLİZLER

(29 Aralık 1913, S. 168, Vesika No. 185 Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e) :

...Bugün Albay Cemal Bey ile görüştüm. Adaların Yunanistan'a verilmesini hazmedemiyor. Kendisine Türkiye'nin zayıflık sebebinin halkının büyük çoğunluğu Rum olan adaların Türklerin elinde kalmasından meydana çıktığını anlattım. Ve Majestelerinin Hükûmetinin Türkiye'nin askerî ve bahrî bir maceraya atılmasına karşı olduğunu söyledim. **Albay Cemal Bey, Türkiye'nin güvenliğinin her şeyin üstünde olduğunu, adalardan ve Edirne'den mahrum bir Türkiye'nin hırsızlara açık, kapısız bir ev gibi olduğunu söyledi.** Kendisine, Türkiye'nin kuvvetli bir orduya ve donanmaya sahip olacak kadar parası bulunmadığını hatırlattım. Ceva-

«GERÇEK»

Türkiye'nin tek fihristli Haber Arşividir.

Elleri altında bir haber müracaat kaynağı bulundurmak isteyenler;

«GERÇEK»

Ajansına abone olmalıdır. 1966 başından beri yayınlanmakta olan

«GERÇEK»

Bülteni günün Yurt İçi ve Dış Dünya Haberlerini, yıl sonunda ciltlenebilecek bir şekilde derler ve senelik fihriste bağlar. İlâve olarak da, hiç bir yerde kolaylıkla bulunamayan «Belgeler», «İncelemeler» ve önemli kişilerin «Kimlikler»ini verir. Ayrıca Yurt İçi «Sanat Olayları Sicili» ve «Yayın Tanıtma» hizmetlerini başlatma hazırlığı içindedir.

Abone şartları ve nümune için;

«GERÇEK AJANSI VE YAYINLARI»

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

İFFET ASLAN

14, Turgut Reis Cad Tandoğan Ankara. Adresine veya 13 18 26 numaralı telefona müracaat yetişir. YÖN — 41

ben, Türklerin kendi kendilerini savunacak kuvvet ve kabiliyette bulunduğunu söyledi. Ve bunu herkesin bize karşı olduğu bir harpte yaptık dedi. Türkiye'nin bütün arzusunun Yunanistan'dan daha kuvvetli bir donanmaya kavuşmak olduğunu söyledi. Daima İngiltere'nin yanında yer alacak bir donanma istemez misiniz diye sordu. İngiltere ve Fransa'nın hararetli bir dostu gibi görünüyor

Ona iki milyon nüfus teşkil eden Ermeniler konusunu sordum. Çok rica etti ve samimiyetle bana sordu: Majestelerinin Hükûmeti son iki yıldan beri Türkiye'ye karşı takındığı bu menfî tavrı değiştiremez mi? Cevaplarımda mümkün olduğu kadar dostluklarımıza sâdık imişiz intibaını uyandırmaya çalıştım. Cemal Beyin durumu ve karakteri bakımından bu çok önemliydi.

(1 Ocak 1914, S. 173. Vesika No. 188 Sir M de Bunsen'den Sir E Grey'e) :

...Adalar konusunda Türkiye, devletlere büyük güçlükler çıkarıyor Boğazları ve İzmiri tehdit eden adaları, Türkler kendileri için istiyorlar. Türk Elçisine Yunanistana verilen adaların silâhsızlandırılacağını söyledim Türk basını, Yunanistan'a karşı bir harbi körükleyen yazılarla dolu. Türkler, adaları Yunanlılardan geri alabilirler. Bunu şu anda yapmasalar bile altı ay sonra yapabilirler Bu durumda Bulgaristan da Kavala'yı zaptedecektir ve Arnavut kabileleri de Yunanistan ile Sırbistan aleyhine harekete geçeceklerdir. Türkleri tehdit için. Fransız Elçisi malî yardımı keseceklerini bildirdi. Türkler İtalya'dan yardım umuyorlar ve şu ya da bu yoldan para bulabileceklerini söylüyorlar Mamafih Üçlü İttifak devletleri, birbirlerine yardım edeceklerdir. Zira İtalya Akdeniz bölgesi ile, Almanya Küçük Asya ile ve Avusturya Balkanlar ile ilgili

Mr. Jagow. bir Türk — Yunan harbini her ne şekilde olursa olsun engellemek gerek. dedi.

(4 Ocak 1914, S. 178, Vesika No. 191, Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e) :

...Dün gece Alman Büyükelçisi bana gizlice, adalar hakkında teklifimizin Berlin'de incelendiğini ve adaların Yunanistan'a verilmesinin uygun görüldüğünü söyledi.

(6 Ocak 1914, S. 180, Vesika No. 193'e Sir E. Grey tarafından yapılan ek) :

...Adaların Yunanistan'a katılması konusunda devletlerin filolarının kuvvete başvurup vurmıyacağı konusunda henüz bir anlaşmaya varılmadı. Fakat Fransa ile bizim kuvvete başvuracağımız konusunda hiç bir şüphe yoktur.

(7 Ocak 1914, S. 182 Vesika No. 197 Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a) :

...Trablus hakkında İtalyanlarla birkaç yıl önce yaptığımız gizli anlaşma, İtalyanların burasını almasını öngörüyordu. Fakat onlar bu kadarıyla yetinmeyip adaları da işgal ettiler Şimdi Türklere bir karşılık vermek istiyorlar. Bir İngiliz şirketinden çıkmamak kayıt ve şartıyla ne verirlerse biz muhalefet etmeyiz. İzmir — Aydın demiryolunu, bütün masraflarını vermeleri şartıyla İtalyanlar'a devredebiliriz. İtalyanlar Türkleri şüphelendirmemek şartıyla adaların Yunanlılara verilmesine muhalif değiller

(8 Ocak 1914 S. 183 Vesika No. 198 Sir E Grey'den Sir G. Buchanan'a «gizli» kaydı ile) :

...Rus istihbaratı çok gizli olarak hükûmetleri ile Türk Hükûmeti arasındaki görüşmeyi bildirdi :

1 — Türkler Çanakkale civarındaki dört adaya sahip olacaklar.

2 — Türkler Asya sahiline yakın adalara sahip olacaklar.

3 — Türkler, İtalyan işgalindeki adaları geri alacaklar.

Bu durumda İngiltere ve Fransa da aynı yolu izlemelidir.

ENVER PAŞA ÇOK İHTİRASLIDIR

(12 Ocak 1914, S. 188, Vesika 202, Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e) :

... Hilmi Paşa ile adalar meselesini görüştüm. Ayrıca bana Enver Paşanın çok ihtiraslı bir genç olduğunu söyledi. Tek bir kalem darbesiyle yüzlerce subayı aktif vazifelerden çekmeye cür'et etmiştir.

(12 Ocak 1914, S. 195, Vesika No. 208, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e) :

İşittiğime göre, Mr. Crowford ve Gunter, gümrüklerde yüzde 4'lük bir arttırma için Türk Hükûmetini tazyik ediyormuş.

Bugünlerde Ermeni reformları konusunda kesin bir şey söyleyebileceğimi umuyorum.

(Beyanname: S. 198, Vesika No. 211) :

...17 Mayıs 1913 Londra Anlaşmasının beşinci maddesine göre, altı devlet yaptıkları incelemeden sonra, Ege adalarının akıbeti hakkında karara vardı: Yunanistan, Bozcaada ve İmroz dışındaki bütün adalara sahiptir. Bu adalar, askerî ve bahrî amaçlarla kullanılmıyacaktır. Türkiye ile adalar arasında kaçakçılık yapılmıyacaktır. Altı devlet, Yunanistandan bu hususlara riayet edeceklerine dair garanti isterler. Ve altı devlet, Türklerin de bu karara hürmet edeceğini ümit ederler...

(27 Ocak 1914, S. 120, Vesika No. 215, Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e) :

... Türk Büyükelçisi Hilmi Paşa ile tekrar görüştüm. Adaların Yunanistan'a verilmesi konusunda biraz yumuşamış gibiydi. Bundan Türklerin harp isteklerinin söndüğü sonucunu çıkardım. Oniki adayı da İtalyanlardan almak konusunda acele etmiyorlar. İtalyanların adaları şimdi verip, ilk fırsatta yeniden kavga konusu yapacaklarını biliyorlar. Hilmi Paşa, devletlerin kararından dönmiyeceğini biliyor. Bununla beraber, eğer Türkler tatmin edilmezlerse, ilerde Yunanistan'ın başına dert açabilirler.

(28 Ocak 1914, S. 202, Vesika No. 216, Sir E Grey'den Sir R. Rodd'a) :

...İtalyan Elçisi, adalar konusunda Yunanlılar lehine Türklere baskı yapacaklarını bildirdi.

(28 Ocak 1914, S. 203, Vesika No. 217, Sir E Grey'den Sir R. Rodd'a) :

...İtalyan Büyükelçisi, benim son notamın gazetelerde görünmesine çok üzüldüğünü söyledi. Zira asıl amaç, Türklerden bir şeyler elde etmektir. Bana çok gizli olarak bir nota gösterdi. Adaları verirken, Türklerden, şimdiye kadar yaptıkları bütün masrafları isteyeceklerdi. Türklerin bu parayı ödemesine imkân olmadığı için İtalyan işgalindeki adaları geri alamıyacaklarını anlattı. Halbuki, şimdi benim nota gazetelerde çıktıktan sonra Türklerin belki uyanacaklarını ve İngilterenin yarattığı bir intibaı silmeleri gerektiğini söyledi.

YUNAN MALLARINA BOYKOT

(28 Ocak 1914 S. 204. Vesika No. 218. Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e) :

... Türklere büyük bir borç verilirse, şimdiki hâleti ruhiyeleri içinde ne yapacakları hiç belli olmaz. Türk nâzırları düşüncesiz ve ümitsiz durumdalar. Alttan alta bir propaganda, Rum dükkânlarına boykot şeklinde belirdi. İstihbaratıma göre, bu hareket bütün hıristiyanlara karşı dönebilir. Şayet daha fazla ileri gitmeye kararlı değilsek, durumu inceleyelim...

(2 Şubat 1914, S. 215, Vesika No. 226, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e) :

... Türk Sadrazamı, Majestelerinin Hükûmetinin donanması ile Yunanistanı korumasına ve devletlerin Türkiye aleyhine almış olduğu kararları Türklere zorla kabul ettirmeye kalkmasına hayret ettiğini söyledi. Almanya, Avusturya ve İtalya'nın sizin bu konudaki tekliflerinizi reddettiğini söyledi. İngiliz politikasındaki Türkler aleyhinde bu sinsi dönüşü yerdi.

Ben, bir şeyden haberim olmadığını ve durumu size arzedeceğimi söyledim.

(5 Şubat 1914, S. 217, Vesika No. 229, Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e) :

Talât Paşa

...Türk Hükûmeti, elçimize, Türkiyeye karşı yapılacak bir donanma gösterisi olduğunu ve bunun diğer devletler tarafından kabul edilmediğini söylemiş. Üçlü İttifaka 23 Ocak'ta yazdığım yazıya müsbet veya menfî bir cevap henüz almadığıma göre, Sadrazamın bu bilgiyi nereden aldığını kestiremiyorum.

NOT : Bu telgrafın örnekleri İstanbul, Roma ve Belgrat'a gönderilmiştir.

(7 Şubat 1914, S. 220, Vesika No. 234, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e) :

... Sadrazam hasta... Talât Bey ile adalar meselesini görüştük. Bana çok gizli olarak ve hiç bir yerde tekrarlamamam için adetâ yalvararak şunları söyledi: İtalyan Hükûmeti, İngiltere ve Fransa'ya verilen hakların kendilerine de verilmesini istiyor. İngiltere ile yaptığımız anlaşmalar, her iki memleket için de iyidir, halbuki İtalyanlar bizden çok geniş arazi kapmıştır.

(9 Şubat 1914, S. 224, Vesika No. 240, Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'ye) :

...Türklerin malî durumu bu kadar bozukken Yunan mallarına boykot etmeleri bana delilik gibi görünüyor. Malî durumlarını nasıl düzeltebileceklerini anlamıyorum. Panislamik ve antigrek bir ruh taşımak, Türkler için fantezidir. Bizim yapacağımız hiç bir şey yok böyle bir durumda. Türklerin bize muhtaç olması insana dokunuyor. Biz sadece bekleyeceğiz onlara para veremeyiz.

(10 Şubat 1914, S. 228, Vesika No. 247, Sir L. Mallet'den Sir E. Grey'e) :

...Talât ve Cemal Beylerle görüştüm. Her ikisi de makûl insanlar. Özellikle Cemal, bende namuslu bir insan tesiri bıraktı. Yanılmış olabilirim.

Şayet onlara gururlarını kurtaracak birşeyler yapabilirsek adalar işinde güçlük kalmaz. Sadrazama gelince, onun İngilizlere karşı olan tutumu, korkarım ki, bir süre daha devam edecek. Çünkü biz hâlen Yunanlıları tutup Türklerin menfaatlerini baltalıyoruz.

Sadrazam, Ermeni reformlarını müzakereden çok memnun kaldı. Kendi hesabına iki koç kurban edip bu hâdiseyi kutladı. Ruslar da iki koç kestirerek bu kutlamaya katıldı-

(18 Mart 1914, S. 243, Vesika No. 262, Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'ye) :

...Türkler ile Yunanlıları, adalar konusunu karşılıklı görüşmeye zorlayamam. Zira bu, Yunanlılara bir baskı olur, ben bunu yapamam...

VENİZELOS KURNAZLIGI

(28 Mayıs 1914, S. 253, Vesika No. 274, Sir F. Elliot'dan Sir E. Grey'e) :

... Venizelos bana yalvararak Türklerle başbaşa konuşurlarsa, durumlarının ne kadar güç olacağını size izah etmemi istedi. Jön Türkler Edirneyi Avrupa'dan tek bir ses çıkmadan geri aldılar, bütün adaları — Girit'e kadar — geri alabilirler hülyası içindeler. Yunanistana harp ilân etmek için ilk dritnotlarının gelmesini bekliyorlar.

Venizelos, bir dritnota sahip olmazlarsa bir harp çıkacağını, bunun Avrupa'nın gözleri önünde tamamen bir deniz harbi olacağını söyledi. Türk ve Bulgar kara ordularının kendileri ile çarpışamıyacağını, kendi ordularının çok daha kuvvetli olduğunu belirtti. Ayrıca Yunanistanın Oniki adayı da alması gerektiğini ve sizin dikkatinizi bu noktaya çekmemi istiyor. Şayet Türkler Yunanistana karşı bir zafer kazanır ve yeniden karşılarında birleşmiş bir Avrupa bulmazlarsa, bütün müslümanlarda tehlikeli bir ruh doğacaktır ve Avrupa'dan yeni topraklar elde edeceklerdir.

(30 Mayıs 1914, S. 255, Vesika No. 275, Sir G. Barcley'den Sir. E. Grey'e) :

...Türkiye, Yunanistana karşı harp açarsa, Romanya buna müdahale edecektir. Talât Bey, iki dritnotları gelene kadar Yunanlılarla müzakereye girişmiyeceklerini söyledi.

(30 Mayıs 1914, S. 255 Vesika No. 276, Sir G. Barcley'den Sir E. Grey'e) :

... Romanya Dışişleri Bakanlığı, Majestelerinin Hükûmetinden dritnotların Türkiyeye yollanmamasını rica ediyor.

(4 Haziran 1914, S. 285, Vesika No. 279, Sir M. de Bunsen'den Sir. E. Grey'e) :

...Hilmi Paşa, Balkanlarda huzur verici bir durumun sağlanması için Türklerin adalar konusundaki taleplerinin kabul edilmesi gerektiğini söyledi. M. Dumaine, Hükûmetini zorlayarak Yunanistana dostça tavsiyede bulunulmasını istiyor. M. Gryaris, Hilmi Paşanın ısrarı karşısında bir hayli tesir altında kaldı. Durumu Venizelos'a ciddî şekilde anlatacak. Türklerin durumunu anlamak için daha faydalı olabilir.

(16 Haziran 1914, S. 262 Vesika No. 286, Mr. Erskine'den Sir E. Grey'e) :

... Amiral Kerr, bana gizlice, Türk donanmasını mahvetmek için plânları olduğunu söyledi. Yunan Hükûmetinin bu plânları kabul etmesi gerektiğini anlattı. Yunan Hükûmeti kendi cahil subaylarını dinliyor ve ayrıca yeteri kadar yetişmiş elemandan da yoksunlar, dedi. Bunu teklif dahi etmemesini, yoksa şüphe uyandıracağını söyledim.

İSTANBUL'DA ALMAN SUBAYLARI

(9 Aralık 1913, S. 363, Vesika No. 140, Sir. E. Grey'den Sir G. Goschen'e) :

...Herr von Kullmann'a İstanbuldaki Alman subaylarının Rusları çok rahatsız ettiğini, bunların Tahran'daki Rus subayları gibi olduğunu söyledim. Herr von Kullmann, bunun Tahran'daki Rus subayları için doğru olabileceğini, fakat Türklerin hiç bir birliklerini yabancı kumandası altına bırakmıyacaklarını söyledi.

(14 Aralık 1913, S. 381, Vesika No. 429, Mr. O'Briene'den Sir. E. Grey'e) :

...Ermeni ayaklanması, Türklere harp ilân etmenin en iyi vasıtasıdır. Bu da Rusların silâhlı müdahalesini sağlayacaktır. Alman ordularının Türklerin yanında olması, Üçlü İttifakı kuvvetlendirecek, bu da reformlara yol açacak ve bunu takiben de bir Ermeni isyanı olacaktır.

(19 Aralık 1913, S. 390, Vesika No. 440, Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e) :

... Ruslar hakkında edinilebilen intiba, maalesef savaşmıyacakları merkezindedir. Maamafih üç yol takip edebiliriz:

1 — Malî baskı,

2 — Ermenistana Rus ve Fransız müfettişlerini göndermek,

3 — Rusların Beyazıt ve Erzurumu işgalini sağlamak.

(23 Aralık 1913, S. 394, Vesika No. 446, Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e) :

...Rus Çarı, İstanbuldaki Alman askerî heyetinden ötürü çok fazla kötümserliğe kapıldı. Üçlü İttifakın, devletlerden de güçlü olabileceğini söylüyor. Almanların Türk ordusunu hakiki bir kuvvet hâline getirmiyeceğini biliyorsa da, İstanbuldaki Alman generalinin ve Alman Büyükelçisinin hakiki bir diktatör durumuna geçmesinden korkuyor.

Kendisine, Rusyanın menfaatlerini desteklediğimizi ve Alman generalleri konusunda Türklere baskı yaptığımızı söyledim. Fakat Amiral Limpus'un Türk donanmasının başında bulunması ve Türklerin Almanların arkalarında olduğunu bilmeleri, onların daha kararlı davranmalarını sağlıyor.

Konuşmamız sırasında Çar, Türklere malî baskı yapılması fikrini savundu. Ayrıca Ermeni meselesinde de bir Rus müfettişin kabul edildiğini ve Erzuruma bir general gönder mekten hoşlanmamasına rağmen, mecbur kalırsa bunu yapabileceğini söyledi.

(25 Aralık 1913, S. 397, Vesika No. 448, Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e) :

...Gazeteler Rus politikasını tenkid edip Almanların Boğazlardaki, İstanbuldaki ve Edirnedeki üstünlüklerine kızıyorlar. Maamafih, Almanların Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü biraz geciktirmekten başka işe yaramıyacağını söylüyorlar. Rusyanın Alman bankalarındaki paralarını çekerek Türkleri Rusları dinlemeye zorlayabileceği görüşü ileri sürülüyor. Almanların Anadoluyu elde ettikten sonra İstanbulu da ele geçirmeleri büyük Alman İmparatorluğunun esas hedefidir. Bu zincirin kırılması, Rus politikasının esas hedefi olmalıdır, deniliyor. Bu fikir, İngiliz ve Fransızlar tarafından da desteklenecektir.

Gelecek yazı :
KÜRT VE ERMENİ MESELELERİ

Attilâ İlhan'ın defteri

«MÂHUT» TASARI CANLANAN KÜLTÜR HAYATIMIZI BOĞACAK

14 Mart Salı

O delikanlının bana soracakları varmış. Sağlam yapılı, aydınlık yüzlü bir genç. Tren Bandırma'dan kalkar kalkmaz, burnunu **Lord Kinross**'un **«Atatürk»**üne sokması dikkatimi çekmişti. Yüksek askerî okullarımızdan birisinde okuyormuş. Epeyce lâflandık. Kafası olumlu, soruları sağlam, merakı ayakta bir gençti bu, toplumsal olduğu kadar kültürel düzlemde de çok şeyle ilgileniyor, çok şeyi bilmek istiyordu.

Dün dağdağalı bir akşam kahvesinde, **Aznavour**'un şarkıları, bol favorili ye-ye çocukları ve mini-etekli kızlarla kuşatılmış olarak, başka iki delikanlıyla hayli dertleştik. Okuyucularımmış bunlar. Buluşmayı önceden düzenlemişlerdi. Biri yüksek iktisad okullarından birisinde öğrenci, öbürü sanat enstitüsünü bitirmiş, soğuk demirci: ikisi de olağanüstü uyanık çocuklar. Neler sormuyorlar ki? **«Zenciler birbirine benzemez»** deki filânca cümlenin açıklamasından tut, **Aragon**'un toplumcu sanat anlayışına, romancı **Heinrich Böll**'ün filân yapıtındaki başarı derecesine kadar herşeyi! Söyleşimizde adı geçen yazarlara bir bakın hele: **Malraux, Dürenmatt, Yakub Kadri, Jack London, A. Kadir,** vs. Bir yeri düşüyor, soğuk demirci, masmavi çocuk gözlerini iri iri açarak:

—...edebiyat, diyor, yaman şey be ağbiy.»

Bu sabah, Adnan'dan (Özyalçıner) bir mektup: **«Şiir Sanatı»** dergisine bir soruşturma hazırlamış, soruları iletiyor: Yenilikçi Türk şiiri üstüne soru işaretleri sıralamış. Soruşturması bir çeşit öz-eleştirmesi olacak anlaşılan. İki gün önce bir başka derginin, **«Yeditepe»**nin, edebiyat kuşakları konusunda düzenlediği soruşturmanın karşılıklarını gönderdim. **«Yeni Ufuklar»**ın son iki sayısında 1950 kuşağının kendi kendisiyle hesaplaşması yer almıştı. **«Varlık»** yazı hayatımızdan sonra tiyatro hayatımız üzerine yaptığı açık oturumu önümüzdeki sayısında yayınlıyacak...

Niye sıralıyorum bunları? Bakın, niye: Siyasal ve toplumsal alanda basın ve fikir hayatımızda görülen canlılık, artık kültür ve sanat hayatımıza da sıçradı. Oralarda da bir kendi kendini arayış, bir ulusal bilinçlenme çabası kendisini gün geçtikçe daha açık olarak belli ediyor. Birincisinin nedeni ne idiyse, ikincisinin ki de elbette o: 27 Mayıs Anayasası'nın yarattığı özgürlük ortamı. Ancak bu ortam içindedir ki sanatçılar biçim oyunçakcılığından vazgeçip sanatın ve uluslarının önemli sorunlarıyla ilgilenmeye başlayabiliyorlar. Ne kadar sevinsek, ne kadar övünsek buna azdır...

...Demeye kalmıyor, gazetelerde «mâhût» yasanın tasarısını sütun sütun yayınlanmış görüyorum. Yok yok, bir ulusun aydınlarını, sanatçılarını, düşünen kafalarını bu derece aşağılamak hakkına hiç bir ülkede hiç bir siyasal güç sahip olmamalıdır.

GÖZÜN AYDIN, OİSELET!

19 Mart Pazar

Meğer bizim kapıcı Oiselet eski bir solcuymuş, bunu epeyce geç farkettim: Sokulgan bir adam değildi, az konuşurdu; sırtında mavi işçi tulumu apartman kapıcısından çok fabrika işçisi halleriyle, o koca binanın içinde bir görünür, bir kaybolur, bakarsın asansörü onarır, bakarsın kat merdivenlerini cilâlardı. Bir keresinde, aydınlık ve serin bir yaz gecesi, bana odasına çivili bir eski resim göstermişti. Solmağa yüz tutmuş bir resimdi bu, üzerinde 1936 seçimlerini kazanan **front populaire** (halk cephesi) liderleri **Blum, Daladier, Thorez** yanyana durmuş gülümsüyorlardı. Bizim kapıcı Oiselet kimbilir gençlik yıllarını anımsadığından mı, yoksa o eski beraberliğin dağılmasından mı dertli:

«— ... bir darbenin, demişti, etkisini zayıflatmak mı istiyorsun, dört ufak darbeye böl! Solcu eylem bu ülkede otuz yıldır bu korkunç yanlışın içindedir mösyö!»

Martın ilk iki pazarı, radyo başında, gece geç saatlere değin Fransız seçimlerini izlerken doğrusu ya sık sık onu andım. Neydi bu seçimlerin özelliği? Otuz yıl sonra temel ilkeler üzerinde Fransız solunun elele verebilmiş olmasıydı, elbet. **Duverger**'nin dediği gibi Fransa'yı yıllarca ne sağ yönetmişti ne sol, ortanın sağı ve solu arasında kurulmuş ılımlı koalisyonlar önceleri kişiliksiz bir **atlantism**'e kaymışlar, orta sağcı hristiyan demokratların (MRP) yedeğine düşen sosyalistler (SFİO) sosyalistlik onurunu bile harcamışlardı. Gerçekte Fransız seçim topoğrafyasına uyumlu olmıyan bu yayvan, idare-i maslahatçı iktidarlar Cezayir savaşı ile sonunda işi bilinen çıkmaza sokmuş, de Gaulle'ün teknokrat, otoriter ve **Chauvin** iktidarını hazırlamışlardı. Şimdi neden sonra komünistler (PC), Birleşik sosyalistler (PSU), sosyalistler (SFİO) radikaller ve öteki ilericiler solcular arası güçbirliğini gerçekleştiriyor hristiyan demokratları gerçek yerlerine, ortanın sağına itiyorlardı. Fransız seçmeni ana bir seçim yapacaktı bu kez. Kesin çizgili bir seçim.

France — İnter'in ülkenin belli başlı şehirlerine, İçişleri Bakanlığı'na ve Parti Genel Merkezleri'ne dağılmış spikerleri oy ayırımı ilerledikçe seçimlerin ana yönünü belirliyorlardı. De Gaulle'cüler sandalye kaybetmekteydiler. Solcular bütün olarak kazançlıydı. Komünistler sandalya sayılarını bir misli arttırmışlardı. Sol Federasyonunun adayları hemen her yerde iktidar adaylarının hakkından geliyordular. Bilinmez hangi duygusal etkiyle, en çok **Grenoble**'un ikinci seçim bölgesi sonuçlarını merak ediyordum ben, çünkü **Pierre Mendes France** komünist olmayan Fransız solunun bu ünlü ve inatçı önderi, orada yaman bir savaş veriyordu. Sonuçlar geciktikçe gecikti, gecikti ama, çok da şaşırtıcı oldu: **Mendes — France** ikinci bölgede kazanmakla kalmamış, **İsère** ilinin hemen bütün bölgelerinde solcu adaylar sağcı hasımlarını toz etmişti.

Nasıl Oiselet'yi düşünmem, sönük cıgarası dudağına yapışmış, upuzun boyuyla koridorlara sığamayışını? Solcular elele verdiler mi, solcu eylem gerçek boyutlarını kazanıyor. Onun için, sağcılar bakımından da, solcular bakımından da Fransız seçimlerinden alınacak ders az buz değil.

De Gaulle'cüler yönünden, yenilgi, hem gösterişe dayanan prestij politikasının, konut, işsizlik, eğitim ve tarım zorlukları içinde bunalmış olan Fransız seçmenlerini kandıramadığını gösteriyor; hem de, özellikle ikinci turda, merkez sağ (hristiyan demokrat) seçmenlerin solcu adayları çokluk de Gaulle'cü adaylara yeğlediğini. Bunun anlamı büyük. Demek rejime muhalefet yalnız solcuların içinde değil, ılımlı sağcı seçmenler arasında da yaygın.

Solcular yönünden üstünde durulacak en önemli nokta, güç birliğinin müthiş etkinliği. (Yaman bir ders bu, hele yorganı durmaksızın kendi üstüne çekmeğe uğraşan bazı Türk sosyalistleri için bu dersin önemi iki katlı.) Ayrıca **Togliatti**'nin akıllı ve uzak görüşlü vasiyetini geç de olsa uygulamaya başlayan Fransız komünistlerinin ulusallaştıkları, dikta eyilimlerinden uzaklaştıkları ölçüde ilgi göreceklerinin sağlam bir kanıtlaması. Zaten güçbirliğini önce olası kılan şimdi de yeni yeni gelişme olanaklarına iten bu değil mi? Komünist lider **Georges Marchais**, daha ayırım devam ederken, ORTF mikrofonlarına, seçim sonrasında da ortaklaşa eylem için solcular arası konuşmalara ara verilmiyeceğini, hiç olmazsa kendilerinin bunu ümit ettiklerini açıkladı. **Mitterand** ve **Guy Mollet** de yaptıkları kısa konuşmalarda ayni olasılığa dokundular. **Pierre Mendes — France**, bu ünlü «programda anlaşmak» tutkulusu da aynı düşünceyi paylaşırsa Neuilly'deki yaşlı bir solcuya gün doğdu demektir.

Hadi gözün aydın, Oiselet!

«RÜBAİLER OKURDUK GAZÂLÎ'DEN»

24 Mart Salı

Gâvurdağları'ndaki Bahçe kasabası acaba hâlâ o kadar küçük müdür? 1940'larda, iki dik yamaç arasındaki bahçelere dağılmış, elli altmış saz damlı evden ibaretti. Ne var ki sonbaharda ortalığı şakır şakır yıkayan ay ışığı kumandayı ele aldı mı, bu sarkık ve yorgun evler, tünel rampasını güçlükle çıkan kara tren, çalkantılı köpek havlamaları ve her şey, elle tutulur gündelik gerçekliğinden ansızın bir büyü sanrısına doğru değişir yaşamakla zannetmek birbirine karışırdı.

On altı yaşımda 141 nci maddenin hışmına uğradığımdan okuyamıyordum. Okullar beni istemiyordu. Danıştay'da dâvâ açmış, sonucunu bekliyorduk. Çileli, sonu belirsiz bir bekleyişti bu. Geceleri, lâmba ışığında, bataryalı radyomuzun cephelerden aktarabildiği haberleri dinler, bazı bazı da şiir okurduk. Daha doğrusu ben okurdum, babam dinlerdi. Onun şiir evreni Tanzimat'tan sonrasına kapalı olduğundan bulur buluşturur, antolojilerden **Bâkî**'nin, **Nef'î**'nin, **Nedim**'in gazellerini ayaklandırırdım; mahzun bir dalgınlıkla dinlerdi beni, **imâle**'leri şaşırırsam düzeltir, çetrefil beyitleri açıklardı. Bazan da **Bayburtlu Zihni**'nin, **Dertli**'nin, **Gevheri**'nin koşmalarını alırdık ele, özellikle **Zihni**'nin, ününün sonradan farkına vardığım o:

Vardım ki yurdumdan ayak göçürmüş
Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı
Camlar şikest olmuş meyler dökülmüş
Sâkiler meclisten çekmiş ayağı

diye başlayan koşması fena halde etkilemişti beni. Üç dört yıldır şiir yazmaya uğraşıyor, o sıralarda İstanbul'da **Yürüyüş**'ü çıkaran **Ömer Faruk Toprak**'la mektuplaşıyordum. Ortalıkta sürülen «yeni» şiirle okuduğumuz bu eski şiirler arasındaki yoğunluk farkı, geceleri uykumu kaçıracak kadar içimi kurcalıyordu. Yüzyıllardan süzülegelen bu şiirlerde arınmış pırıltılı bir ses gizli bir uyum vardı ki yeniler taş çatlasa hizasına ulaşamıyor, üstelik «ekşi» diyordu. Oysa ben **«Nâzım Hikmet'in Şeyh Bedreddin Destanı**'ndan başlayarak, «yeniliğini geleneksel bir temele oturtmak» çabasında olduğunu hayal meyal sezer gibiydim.

Yenilik konusunda da toplumsal ve tarihsel düşünmek zorunu, bilinçli olarak değilse bile, sezgiyle demek daha o zamandan duymuşum. On yıl kadar sonra Toplumsal gerçekçilik **ve Mavi** tartışmaları sırasında konuyu yeniden ele aldığımı, açık seçik formüllere bağlamaya çabaladığımı anımsıyorum. Türk olmak, Divan ve Halk edebiyatı geleneğini sindirmek zorundayız diye direndikçe, bunu bir çeşit gericilik sayanlara **Seçilmiş Hikâyeler Dergisi**'nde galiba şuna benzer şeyler söylemiştim: Şiirde gericilik bugün **Fuzuli** ya da **Şeyh Galib** gibi yazmaktır yâni o çağın içlemini (**contenu, muhteva**) o çağın biçimiyle tekrarlamaktır: fakat ilericilik, söz gelişi, bir Fransız içlemini o içlemin Fransız biçimiyle Türkçe söylemek değildir. Gericiliktir bu da, en azından gardrop Atatürkçülüğüdür, biçimde kılık değiştirmeyi çağdaşlaşmak sanmaktır. **İşin doğrusu Türk sanat geleneğini iyice sindirmek, günümüz koşullarının Türk içlemini, çağdaş esthetique yöntemleri kullanarak, o içleme uygun gelen biçimde yoğurup geleneksel gelişme zincirine yeni bir halka diye eklemektir.**

Naili-i kadim'in, **Şeyh Galib**'in kıtalarını öykünen bir ozan düpedüz gülünç olur buğün, ama **Nâzım Hikmet** ünlü rübailerini yazmış benim demek istediklerimi tartışma götürmez bir şekilde kanıtlamıştır. Okuyun şu dörtlüğünü, önce.

Öptü beni: — «Bunlar kâinat gibi gerçek dudaklardır.» — dedi.
Bu ıtır senin icâdın değil, saçlarımdan uçan bahardır» — dedi.
İster gökyüzünde seyret, ister gözlerimde:
Körler onları görmese de, yıldızlar vardır,» — dedi

Yaman şiir değil mi? Şimdi bir de **Nailî-i Kadim**'den şu kıt'ayı okuyun:

Şâdî-i mahabbet de bizim gam da bizimdir
Mecrûh-diliz yâre de merhem de bizimdir
Açılmada yok minnetimiz mihr-ü-nesime
Gülzâr-ı gamız gonce de şebnem de bizimdir.

Bu da kendi koşulları içinde güzel bir şiir. İkisi arasında üç yüz yıl kadar bir zaman farkı varsa da kan gruplarının aynı olduğunu kestirmek için bilgin olmaya lüzum yok. Peki **Nâzım Hikmet**'in şiirinden pek pek on yıl sonra yazılmış **Edip Cansever**'in şöyle bir dörtlüğünü aynı kan grubundan sayabilir misiniz?

Hadi gelelim mi, biz bizde savaş olanız
Hadi girelim mi, biz kapıdan girmek için biraz da
Desene duralım mı, biz durmak olanız tah tah tah
Amcamı çok sevdiğim bir dünyada.

KİTAPLAR

samih emre

«BİZİM YOKUŞ»

Toplumun ortak ilgilerine odak noktalarda yaşayan kişilerin, bu fırsatın konularını anı türündeki eserlerde kullanma olanakları ve hazır meraklarla bekleyen okuyucu kalabalıklarını bulma talihleri vardır; özellikle bizde, günümüze en yakın olaylar bile, dedikodu değişkenliklerin karşılıklı suçlamalarıyla desteksiz iddialar halinde ortada işte. Çünkü en önemli işler hep konuşarak hazırlanır, yazıdan, belgeden, mektuptan, imzadan kaçılır Doğuda. Eski bir yöntem bu: Ağızdan haber. Yüzyıllar boyu tarihimizi günlük izlenimlerin yakınlığıyla aktaran tutum, olaylara ve zamana, nesnel ölçülerle değerlendirmek için değil, hâlâ önemli anların gizli haberlerini duyurmak için bakar.

Ortak merak konularından biri de sanatçılar dünyası, yazar kişilikleri, basın hayatı. Her yazının vesilesiyle tekrarlanarak ezberlenen imzalar üstünde zamanla kişiliğinin, özel hayatının gizli köşelerine kadar uzanan yaygın meraklar başlar. Bu açıdan son haftalarda en çok ilgi çeken yazarının beklenmez ölümüyle de şüphesiz adı daha anılacak olan —« Bizim Yokuş», çok yanlı bir meraka konu oldu. Bâbıâli anıları nicedir Akbaba sayfalarında görünen Yusuf Ziya Ortaç da, artık başkalarının anılarına karışıp kalacak.

Kapağıyla, düzeniyle, soluk aldıran bölüm aralıkları bol konuşmalı satırbaşlarıyla, rahat dizgisi, resimleri, geniş sayfa kenarlarıyla, ilginç başlıkları, hoş sohbet anlatımı, dikkatli aktarmalarıyla sade ve akıcı dili, bayağılaşmıyan mizahı, paylaşılır nükteleriyle herşeyden önce kolay okunan, rahat okunan, bir solukta okunan sevimli ve sokulgan bir kitap bu. Nererde ele alırsanız orada okuyabilirsiniz onu; ister bir çırpıda, ister aralıklarla, duraklıyarak, istediğiniz yerinden açıp hiç yadırgamadan, isterseniz parça parça.

Kolay değil, tam elli yıllık bir kalem yatkınlığı var ortada. Şiirden romana, hikâyeden tiyatroya, biyografiden eleştiriye, fıkradan makaleye kadar, çeşitli türlerde edebiyattan politikaya, sanattan mizaha doğru kayarak yazıya hiç aralık vermeden bağlanan bir ömür. Üstelik duyurmak, etkilemek, okuyucusunu çoğaltmak, yazdıklarını daha genişçe sürmek ve onların getirdikleriyle yaşamak, hem de iyi yaşamak yollarını hep zorlayan pratik bir yazarlık yöntemi... Zamanında bir erdem de olabilen çoğu kez sanatın zararına bir esnaflık sayılması gereken hesap gerekçeleri. Son eserinin son sayfasında Yusuf Ziya Ortaç'ın son arzularını analım: «Yalnız üç istek var gönlümde: Biri her hafta kendi rekorumu kırmak!.. Bu sevinci tattıran sizlersiniz bana sevgili okurlarım. Geçen yıl 150 bin liraya yaklaşan Akbabanın gelir vergisi, bu yıl ikiyüz elli binin kapısında. Uçlarından göz nurlarımız damlyan kalemlerimiz, fırçalarımız, devlete 250 bin lira vergi vermekle sahiden mutludur. İkinci arzu kafamda ve gönlümde yatıyor kaç yıldır: Bu bir roman, yaşanmış bir roman.. Adı Bekârların Evi! Üçüncüsü mü?.. O da bir piyes: Mezat... Bütün sahneleriyle kaç yıldır başımın içinde oynuyor... Onu tek başıma seyrediyorum! Niçin mi yazmıyorum dediniz? Bana iki şeyden birini verebilirseniz hemen masamın başına otururum: Ya günün yirmidört saati dışında birkaç saat veriniz, ya omuzlarıma çöken yetmiş yıldan hiç olmazsa yirmisini alınız» (348).

Yazılmamış, yazılamamış her eserin esefini paylaşmak en doğal duygu. Ama —ölünün ardından kötü söylenmez— yaşasaydı da yazamıyacaktı Ortaç. Kendi rekorunu kırmayı, Akbaba'yı satmayı, sevdirmeyi, yaymayı ilk dilek saydığı sürece romanına da, piyesine de vakit ayıramıyacaktı artık. O büyük tutkunun, bir dergiyi kırküç yıl yaşatmış olmanın, haklı onurunu sürdürecek bir «takım» kurmuş olmanın tesellisiyle gitmiş olmalıdır. Oğlundan söz açan bölümde (249-251) bu güvenin rahatlığı var.

«Bizim Yokuş», basın tarihimizin bazı sayfalarına yer yer küçük aydınlıklar düşürür, genel merak konusu kişiliklerin kısa ve keskin portrelerini çizer, çoğu yazarının kişiliğini belirten anı parçacıklariyle Bâbıâli serüveninin nükteli sonuçlara bağlamış belirgin olaylarını özetlerken okuyucunun hoşuna gitmek ilkesinden hiç vazgeçmiyor. Aslında bu eserin de, buna başlangıç olan «Portlerler»in de ilk denemeleri Akbaba sayfalarında yapılmış, hangi konuların ne ölçüde beğenilip arandığı prova edilmişti. Oysa bana göre «Bizim Yokuş»un en ilginç yanı artık kaybolmuş bir cins yazarlık hayatının bütün özelliklerini —çoğunun farkında olmadan— dile getirmiş olmasıdır.

Edebiyat tarihimizin «Millî Edebiyat Devri» diye adlandırdığı, «Aruza vedâ» şiirlerinin yazıldığı, düşüncelerin oluşumuna elverişli olamıyacak kadar dünyaya uzak kalmış bir toplumda önce ortak duygular yaratma dileğinin yaşadığı, bir vezin seçiminin insanları iki ayrı cepheye bölmeye yettiği Meşrutiyet sonrası. Kısaca nitelemek gerekirse «Manzum söz»ün —ne olursa olsun— baştacı edildiği son dönem. Yeni edebiyat heveslilerinin iştahlarını arttırmaya hazırlıklı bütün öğeler. «Gençliğimizde plâj yoktu bizim. Sinema yoktu bizim. Çalgılı gazino, gece kulübü, stadyum yoktu, yoktu, yoktu.. «(8) Değişik dergilerde birkaç şiir yayınlamakla bütün kapıların açıldığı, bütün yardımların sağlandığı, bütün ünlerin kazanıldığı son mutlu dönem: Kavgasız, düşüncesiz, ülküsüz, isyansız.. «Artık, tanınan insanları idik memleketin, basının, caddelerin, parkların yolda, daracık etekli sarma çarşaflar içinde seken tazeler, bizi görünce yürümelerini şaşırıyordular. Siyah peçeler arkasında gözler kıvılcımlanıyor, dudaklar tatlı bir fısıltıyla adımızı söylüyordu..» (29).

«Şair» tipinin, şimdi aramızda artık benzeri bulunmayan **o hülyacı, parlak sözlü, vezin kafiye** avcısının son kuşağı; devrin en büyük edebiyat otoriteleri arasında bile birkaç aruz kalıbının ustası olarak yer kazanılabildiği, heceyle yazılmış ilk şiire bir altın ücret ödendiği, yayımlanmış her satırın yeni bir ün kazandırmaya yettiği o geri gelmez çağ. (25). Bunu Yusuf Ziya Ortaç bize Portreler'de de (70). Göç adlı romanında da (31) anlatmıştı. gerçekten unutlacak bir başlangıç değil. Edebiyatın bu kadar erken para ettiği bir zaman, kimleri çağırmaz kendi dünyasına. Dahası da var. «O günlerde Türk Yurdunda çıkan bir şiirim, Nöbetçi Ve Yıldız, beni on dokuz yaşımda mektep kitaplarına geçirivermişti. Orta okulların, Liselerin tek antolojisi İktitaf'a alınınca şiirim, öğrencilerin ezberlediği, törenlerde okunan bir şair olmuştum... Bu şiir için ne aldım biliyor musunuz? Bir değil, iki değil, tam üç altın! O zamanlar en iyi terzide seçme İngiliz kumaşından bir esvap dört lira idi.» (35).

Edebiyatın, iktidarla kolayca uyuştuğu, yumuşakça bir dönemdir bu. «Enver Paşadan bir mesaj geldi bize. Harbiye nâzırı savaş şiirleri istiyordu genç ozanlardan. Kalemim, birkaç ay içinde cephe cephe dolaştı. Karlı dağlardan, susuz çöllere kadar. Hepsini güzel bir deftere, özene özene yazdım, üstüne de adımı oturttum: Akından Akına. «Ne olur tahmin edersiniz; Önce dahiliye nezareti mühürdarı görür şairi, sonra dahiliye nâzırının kendisi, eserini hükûmet parasıyla bastırırlar, onbin baskı gene hükûmetin teşekkür takdirnamesiyle satın alınır: «İlk harp zengini de bendim galiba: Cebimde, Harbiye nezaretinin çifte saatli kapısından çıkarken, iki yüz yirmi lira vardı... İki yüz yirmi liraya dört odalı bir ev alanırdı o zaman.» (45.)

Şiirin de, her türlü yazmanın da iyi fiyatlara satıldığı, gazete satırının edebiyatçı tarafından kaleme alındığı, Vefa idadisi öğrenciliğinden hemen sonra İzmit Sultanisi edebiyat öğretmenliğine geçiliverdiği, bu işin de Maarif nazırının emri ve devrin otarite bilginleri tarafından birkaç beyit üzerindeki imtihanla gerçekleşiverdiği garip bir dönem, Göç'de (102 - 103), de, «Bizim Yokuş» da anlatılan ayni hikâye (60-61) nin sınırlarında açığa çıkar.

«Bizim Yokuş» u hep bu açıdan, elli yıl önceki zamanda eli kalem tutan kişilerin duygu ve düşünce dünyalarını, basın hayatını, yazının piyasalanmasını yansıttığı için ilgiyle okudum dersem haksızlık etmiş olacağım. Bir kuşağın edebiyat zevkini de açıkça ortaya koyduğu için sağlam bir belge sayılabiliriz. Usulünce uzak kalmış dikenli konular dışında tatlı tatlı anlatıyor anılarını Yusuf Ziya Ortaç. Tam bugünlerde, daha yara açık, acılar tazeyken eleştirme yapmanın günü değil. Ama yazı yoluyla patron olunan bir zamanın yazar olunduğu için milletvekili seçilen bir zamanın, başbakanlar, cumhurbaşkanlarıyle bir sofraya oturulduğu bir zamanın anılarını okurken, bugünkü hiçbir yazarın bunlara özenmediğini, kalemlerinin ödülünü bu yollarda beklemediğini, hele hele iktidarların ısmarlama ürünlerinde değil hep yarınların para getirmez düşlerinde çalıştıklarını düşünerek övünmek gerekir diyorum bugünkü edebiyatla. Böylece kalemlerin satılık, kiralık, fiyatlı dönemi bitti artık.

Bağımsız bir edebiyatın kendi zaferleri var. Bir iktidara yaslanmadan, resmen satın alınmadan, uygun fırsatlar avcılığında tür değiştirmeden, zemine-zamana elverişli kaypaklıklar yapmadan, hatta okuyucusunu bile tavlamaya çalışmadan onurunu, değerini yitirmemeye bakan özgür bir edebiyat, «Bizim Yokuş», Yusuf Ziya Ortaç'ın anlattığı gibi değil artık. O da bir anı oldu.

SANAT VE SOSYALİZM

G. V. PLEHANOV

Çeviren : Selim Mimoğlu

(Genişletilmiş ikinci baskı)

PLEHANOV, sosyalist dünya görüşüne dayanan bir sanat teorisinin kurulmasında büyük emeği geçmiş olan ünlü bir düşünce adamıdır. Okuyucular, PLEHANOV'un bu kitabından yalnız sanat meseleleriyle ilgili temel bilgileri edinmekle kalmıyacak, sosyalist dünya görüşü hakkında da önemli fikirler kazanacaklardır.

JEAN - LOUİS LECERLE ile PİERRE ALBOUY'un **Edebiyat İlminin Problemleri** adlı çok değerli müşterek etüdleri de kitabın sonuna eklenmiştir.

Ayrıca, kitabın başında PLEHANOV'un kuşe kâğıda basılmış bir portresi vardır.

Fiatı 10 Lira

SOSYAL YAYINLAR

P. K. 716 - İstanbul

(YÖN - 61)

Tartışma

«Ulusal Sinema» Uluslararası sinema akımları

Ayşe ŞASA

Bizce, sanatta «Evrensellik», «Kozmoplitlik»ten ibaret sanıldığı sürece sinemamız çıkmazdan kurtulamayacak. Türk sinemasının gelişmesi herşeyden önce sinema eleştiricilerimizin, hem yerli hem yabancı filimlerle bugünkünden çok daha özgün, yaratıcı ve tutarlı biçimde ilgilenmelerine bağlı.

Bugünkü yerli filimciliğimiz ve yerli seyirci konusunda yapılan incelemelerin pek çoğu, yüzeysel gözlemlere dayanıyor: eleştiricilerin pek çoğu, bir çeşit «görünen köy kılavuz istemez» hesabıyla sinemamızın gerçek dramlarına yabancı kaldılar. Bugünkü Türk sinemasıyla ilgili yargıların pek çoğu, eksik değerlendirme ve sınıflandırmaların sonucu olan sakat kavramlarla temellendiriliyor.

Ortalama yerli piyasa filmini ortalama yabancı filme tercih eden yerli filim seyircisinin bu seçimindeki kültür alışkanlığında bir yaratıcılık çekirdeğinin, çağdaş bir benlik duygusunun, ufak da olsa, payını seçemeyenler, yerli filime düşkünlüğü tümüyle bir edilginlik belirtisi saymakta direndiler. Böyleleri, yerli piyasa filmini de, «topulmumuzun gerçeğini çağdaş bir açıdan yansıtmıyor», ya da «sanat değeri taşımıyor» gerekçesiyle, tür olarak her çeşit evrimden yoksun saydılar. Yerli filim seyircisinin beğenisini ilkel, alışkanlıklarındaki edilginlik payını mutlak sayan tutum sonucu, Türk sineması da halktan ve toplumdan gelen talep ve etkilerden çok, salt kendi ekonomik yapısında, kendi yapımcı sanatçı teknisyen kadrolarının buyruğunda belirlenen standardları özgürce dikte eden, halkla tamamen tek yönlü ilişkisi olan soyut bir tekel gibi ele alınmaya başlandı. Sinemamızın halkla ve toplumla olan karşılıklı ilişkisi ciddi olarak incelenmedi. Türk sinemasının, tarihsel ve sosyal evrimden kopmuş, soyut bir kapalı düzen gibi ele alınması, eleştiricilerin yapıcı ilgisine en çok muhtaç olunduğu dönemde sinemamızın sorunlarının en «metafizik»

kavram ve yöntemlerle incelenmesine yol açtı. Her çeşit aksaklık her çeşit olumsuzluk, ana nedenler ve çeşitli dış etkenlerden çok kendi somut belirtileri, dışa vuran sonuçlarıyla açıklanmaya başlandı. Bu gerçekte varolmayan bir çok fasit dairelerin doğmasına, aşılması hiç de güç olmayan bir takım çıkmazların mutlak gibi gösterilmesine yol açtı. Yaratıcılığı ve sanatçı özgürlüğünü, somut zorunlukların temelindeki zıt koşullardan yararlanarak elde etmeye çalışan, ve sık sık kuramsal araştırmaların yetersizliği yüzünden gerçek çözümler bulamayan bir takım sinemacılar ya tümüyle yeteneksiz sayılmak istendiler, ya da henüz temelleri atılmamış, soyutluktan kurtulamamış bir özgürlüğü kötüye kullanmak, ya da hiç kullanmamakla suçlandılar. Standardlarını bağımsızca yaratan mutlak bir tekel gibi ele alınan Türk sinemasının, sıkı sıkıya bağımlı olduğu kendi iç pazarında, amortisman ve kârlarını çoğunlık ana yurtlarında sağlamış bulunan bir yığın yabancı filimle sürdürdüğü rekabetin dramına ve bunun sonuçlarına pek çok kimseler tek yönden baktılar. Sinemamızın yabancı filim hikâyelerine, yerli ve yabancı piyasa romanlarına eğilimin, Türk «star» sisteminin doğuşunu, «star»ların Batı özentisi kılık ve tavırlara eğilimini, Türk «star» sisteminin nın yağmacılığına verenler, bütün bunların temelinde, halk bilincini sürekli olarak bombardıman eden kozmoplit akımların, «uzay» modasının, «ye-ye»nin, kovboy romanının, fotoromanın, yabancı ve yerli magazinlerin ve çeviri piyasa romanlarının baskı ve etkilerini bilimsel olarak incelemediler. Sinema düşünürleri, bu baskının Türk sinemasındaki etkilerinden daima sinemacıyı suçlu tutarken, sinemamızın özgün bir popüler geleneği yaratmakta yararlanabileceği, hastalıklı etkilerin bilinçle yenilmesine yol açacak araştırmaları yapmadılar. Kendi dramatik kaynaklarımızın, bir Karagözle Ortaoyunu'nun, çağdaşlaşma temposunda, karışık kültür etkilerine ve temelden gelen öz değişmelerine kolayca ayak uyduracağını sanmak aşırı ülkücülük olur. Modern Türkiyede sosyal yapı özellikleri ve çok çeşitli düzeylerde yansıyan karışık kültür akımlarının eğitilmemiş halk kitlelerini diğer zümrelerden ne denli farklı biçimlerde etkilediği göz önüne a-

adıkça, sinemamızın hor- an temalara ve anlatım ka- rına kayışının ana neden- zaten köklü olarak kavra- az, bu birikimin değişik ardan özümlenmesinde ya- olunamazdı. Sağlam uyar- a tekniğinden, sentez gü- den yoksun kalan Türk si- masında, «K a r a g ö z»ler önd-laşmaya ve Masistleş- ye yüz tuttuysa bu biraz da çınılmaz bir sürecin sonu- ydu. önemli olan, bu «arı» mayan karışımın temelindeki syal mitolojiyi ve zıtlıkları celemek, bunları eleştirici r tutumla yapıcı sentezlere nüştürerek seyirciye ulaş- rmaktı. Sinema düşünürleri- izin ve eleştiricilerimizin pek ğu, sinema dili sorununu ol- dukça biçimci kaygılar ve lktan kopmuş bir düzlemde e aldıkları için, evrim dışı r tür saydıkları ortalama Türk filminin, popüler beğe- nilere etki yapan çeşitli bas- lar karşısındaki durumuna klü çözümler aramadılar. Yerli filme sık sık «alaturka» ya da «bayağı» diye sırt çevir- ek alışkanlığında olanlar, erhalde, klâsik Enderun mü- ziğiyle halk türküsünün, caz ve hafif Batı müziğiyle, klâ- sik süsleme sanatı anlayışının kartpostal, fotoroman, bayağı illüstrasyon'la, çiçekli şalvarın dizkapağı modasıyla tanışma- sından doğan çeşitli karışım- ların halk yaşamındaki kar- maşık sonuçlarına bunların na- sıl aşılacağı sorununa fazla il- gi duymayanlardı (1).

Bugün de, yerli filmin anla- tımındaki popüler kalıpları inceleyenlerin bazısı, bunla- rın klâsik temaşa görenekle- rindeki «klişe unsurları tek- rarlama» ilkesinden yeterince yararlanamamış olmsaından dem vurarak bunu sinemacı- ların yeteneksizliğine bağlayı- vermekte sakınca görmüyor- lar. (2) Ama bu eleştiriyi ya- panların, sözünü ettikleri il- keyi sinema tekniğine kazan- dırmak konusunda öne sürdük- leri görüşler henüz yapıcı, a- çık, kesin teklifler getirmek- ten çok uzak. Maddeden çok u- sa dönük bir Doğulu idealiz- minin etkilerini taşıyan, tikel- den, somuttan, zamanlılıktan oldukça uzak soyut stilizasyon alışkanlıklarının, Hristiyan mistisizminin, hümanist kül- türün, burjuva maddeciliğinin hamuruyla yoğrulmuş tikele, somuta, zamanlılığa dönük bir plâstik gerçekçilik anlayışıyla kolayca kaynaşacağını, bu ça- tışmadan bir çırpıda bütünsel- lik taşıyan yeni stilizasyonla- ra varılabileceğini düşünmek zor. Bizce, bugünkü Türk si- nemasının anlatım sorunu, durmadan öze, sosyal değişme- lere ve halk yaşamına dönük araştırmalarla taptaze çözüm yolları kazanabilir. Anlatımda ki «kalıp» ları zamanın ve top- lumsal özün çok dışında, ba- ğımsız soyutlama ilkeleriyle dengeli kılmaktansa halkın il gi duyacağı aktüel temalardan yararlanarak yeni deyiş özel- likleri kazanmak çok daha o- lumlu.

Eleştiricilerimizin pek çoğu, özü boş da olsa teknik üstün- lüğüne ilgi duydukları bir yı- ğın yabancı filme «yıldız» da- ğıtmakla uğraşacaklarına, es- tetik ve teknik çözümü tam başaramazsa da halka ileri bir «etik» ulaştırma çabasında o- lan yerli denemelere daha ya ratıcı biçimde destek olmaya, çözüm aramaya çalışsalardı bu gün daha olgun bir aşamaya varılmış olunacak, hiç olmaz- sa eleştiricilerin gerçek öncü- lüğünü kabullenmek kolayla- şacaktı Böylesi araştırmalara hiç girişmemiş olanlar bugün Türk sinemasını toplumun pa- noramasını onun dili ve mi- toslarıyla ortaya koymaktan yoksun olmakla suçluyor, o- nun zevksiz tekrarlara mah- kûm oluşundan söz ediyorlar. Bu suçlamayı rahatça yapabi- len eleştiricilerden birinin, sa- nat değeri taşımayan yerli fil- mi «günün sosyal belge»si o- larak tanımladıktan sonra top lumbilimi tamamen kendi a- lanı dışında sayışını — «bizim araştırmamız, "sosyoloji" değil, "sinema" üzerinedir (3) hatır- lamamak elde değil. Aynı eleş- tiricinin «Bond» filmleri üs- tüne yargısı biraz değişikti. «Belki sanat yönünden değil ama, sosyolojik bir belge ola- rak «Bond» filmlerini tanımak, üstelik dikkatle incelemek zo rundayız. Çağın bazı gerçek- lerini yansıtıyor, Batılı insa- nın bazı yanlarını doyuruyor olmalılar ki, böylesi tutunabi- liyor bu romanlar, bu filmler» Sonra da «Bond» ların, «bilinç sizce bile olsa koyduğu bildiri yi» (4) incelemeye girişiyordu. Aynı yazar. Türk sinemasının seyircisiyle olan ilişkisini ve sorunlarını şöyle çözümlüyor, «Halk çok iyiyi daima sezmiş ve tanımıştır» (5).

Yerli piyasa filminin ,eleşti- ricilerin özel varlık biliminde. filimden bile sayılmayışı, po- püler bir sinema anlatımının tutarlı ve yöntemli biçimde ge- lişmesini, gelişmenin hız ka- zanmasını engelledi. Piyasa filminin yapısında ve özünde yansıyan, henüz bütünselliğe kavuşmadığı halde sürekli ge- lişme içinde olan törel ve es- tetik değerlerin, henüz olgun- laşmamış tam denge kazanma- mış figürler olarak beliren kahramanların, henüz arı bi- çimlerde ifade edilmese de yo- ğun bir gerçeklik taşıyan acı ve sevinç ifadelerinin, bece- riksiz ve kural dışı sayıldığı halde yeni kuralların başlan- gıcı olabilecek ritm ve uzay bölünmelerinin, gerçekçi ol- madığı halde gerçekçilik önce- sinin tohumlarını taşıyan dün- yaya bakış biçimlerinin, rast- lansal göründüğü halde halk bilincinin evrimine ve sosyal aşamalara sıkı sıkıya bağlı o- lan tür özelliklerinin tümüyle gözden uzak tutulmasına yol açtı.

Ünlü sinema eleştiricisi ve düşünürü Nijat Özön, sinema- mızın evrimini .inceleyen «Türk Sinema Tarihi» nde, Gürses melodramının özündeki sosyal mitolojiyi araştırmakla, yerli filmin toplumbilimine de eğil- miş oluyordu. Özön, Gürses melodramlarında aydınların çoğunluk peşin yargılarla göz- den kaçırdıkları özelliklere, halk gerçeğinin ve duyuşunun belli özelliklerini belli biçim- lerde yansıtan öğelere dikkat çekiyordu. (6) Ne yazık ki bu bilimsel tavır, yeterince be- nimsenmedi. Bugün sinemamı- zın kurtuluş ve çıkarını her şeyden çok kadro yenilenme- lerine bağlı göstermek için, bugünkü sinemacıların çık- mazlarını tümüyle yetenek ve kişilik noksanı ile açıklamak eğiliminde olanlar, (7) belki de, Özön'ün, incelemesinin tü- münde uyguladığı şu yöntem- den ters biçimlerde yararlan- mak istiyorlar: «Türk sinema- sı, ilişkin olduğu toplumun ya- şayışını, değil bütünüyle, ço- ğunluğuyla bile yansıtan bir sinema olmak niteliğine henüz erişemediği için, bu sinema- nın tarihini de, Türk toplumu nun son yüzyılda karşılaştığı belli başlı olaylara göre bö- lümlere ayırmak bize yersiz göründü.» (8).

Sinemamızın evrimi toplum- bilim ve tarih verilerinin ışı- ğında incelenmedikçe, dünün temaşa sanatları ile yarının ilerici halk sineması arasında- ki köprüler daima gözden uzak tutulacak. Bizce, bir yaratıcı sinemacı anlayışıyla halk si- neması türünün köklü sente- zine yönelmek isteyen her dü şünür için kaçınılmaz öncelik taşıyan sorun, yerli piyasa filmini bilimsel tutarlıkla in- celeyen araştırmacıların yok- luğunda, bu alanda ilk çalış- maların başlatılmasına önayak olmak. Ortaya açık seçik tek- lifler ve yapıcı görüşler gel- medikçe, bunlar köklü kuram- lara dönüşmedikçe sinema dü- şünürlerini şu, ya da bu yön- deki öncülük görevlerini yeri- ne getirmiş sayamayız.

Yerli kaynakların araştırıl- ması, uluslararası sinema akım larıyle en yaratıcı ve olumlu biçimde ilgilenebilmemiz için de şart. Eleştiricilerimiz baş- ka ulusların sinema yarışma- larında ve dış pazarlarda ilgi çeken yapıtlarından sık sık söz ettikleri halde, bunlardan Türk sinemacısının yararına olacak somut dersler çıkara- madılar. Şu ya da bu sinema- cının, şu ya da bu akımın, belge filmi, yorum, kurgu, ya da gerçekçilik anlayışından ge lişigüzel biçimlerde söz edile edile sinema dili kuru kalıp araştırmalarıyla edinilecek bir şey sanılmaya başlandı. Bizde uluslararası olmak sorunu, ço- ğunluk «uluslararası» değer taşıyan yapıtlardan verilecek gelişigüzel örneklerin incelen- mesi, görülmesi ya da tartı- şılmasından ibaret sayıldı. U- lusal kaynaklara dönük özgün bir eleştiricilik geleneği olma- dıkça böylesi araştırmaların yöntemsiz çarpıtmalara yol a- çacağı kesindi. Yabancı ör- neklerin hangi yönteme göre değerlendirileceği bilinmedikçe bunların tanınmasından hiç bir yarar sağlanamazdı. Yü- zeysel tahliller yüzünden ya- bancı akımların hangi temel sosyal, kültürel birikimlere dayandığı konusunda yeterin- ce bilgi edinilemedi. Çoğun- luk ikinci elden edinilen böy- lesi bilgiler kendi koşulları- mız açısından yeterince değer- lendirilemedi. Sinemacının ken di toplumunun, kendi insanını tarihsel sosyal gerçeğine dö- nük kalarak kazanacağı tutar- lı sinema dili eklektik ve so- yut çözümlerle zorlamalı bi- çimde sağlanabilir sanıldı. İn- sana dönük olmayan kalıp a- raştırmalarından Türk sine- ması daima zararlı çıkacaktır. Çerçevelerimiz, kurgu ilkeleri- miz, dram anlayışımız yerli sanatlarımızın ya da yabancı kaynaklardan edinilecek ha- zır kalıplardan öteye gitme- dikçe, biçim sorunu kuru ve «akademik» bir «stilizasyon» sorunu olarak ele alındıkça tu tarsızlıktan kurtulamayacağı bilimsel tavır gerektiren yorum anlayışını salt kişisel ve öz- nel bir «yaratıcılık» ilkesine bağlı bıraktıkça sinemayı en boş şakalara, en bencil kap- rislere, en özentili yorumlara boğmaktan kaçınamayacağız. Halkımızın gerçeğinden kop- tukça yapıtımız da onu ba- sit bir nesneye indirgeyip du- racağız. Sinema dilimiz öze dö- nük araştırmaya dayanmadık- ça sık sık bir Polonyalı, ya da bir Amerikalı sinemacının çok önceden düzenlediği bir çerçe- vede bir İngiliz belge filimcisi nin tasarladığı filmik zaman ve uzayda Türk insanı ve Türk gerçeği konusundaki yo- rumumuz en egzotik, en ek- lektik bayağılıklara bürüne- cek. Kendi doğamıza, kendi in sanımıza en «turistçe» mistifi- kasyonla bakacağız. Batılıya egzotik gelecek böylesi yapıt- lar aslında çoğunluk kendi toplumsal gerçeğimiz karşısın- da oldukça «kaçak», oldukça edilgin bir tutumun yansıma- sında başka bir şey olamaya- cak. «Kaçış» sinemasının, tek- hirciliğin, bayağılığın sinema- da bir değil, bin çeşidi var!. Kaçış sinemasının kaba türle- rini yerden yere çarparken bu nun aldatıcı «yenilik» ler taşı- yan ince biçimlerinden de sa- kınmamız gerekiyor. Düşünür- lerle ülkücü sinemacıların bil- gece dayanışmasından doğa- cak taze güç, bugünkü çıkmaz- ların aşılmasını hızlandıracak- tır.

1) Bazin, Batıda ilk sinema- cıların sirk, gezginci tiyatro, müzikhol gibi öğelerden yarar lanmış olmalarına değinerek filmin «gerçek ve büyük bir halk edebiyatının koşullarını» yeniden yaratırken, «tefrika romanının, panayır tiyatrosu- nun alçak gönüllü ve horlanan biçimlerine» de «dudak bük- memiş» olmasından söz edi- yor. (André Bazin «Çağdaş Si- nemanın Sorunları.» Çev. Nijat Özön, Bilgi yayınevi 1966) S. 113. Bizde gazino eğlencesinin, alaturka müziğin, piyasa ro- manının sinemaya etki yapma- sı da bir kaçınılmazlıktı.

2) Sezer Tansuğ, «Yerli Sine- mada Anlatım Sorunu» Yeni Sinema — No. 3 1966.

3) Ali Gevgilili — «Sinema Günlüğü» — Yeni Dergi No. 24 — 1966.

4) Gevgilili — «Sinema Gün- lüğü» — Yeni Dergi — No. 25 — 1966.

5) Gevgilili — «Çağdaş Sine- ma Karşısında Türk Sinema- sı» — Yeni Sinema — No. 3 — 1966.

6) Nijat Özön, (Türk Sinema Tarihi, — **İstanbul — Artist Yayınları 1962) S. 172 - 174.**

7) Yeni Sinema. No. 3 — «Ellinci Yıla Önsöz» ile Gevgi- lili, Kakınç ve Sezer Tansug'- un incelemelerinde işbaşında- ki kadrolarla ilgili eleştirilerin yıkıcılığında bu tutumu sezinle memek elde değil.

8) Özön, — aynı eser — S. 11

İNSAN GİBİ

ÇOK YAKINDA BİR GÜN
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
AĞIR UYKULARDAN UYANACAKLAR
ZOR KAPILARI AÇACAKLAR
YERE SAĞLAM BASACAKLAR

SEVGİDEN SIRILSIKLAM
YANGINLANACAK AŞKLAR
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
İNSANLAR İNSAN GİBİ YAŞAYACAKLAR.

EN DAR EN KARANLIK SOKAKLAR
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
ÇOK YAKINDA BİR GÜN
BAYRAMLAŞIP IŞIYACAKLAR
HÜRRİYET GİYECEK AYDINLIK AYAKLAR

Cahit Irgat

BİR ADET
OPON
SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz
OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarını teskin eder.
OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir

BU KİTAP İÇİN KİM NE DEDİ?

" Daima başkaldıran ve her defasında yabancı orduları yardıma çağıran Macar kontları tarafından hunharca bastırılan kahraman bir halkın tarihi..." YÖN

" Bir halkın, tarihi boyunca emperyalizme ve sömürücü sınıflara karşı savaşını mı öğrenmek istiyorsunuz? Bu kitabı mutlaka okuyacaksınız." Çetin Altan

" Yıllar var ki, böylesine güçlü, değişik, sağlam bir eser okumamıştık." AKİS

" Bu devrimci eser, her aydınımız tarafından okunmalı, her köyümüze ulaştırılmalı, her köy kahvesinde okunmalı."

" Bu kitabı okurken üslûp insanı alıp götürüyor. Bir destan üslûbu..." MEYDAN

BİLİM VE SOSYALİZM YAYINLARI 22. Sok. No. 12/A BAHÇELİEVLER - ANKARA
KIDA P.K. 289 İSTANBUL

Türkiye yeni bir denge arıyor

Dr. F. - W. Fernau

Freitag-Samstag gazetesinde yayınlanan bu yazı, Türk dış politikasındaki yeni yönelişleri, Batılıların nasıl değerlendirdiklerini bilmek bakımından ilgi çekicidir.

ANKARA SOĞUK HARPTEN KOPUYOR

Türkiye Cumhuriyetinin Anadolu topraklarının ortasına yerleşmiş Başkenti Ankara, dünya politikasının çarkından uzaklaşmış gibi görünür. Burada olaylar ve kişiler, Arap komşularının dünyalarında olduğu gibi ânî ve sert değişiklikler göstermez. Burada henüz, Hellen sahnelerindeki sürekli değişiklikler içinde değişken bir hareketlilik var. Bundan ötürü, Ankara adı, dünya basınında pek seyrek geçiyor. Türkiye Cumhuriyeti, Tuna'dan Hint Yarımadasına kadar uzanan ülkeler kuşağındaki devletlerin en önemlisi olmasa bile, önemlilerinden biridir. Bu ülkeler kuşağı, coğrafya açısından Balkan Yarımadası ile Önasya diye başlıca iki bölüme ayrılır. Biz burada her iki bölümü de kısaca Güney - Doğu diye adlandırıyoruz. Güney - Doğu deyimi, eski Osmanlı Devletinin en yaygın büyüklüğüne ulaştığı devirlerde bütünü ile (İran hariç) devletin sınırları içinde kalan bölgeyi ifade etmektedir.

Türkler gerçekçidirler. Dış politikalarının esaslarını açıklamak istediklerinde, hemen daima «Jeopolitik» sözünü başa oturturlar. Aslında bütün ideolojilere karşı olarak, jeopolitik durumun temel unsurlarını dış politika anlayışının anahtarı hâline getiren Atatürk'tür. O'nun bu görüşüne dayanan ünlü «Yurtta sulh, cihanda sulh» sözü bugünlerde daha sık tekrarlanmaktadır.

GÜNEY - DOĞUNUN ÇENGEL NOKTASI

Türkiye, Güney - Doğunun çengelleme noktasıdır. Türkiye'nin ve komşularının topraklarında, büyük dünya devletlerinin en canlı çıkar ilişkileri kesişiyor. Sovyet - Amerikan ilişkilerinin barometresi bu yüzden Türkiyenin havasını da gösteriyor. Dünya devletlerinin ilişkilerindeki dengenin nasıl kurulacağı, nasıl korunabileceği Ankara'nın dış politika tasarılarının ağırlık noktasında bulunmaktadır. Türk politikasının ikinci temel unsuru da, Türkiyenin Balkanlar ile Önayasya'yı birbirine bağlayan bir noktada bulunması, ya da her zaman söylendiği üzere, «Avrupa ile Asya arasında bir köprü» olması gerçeğinde toplanmaktadır. Ankara, her iki bölgedeki barış ve güvenliği gözönünde bulundurmak zorundadır. Balkanlarda ve Orta - Doğuda başgösteren gerginlik ve çatışmalar karşısında, Türkiye aldırmazlık edemez.

Soğuk harp, Türkiye'yi denge politikasının dışına düşürmüştür. Stalin'in bir süre güttüğü baskı denemesi, güneydeki bu komşuyu Sovyet dünya politikası çemberi içine almaya yönelince, Türkiye, Amerika'nın liderliğindeki Batı İttifakına katılmaya zorlandı. 1950 yıllarında Menderes Hükûmeti, ayrı ayrı devletlerle anlaşmalar yapma yolundan yürüyerek, Türkiyeyi, dünya çapında bir gerginlik politikası güden ABD'nin stratejisi ile tam olarak kaynaşmaya kadar ulaştırdı. Öyle ki, Soğuk Harp içinde kalan Ankara'nın kaskatı tutumu, Stalin'den sonra gelenler Türkiye üzerindeki Sovyet taleplerini resmen geri aldıkları halde, hâlâ sürüp gitmektedir.

SOĞUK HARBİN DON KİŞOT'U

Moskova ile Washington arasındaki gergin havanın çözülme alâmetleri göstermesi, Türk başkentinde de gözden uzak tutulamadı. Dünya politikası şartlarına intibak, artık zorunlu görülüyordu. Ama ne var ki bu iş, Türkiye için, çeşitli nedenlerle, öteki NATO üyelerinin pek çoğu için olduğundan daha çetindi. Yeni bir dış politika seçmede gerekli bir sıçramanın psikolojik ve politik uygun zamanını tâyinde İsmet İnönü'nün tecrübeli ve ihtiyatlı eline ihtiyaç vardı. İşte bu fırsat, 1964 yılı yazında ve sonbaharında Kıbrıs buhranı en üst gerginlik noktasına eriştiği sırada geldi. Çeyrek yüzyıldan beri ilk defadır ki bir Türk Dışişleri Bakanı, Sovyetler Birliğini ziyaret etti.

İnönü, şimdi iktidarda değil. Pek çok kimse, Ekim 1965 seçimlerinden zaferle çıkan Adalet Partisi Başkanı Demirel'in, dış politika alanında İnönü'nün giriştiği işlerden döneceğini, ya da bunları sürüncemede bırakacağını umdu. Bu varsayımların, genel olarak, gerçeğe uygun düşmediği anlaşıldı. Politika, aynı yönde yürümekle beraber işlerin renginde bazı değişiklikler söz konusudur. Şimdi Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in sorumluluğunda yürüyen yeni dış politika hangi esaslara dayanmaktadır? Hemen söylemeli ki, bu politika, ne «Nötralizm» e bir dönüş, ne de «İttifakların değiştirilmesi» ne bir yöneliş anlamı taşımaktadır. Türkiye, Soğuk Harp çemberinden kopmakla, dünya devletleri ile ilişkilerinde olduğu kadar Doğu ve Batı'daki komşuluk ilişkilerinde de yeni bir denge peşindedir. Ama millî menfaatlerini faydalı ve gerçekçi ölçülerle değerlendirmede, doğmatik kalıplaşmanın baskısıyla da karşılaşıyor.

«Soğuk Harbin Don Kişot'u rolünü oynamaktan uzak kalmak istiyoruz. Biz, müttefiklerimizin çoğu ile yaptığımız gibi, Sovyetler Birliği ile de normal komşuluk münasebetleri kurmak istiyoruz.» Ankara, bu sözlerle, Türk - Sovyet ilişkilerini anlatmak ve sınırlarını çizmek istiyor. Son yıllarda, önce parlâmento grupları, sonra Dışişleri Bakanları ve sonunda da hükûmet ileri gelenleri karşılıklı ziyaretler yaptılar. Cumhurbaşkanı Sunay ile Başbakan Demirel'in Moskova'yı ziyaretleri de kararlaştırıldı.

Geçen yılın Aralık ayında, Kosgin'in ziyareti de gösterdi ki, Türkiye, Adalet Partisi iktidarında bile, Rus komşuları ile gerginlikten kurtulmuş ilişkiler sürdürmek istemekte ve bunu yapabilmektedir. Türkiye'nin Batı İttifakı sistemine bağlantıları da, bu arada kesinlikle tartışma dışındadır. Ankara ile Moskova arasında iki yanlı politik çatışma konuları artık mevcut değildir. Katerina II. devrinde başlayıp da Molotof'a kadar sürüp giden ve Türklerin de kâbusu olan Boğazların kontrolu konusundaki Rus talepleri, silâh tekniğindeki son gelişmeler sonucu, artık eski sertlik ve önemini yitirmiş görünmektedir. Sovyetlerin Türkiye'nin sanayileşmesine 280 milyon dolarlık bir kredi ile katılmak istemeleri, Ankara için büyük bir riziko taşımayan önemli bir kazanç olmuştur. Karşılıklı ticaretin de gelişmesi arzu edilmekte, bununla ilgili gecikmeler sabırsızlık uyandırmaktadır. Bugün Doğu Bloku ülkelerinin Türk dış ticaretindeki payı yüzde 15'i bulmaktadır. Türk iktisat çevreleri, bu oranın yükselebileceğinden şüphe etmektedirler. Bugün için Türkiye'nin Doğu Blokunun iktisadî egemenliği altına kaymasından pek korkulmamaktadır. Ankara, gene de bu ilişkilerinde ihtiyatlı davranmaktadır.

SUNAY, WASHİNGTON'DAN NE GETİRECEK?

Amerika ile ittifak, sapasağlam yerinde duruyor. Ama Türklerle Amerikalılar arasında hava, göze çarpacak kadar değişmiş görünüyor. Başkan Johnson'un 1964 yazında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesini yasaklaması unutulmuş değil. Üstelik ABD Başkanının dikkat çekici mektubu - 5 Haziran 1964 tarihli ve Beyaz Sarayca yayınlanmış bulunan mektup -, Amerika ile olan bağlarını Türkiyeye, şaşırtacak ölçüde sert bir şekilde ihtar ediyor, hatırlatıyordu. Bundan başka Menderes'in bıraktığı, sayısı 54'ü bulan Türk - Amerikan ikili anlaşmalar mirasının, Türkiye'nin egemenlik ve bağımsızlık haklarını büyük ölçüde işlemez duruma soktuğu da bu sırada ortaya çıkıyordu. Bazı konularda sözde Amerika'nın karşısına çıkmak isteyen Demirel Hükûmeti, bu gizli ikili anlaşmaların acı mirasından yakasını kolaylıkla sıyıracağa pek benzemiyor. Amerikalılar bu noktada oldukça söz dinlemez görünüyorlar. Dışişleri Bakanı Çağlayangil, kısa bir süre önce parlâmentoda, yakın bir gelecekte Ankara ve Washington'un bu ikili anlaşmalarda bir revizyon yapacaklarına dair teminat verdi. Türk diplomasisinin çalışma alanı dardır, ama yine de Ordu, önümüzdeki beş yıl için 900 milyon dolarlık Amerikan askerî yardımı istemektedir. Cumhurbaşkanı Sunay'ın Nisan'da Beyaz Sarayı ziyaretinden sonra ne alıp getireceği görülecektir.

Türkiye Cumhuriyeti, sürekli kollektif güvenlik ittifaklarına öncelik tanımaktadır. Mevcut şartlar altında NATO'da kalmak, kesin şekilde gerekli bulunmaktadır. Yakın geçmişteki acı tecrübelerden sonra, Sovyetler Türkiye'ye güvenlik bakımından ne gibi önemli garantiler verebilirler? İnönü, 1939 yılı sonbaharında Avrupa büyük devletleri ile savunma paktı yaparken, bunu bir Türk - Sovyet saldırmazlık paktı ile genişletmek istemiş, Türkiye'yi arzusu hilâfına Kuzey komşusu ile savaşa sürüklenmek tehlikesinden korumak istemişti. Bu, denge politikasının klâsik bir denemesiydi. Buna karşılık Stalin, Rusların eski Güneye yayılma amaçlarına yöneldi. Bugün Moskova ilişkileri yeniden normalleşmektedir, ama dünya politik şartları artık 1939 yılındaki gibi değildir. Dünya, tekrar harekete gelmiştir, ama hareket yönü yeter ölçüde belirli sayılamaz. Bu duruma göre, Ankara, Atlantik Paktı içinde daha geniş ölçüde bağımsız olma imkânlarını aramakta ve bu kadarı dahi Türkiye için epeyce güçlük arzetmektedir.

BAĞDAT PAKTINDAN ALINAN DERSLER

Türk diplomasisi, Balkanlarda ve Yakın Doğuda aktif bir rol oynaması gerektiğinde, eski bir geleneğe bağlanır. Atatürk 1930 yıllarında Cumhuriyeti Batıda Balkan Antantına, Doğuda da dörtlü bir pakt ile güvenlik altına almıştı. Soğuk Harp sırasında da, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya ile yeni bir Balkan Paktı yapmış, Yakın Doğuda da İngiltere'nin de katıldığı, Irak, İran ve Pakistan ile birleşen bir Bağdat Paktı imzalamıştı. Balkan Paktı öldü; Bağdat Paktı ise, Irak'ın ayrılmasından sonra CENTO'ya dönüştü. CENTO yaşıyor ama, bu CENTO eski anlamından çok şey kaybettiği halde Ankara birliği bir türlü canlandıramıyor. Ankara bugün artık yeni bölgesel paktlara da pek hevesli görünmüyor. 1950 yıllarının paktlara katılma hastalığının faydadan çok zarar getirdiği de artık anlaşılıyor. Bugün daha elâstikî düşünülüyor, Türkiye'nin çevresinde bir «dostluk bölgesi» yaratılması gerekiyor.

Kendi aralarında sonu gelmeyen çatışmalar sürdüren Arap komşular, en çok baş ağrısı veren bir konudur. Menderes, o zamanki muhafazakâr Irak Krallığı ile ittifak yapmak suretiyle Türkiyeyi, Araplar arasındaki çekişmelere sokmuştu. Ankara, gördüğü bu zararlarla hayli akıllanmışa benziyor. «Biz artık eski Bağdat Paktının hatalarını tekrarlamak istemiyoruz. Arap dünyasındaki düşmanlıklar karşısında sağlam bir tarafsızlık p[…] tikamızın temelidir» diyorlar. Dışi[…] Bakanlığındaki önde gelen kişiler, […] noktada kararlı görünüyorlar. Tü[…] ye, Yakın Doğudaki çatışmaları az[…] cak ya da yenilerini yaratabilecek […] ler yapmak istemiyor.

Suudî Arabistan hükümdarı Fa[…] ile, Tunus Cumhurbaşkanı Burgib[…] ve Ürdün'ün genç kralı ile dostlu[…] kurulmasına dikkat ediliyor. Ama T[…] kiyenin Nâsır'a karşı bir cepheye k[…] masına yönelen bütün manevra […] larına, Ankara, hep nazikâne bir […] yır bir cevap veriyor. İhtilâlci de[…] rejimler de artık ihmal olunm[…] Bağdatta hüküm süren kronik ka[…] şalıklara rağmen, Irak ile ilişkiler […] iyi bir yönde gelişiyor. Her iki ülk[…] bu gelişmelerde Kürtlerin durum[…] dikkatten uzak bulundurmadıkları […] laşılıyor. Türkiye, Nâsır'ın Bir[…] Arap Cumhuriyeti ile de dostça il[…] ler kurmak istiyor. Dışişleri Ba[…] Çağlayangil, sürprizli bir hızla ve […] retin bazı sakıncalarına rağmen, K[…] re'yi ziyareti göze almiştır. Bu bile […] karanın arzularının Bağdat Pakt[…] hatalarını tekrar etmek istemediğ[…] bir delili olarak kabul edilebilir. Ş[…] artık Türkiyenin tarafsızlık çizg[…] koruyup koruyamıyacağını, bu y[…] üslubunun Yakın Doğu diplomasi[…] de semereli olup olmıyacağını zam[…] gösterecektir.

BALKANLARDAKİ GERGİNLİĞİN ÇÖZÜLMESİ

Balkan devletleri arasındaki dost[…] ilişkileri, önemli bir ilerleme göste[…] ve bu hareket, Sovyet-Türk temasla[…] nın devamıyla daha da güçlendi. D[…] mirel ve Çağlayangil yönetiminde d[…] hi, yeni bir dış politikanın genel çiz[…] leriyle belirmekte olduğu izlenim[…] kuvvetlendirdi. İkinci Dünya Savaş[…] dan bu yana komünistleşen Balk[…] devletleri ile ilişkiler donmuştu. Ti[…] ile Stalin arasındaki bozuşmadan so[…] ra Yugoslavya bir istisna teşkil etm[…] ti. Geçen yıl içinde Romanya ve B[…] garistan ile faydalı görüşmelere giri[…] di. Hatta kabuğuna çekilmiş Arnav[…] luk bile, dostça ilişkileri geliştirme[…] başladı.

Balkan komşuları ile yakınlaşma k[…] nusunda, Ankara, herşeyden önce il[…] kileri sıkı sıkıya iki taraflı bir çerçe[…] içinde tutmaya önem vermektedir. R[…] manyanın teklif ettiğine benzer poli[…] Balkan projelerine pek itibar edilm[…] mektedir. Türk görüşüne göre, Balk[…] lardaki komünist ortaklarla bir bl[…] kurmak bahis konusu değildir. Mes[…] lâ, Balkan ülkelerini atom silâhların[…] kapalı bir bölge hâline getirme proj[…] si, Sovyetleri hesaba katmadan ge[…] çekleşemiyeceği gibi, Amerikanın Tü[…] kiyedeki varlığını da hesaba katm[…] dan olamaz. Bütün bunlara rağmen[…] Güney-Doğu Avrupadaki donmuş ce[…] helerde göze çarpan bir çözülme va[…]

Geriye Yunanistan kalıyor. Balka[…] devletleri arasında her birinin ay[…] ayrı durumları gözden geçirilirke[…] Yunanistanın NATO müttefikleri i[…] ilişkilerinin «statik» olduğu önem[…] belirtilmektedir. Bu deyim, Kıbrıs y[…] zünden bozulan Türk-Yunan ilişkileri[…] olduğundan daha yumuşak göstermek[…] için kullanılmaktadır.

KIBRIS LABİRENTİ

Kıbrıs anlaşmazlığı, gitgide karma[…] karışık bir Bizans labirenti hâline gel[…] miştir. Amerikalılar, bu labirentin de[…] rinliğine karışmışlar, Ruslar da bir ye[…] rine ayak basmışlardır. Türkiye ve Yunanistan, 1966 baharında kendi ara[…] larında iki taraflı bir çözüm yolu ara[…] maya başladılar. Konuşmalar önce «teknik seviye»de çeşitli yerlerde ya[…] pıldı. Her iki ülkenin Dışişleri Bakan[…] ları da daha sonra, Aralık ayında Pa[…] risteki NATO toplantılarında, duru[…] mun bir muhasebesini yaptılar. Bakan[…] ların daha sonraki görüşmeleri, Stefa[…] nopulos iktidarının şaşılacak şekilde devrilmesiyle ertelendi.

Ankarada çok küçük bir çevre, Kıbrıs konusundaki Türk-Yunan görüşmelerinin durumu ve seyri ile ilgilenmekte ve dışarıya hiç bir haber sızdırmamaktadır. Ankarada bu konuda okunan ve duyulan şeylerin hepsi, bu yüz[…]

(Devamı 10. sayfada)